



చరిత్ర

హిందూ దేశ, ఆంధ్రుల, సాహిత్య, తత్వ

మన ప్రాచీన కళలు - పుట్టు పూర్వోత్తరాలు



సదాశివ సమారంభం



గురు దక్షిణామూర్తి



గురు వేదవ్యాస మహర్షి



గురు కౌతిక మహర్షి



గురు నారద మహర్షి



గురు వాల్మీకి మహర్షి



గురు శిక్షవృక్ష

శంకరాచార్య మధ్యమాం



గురు దత్తాత్రేయ



గురు బాలాచీ



గురు గోరమ బుద్ధ



గురు ఆదిశంకరాచార్య



గురు రామానుజాచార్యులు



గురు జ్ఞానేశ్వర్



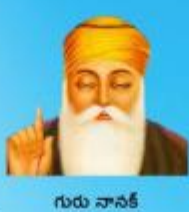
గురు రవిదాస్



గురు కబీర్ దాస్



గురు చైతన్య మహా ప్రభువు



గురు నానక్



గురు రాఘవేంద్ర స్వామి



గురు పీఠప్రభాకర స్వామి



యోగి పరమహంస

అస్మదాచార్య పర్యంతం



గురు త్రిలింగ స్వామి



గురు లాహిరి మహాశయి



గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి



గురు వివేకానంద



గురు పోయి బాలా



గురు ఆరబింద్



గురు రమణ మహర్షి



గురు యోగానంద



గురు చక్రవర్తి ప్రభుపాద



గురు మళయాళస్వామి



గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి



గురు చంద్రశేఖర పరమారాధ్య

వందే గురుపరంపరాం...



నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్పుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020010006134

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

*** సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు ***

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or](#)
[Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritTTD TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	----------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖



మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

మన ప్రాచీన కళలు -

పుట్టు పూర్వోత్తరాలు

“ ఎ ల్లో కా ”



ఆదర్శ గ్రంథమండలి, విజయవాడ.

విషయ సూచిక

ఆంధ్ర శిల్పకళానైషధము	9
మన నాట్యకళ - సంప్రదాయము	37
మన వాగ్గేయకారులు - సంస్థితం	75
ఆధునికాంధ్ర చిత్రకళ	91
ఆంధ్ర నాటకకళారంగం	108
తోలుబొమ్మలు	139
బుర్రకథలు	156
వగటి వేషాలు	171
కొండపల్లిబొమ్మలు	177

ఆ ము ఖ ము

“మన ప్రాచీనకళలు - పుట్టు పూర్వోత్తరాలు” అను నీ గ్రంథమును ‘ఎల్లోరా’ అను నపరనామధేయముతో వ్యవహరించుచూ సీవజ్ఞకే వర్థమాన వర్తమానాంధ్ర రచయితలతో పేరందిన శ్రీ సోడన రి భాస్కరరావు నవ్యాంధ్ర సంస్కృతికి నొక చిన్ని కానుకగా నర్పించినాడు. క్రితములో నీ చిరంజీవి మన ప్రాచీనసాహితీకి మూలకందమైన జానపద గేయవాఙ్మయమునందు మిగుల పరిశ్రమచేసి యిసువది యైదు సంపుటములుగా సంతరించినాడు. సుమా రిసువది యైదు రచనలను గావించినాడు. ప్రస్తుతము ఒక పత్రికకు సంపాదకుడు.

భారతదేశ స్వాతంత్ర్యాభ్యుదయముతో ప్రాంతీయ భాషా సాహితీ సంస్కృతులును నభ్యుదయము నందినవి. అట్టి ప్రాంతీయ సంస్కృతులకు నాటపట్టిన యాంధ్ర సంస్కృతి, అతిప్రాచీనకాలమునుండి యనుపమాన ప్రతిష్ఠ వడసినది. భారతీయసంస్కృతి ప్రపంచమున, ఆంధ్రసంస్కృతి, ప్రత్యేకముగా “ఆంధ్రతాముద్ర”ను నిరూపము గావించినది. ఈనాడు మన మా ఆంధ్రతాపిశిష్టత యెట్లు సక్రమ పరిణామముజెంది వికసించినదో, దానిని తెలుపుట వర్ధిల్లు రచయితల కత్యంతావశ్యకమైయున్నది. కాని బహుముఖముగా ప్రవర్తిల్లిన యా సంస్కృతి, కళావిశేషములను, మనము సంపూర్ణముగా నితరులకు నెఱుకపఱచు

టకు, దేశకాల పాత్రానుసారముగా చదువవలయును. ఆ ప్రక్రియ కొంచెము నిరూపింతును.

1. గ్రంథము విసుపుపుట్టింపబడ చదునదగిన పరిమితిలో నుండుట.

2. విషయములను చాలవఱకు సంగ్రహించి చెప్పట.

3. సులభగ్రాహ్యమగు శైలిలోనుండుట.

ఇవి సంగ్రహించిన, 1) గ్రంథ పరిమితి 2) విషయ సంగ్రహణము 3) సులభశైలి-అను మూడురీతుల నుండును.

ప్రస్తుతగ్రంథము పై మూడురీతులకు నుదాహరణముగా రచితమైనదని ధారాశిష్యుగ జెప్పనచ్చును.

గ్రంథపరిమితియంతయు చెండువందలపుటలకు మించలేదు. ఇందలి విషయములను గూడుడు.

1. ఆంధ్రశిల్పకళావైభవము - ఆంధ్రశిల్పుల ఉలికొనల హాయిలు.

2. మన నాట్యకళ - సంప్రదాయము.

3. మన వాగ్గేయకారులు - సంగీతము

4. ఆధునికాంధ్ర చిత్రకళ - దానిపుట్టుపూర్వోత్తరాలు.

5. ఆంధ్రనాటకకళాచరిత్రము - తెలుగురంగభూమిచరిత్ర.

6. తోలుబొమ్మలు - ఒకనాటి సినిమా.

7. బుర్రకథ-తెలుగునారి ప్రాచీన సంగీతరూపకము.

8. పగటివేషాలు.

9. కొండపల్లి బొమ్మలు.

ఇట్లు తొమ్మిది శీర్షికలలో పందొమ్మిదినందలయొండు నుండి తెలుగునాట వెలయుచున్న, ఆంధ్రశిల్పము-నాట్యము

—సంగీతము—చిత్రలేఖనము—నాటకరంగము—ప్రాచీన సంప్రదాయములు మున్నగువాని చరిత్రను నీ గ్రంథపరిమితిలో నిమిడ్చిన రచయిత సంగ్రహశక్తి నెంతయు గొనియాడవలసి యున్నది. వ్రాతవిషయములను ననశ్శీరికలలో నవసవముగ జెప్పటయు నిందలి విశేషము.

గ్రంథము యీనాడు, పత్రికాప్రపంచమున నుత్తమ గ్రంథరచనయందు ధారాశముగాసాగుచున్న శిష్టజన వ్యాసహారికశైలిని రచితమైనది. ఇక శిల్పమునకు, చిత్రలేఖనమునకు, నాట్యమునకు, చిత్రములుగూడ నుండినగాని, చదువరులమనస్సు నాకర్షింపదు గావున, నవియును నిందు చేర్పబడుటవలన గ్రంథమున కొక సంపూర్ణత్వము చేకూరినది.

ఆంధ్ర శిల్పకళనుగూర్చి మొదటనే పెక్కు విషయములుదాహరింపబడినవి. శిల్పకళ కొక నిలయమైన “ఎల్లారా” అను పేరే, తనకుపనామముగా స్వీకరించుట చేత, యీ భాగమునందలి రచన “ఎల్లారి” (ఎల్లవారి) ఉల్లములను రంజిల్లజేయగలదు.

ఆంధ్రదేశము దేవాలయశిల్పమునకు లక్ష్యమైన దానిలో విశాఖచండలమునగల సింహాచలక్షేత్రమున నృసింహస్వామిదేవాలయ మొకటియని చెప్పవచ్చును. “జిలుగుకు సింహాచలము - కుదిరకకు కూర్మము” అని కళింగప్రాంతమున వాడుక - నే డీ శిల్పము, మనకు మరుగుపడియున్నను, లోకోత్తరమైన యీ శిల్పనిర్మాణము -

శ్రీకృష్ణదేవరాయాది చక్రవర్తుల నాకర్షించినది. పెరిసెను కజుదనమునుగల బండిరాతికి మెత్తవచము. నుచుపువచము గలిగించు జిలపామార్గ తెలలేవచవిభానము నీ శిల్పు లెఱిగి యుండిరి.

ఆంధ్రులు శంగీతకళయం దగ్రస్థానమునహించిరి. దీనికి కారణ మాంధ్రులు - వేదస్వలోచ్ఛారణమున సిద్ధహస్తులగుటయే. వేదములలో సామవేదము శంగీతమునకు మూలము. అట్టి వేదములను శంపూర్ణముగ కై నవముచేసి కొన్న ఆంధ్రు లా కును సమున్నేషముగావించుటలో నాశ్చర్యములేదు. ఇంతకు - అవ్యక్తమధురమైన గానమును సువ్యక్తమధురముచేసింది యాంధ్రులే - దీనికి, ఆజంతమై సంపూర్ణ స్వరవిశిష్టతగలిగిన తెలుగుభాషయే ప్రాతిపదిక - ఇట్టి సన్నివేశముచేత, శంగీత వాఙ్మయము తెలుగుభాషలో నున్నంత విస్తృతముగా, ముడి యే భాషయందును లేదని ఘంటాపథిముగ జెప్పవచ్చును.

* మన పూజావిధానములలో వక్రములను, పుష్పములను వివరించుటలో "అపామార్గపత్రం పూజయామి" అని యున్నది. మన పూర్వులెంత దూరదృష్టితో ఆ పూజావిధానము నేర్పించిరో, మన కీ నా దర్శము కాదు. అపామార్గపత్రపుష్పములలో నొక తెలమును రయముచేసి, దానిని రాతి పై భాగమున, దట్టముగా లేపనముగావించి మూడు దినములుంచిన నాల్గవదినమున, ఆ రాతికి మెత్తననము నునుపుదనము గలిగి, యెట్టి నజీవశిల్పమును మలచుటకు ననువగును.

నృత్య గీత వాద్యములు, శివపూజావసరమున నిత్యాంగములగుటచేతను, ప్రాచీనకాలమునుండియు నాంధ్ర దేశమున, నీమూడును సభివృద్ధిజెందినవి. క్రీ. శ. 8వ శతాబ్దిని చాళుక్యభీమునికాలమున “చల్లన” అను నట్టువరాలు “సమస్త గాంధర్వవిద్యాప్రసీద” అని పేరొందినది. మహాశైవులైన రెడ్డిరాజులకాలమున, నీ కళ లత్యున్నతస్థితిని బడసినవి. కుమార గిరిరెడ్డి కాలమున “లకుమాదేవి” వేయిరీతులుగా గీత రసభావములను, వెలయించి ఖ్యాతి గన్నది - రెడ్డిరాజులకాలమునందే. మొదట తెలుగుదేశమున “పార్సీనృత్యము” ప్రవేశపెట్టబడినది. దీనికిని, నాట్యశాస్త్రమున చెప్పబడిన మత్తలీనృత్యమునకు పోలికలుండుటచే, నిది “పారసీక మత్తలీ”నృత్యమని పేర్కొనబడినది. శ్రీనాథునికాలమున ద్రాక్షారామమున గాంధర్వవిద్యా విశారదలగు స్త్రీలు ఆరునందలమంది యుండెడివారని భీమేశ్వరపురాణముబట్టి తెలియుచున్నది. క్రీడాభిరామమున ఒక పడుచు నాట్యముచేయుచు, తొట్టిసీళ్ళలోనున్న ముంగరను, నల్లపూసగుచ్చినవిన్యాస మద్భుతముగా నర్జితమైనది.

కృష్ణదేవరాయనికాలమున, విజయనగరమున “నాట్య విద్యామందిరము” యుండెడిది. నేడది రూపుమాసినను, దాని వర్ణన, అబ్దుల్ రజాక్ అనునతడు వ్రాసిన గ్రంథమున గలదు. ఈ నాట్యశాలలో, నాట్యశాస్త్రమున వివరింపబడిన శంగిమములన్నియు నేర్చుకొనుట కనువగు విగ్రహములు సంపూర్ణముగా యుండెడివని యాతడు వ్రాసియున్నాడు.

తంజావూరిలో విజయనాథునిగాయని కాలమున
సంగీత నాట్య విద్య లపారముగ జరిగెను. ఈనాటిలోపాల
విలాసము అను ప్రబంధమున - నాట్యములు, నాట్యకర్తల
పేర్లన్నియు నీయబడియున్నవి. ఈనాడుకావచ్చునన్ని
యొకగుచున్నాను.

పదచాళి - కూపచిత్ర

పేరణి - చంద్రశేఖ

జక్కిణి - శంకర

శేష - భోకరాయక

భాగవత భరతనాట్య సంప్రదాయప్రచురకులలో
కూచిపూడినారికన్న ప్రధానులు * 1 పాతకముారి భాగవ
తులు. పి కడలో బలమైనవిహారమునన్ని నేని నాట్యాచార్యులై
నిత్యనాట్యమేయ్యెను. శ్రీ కలయపాలనారిని పన్ని
ళించి జో, జో, అను పాటలు, యీ భాగవతులు రచించి
నదే. పిని, తాళవాదక అన్నమాచార్యుల కేర్పొన్నారన్న
గీతనాట్యముల పిరికిగల ప్రతిభ వ్యక్తమగుటచే. పిను
క్రీ. శ. 1230 ప్రాంతమువారు.

* దీనినిగూర్చి సంపూర్ణముగఁ దెలిసికొనగోరువారు రాజగోపాల
విలాసమునకు నేను వ్రాసిన విపులీకృత చూచును. ఆ గ్రంథము
తంజావూరిలై బ్రవీచిరచే ముద్రితమైనది.

1 * పై సంగీత నాట్యవిషయములగుగూర్చి యాంగ్లేయభాషలో
నేను వ్రాసిన "Telugu Cmentry-a land of Dance Romance"
అనునది చూడనగును,

వాద్యముతో వీణ ప్రధానమైనది. ప్రాచీనకాలములో నే యే రాగముల కా యీ వీణలు ప్రత్యేకముగ నుండెడివి. ఆద్యతనకాలమున వీణావాదనమున - ప్రవీణులు 2 * వీణా వేంకటరమణదాసుగారు. ఏబదేనిమిదేండ్ల క్రిందట వీరు, మదరాసు విశ్వవిద్యాలయ శిష్టసభాభవనమున (Senate) కర్జనుప్రభువు నైస్ రాయగారున్న కాలమున, వీణావాద్యము నెఱపిరట ! అప్పుడు విశేషముగా గాలి వీచుచుండెనట ! రాజ ప్రతినిధియైన కర్జనుప్రభువు తలుపులు మూసి వేయనలసినదని, లేనియెడల వీణాధ్వని వినబడదని చెప్పిరట. కాని వేంకటరమణదాసుగారు, తలుపులు మూయన దని చెప్పి, ఆ హోరుగాలిధ్వనినిగూడ మించునట్లు వీణ వాయిించిరట ! కర్జనుప్రభువుతో తక్కినవారును కొంతనడిగ్గుంబించియుండి, ఆ సెనుక, తిరిగి వీణావాద్యముతోడనే తెలివిగనిరట. అట్టిది వీణావారి వీణ వాయిద్యము 3 *

ఇంను, తోలుబొమ్మలు-బుర్రకళలనువానిగూర్చిన వినరణములు చక్కగా నున్నవి. తోలుబొమ్మలవారు బొమ్మలను ప్రదర్శించుచు పాడెడు ద్విపదలు, ద్విపదభారత రంగనాథ రామాయణములలోని ద్విపదలని మనము తెలిసికొనిన, యీ సంప్రదాయ మచ్ఛముగా తెలుగువారిదని గ్రహింపగలము. తోలుబొమ్మలాటయే చైత్రకవిధానమని భరతనాట్యశాస్త్రమున గలదు.

2 * ప్రవీణుడనగా - ప్రకృష్టమైన వీణగలవాడని వ్యుత్పత్తి. "ప్రకృష్టః వీణా యన్యసహ ప్రవీణా"

3 * ఈ విషయము - ప్రొఫెసరు సాంబమూర్తిగారు తమ గ్రంథమున తెలిపియున్నారు.

బుర్రకలయందు, నాజరు బుర్రకకళను చెప్పి విధాన
మను ప్రశంసించుట సముచితమైయున్నది. ఇప్పటికి వరుస
దేండ్లక్రింద క్రీ. శ. 1945లో విజ్ఞాపియూ పబ్లికేషన్లులో
నాజరు బెంగాల్ ట్రాన్సుము బుర్రకకళ చెప్పిరపుడు నేను విని
యున్నాను. నా హృదయము కదలి కళ్ళంటు చశ్రువులు
ప్రవహించినవి. హృదయవిదారకమైన రసతస్సందర్శములను
బుర్రకకళాగూఢమున ప్రపంచించుటలో నాజరుచకు నాజరే
సాటి, నేచూకడు లేడు.

ఇంకను, నున మిప్పుడిప్పుడే కొంచెము కొంచెముగా
గ్రహించుచున్న నున కరచెక్క పుట్టు పూర్వోత్తరము
లోని విషయముల నెన్నింటినో, సంకలనముగావించి, నున
కుసోధముకలిగించిన, రచయితను (ఎన్లోరా) నునకపూర్వ
కముగా సంఘావించి, ఆత డింకను, నిట్టి జాతీయ నిజ్ఞాన
వికాససేతువులగు గ్రంథములను రచించుగాక యని
యాశీర్వాదించుచున్నాను. ఆంధ్రమహాజను లీ గ్రంథము
నాదరించి, చదివి, గ్రంథకర్తకు నిశోధికముగ ప్రోత్సాహ
మొసంగదురుగాత. మన ప్రగతికి, మన కళ పుట్టు పూర్వోత్త
రము లెఱుంగుట యావశ్యకమనుమాట మఱునకుండును
గాత !

ఇ తి శి వ మ్

చెన్న పు రి ,
శకము ౧౮౮౧ మాఘ

కు ౩ ఆదివారము.

31—1—1960.

నిడుదవోలు వేంకటరావు, ఎఫ్. ఏ.

విద్యారత్న

మద్రాసు విశ్వ విద్యాలయాంధ్ర

భాషాభివృద్ధి.

ఆంధ్రదేశాన్ని సువిశ్రుతులగు చరిత్రానిధుల శాతవా-
హన చరిత్రాలన క్రిస్తుకకం దివ్యో ప్రాకంభనయి ౩౩౫లో
అంతరయిండునుకొందాము. ఈమధ్యకాలంలో వెలుగొం-
దిత శిల్పకళావైభవపు చరిత్ర సం తక్కువదికాదు చరిత్రా -
రానున్న యుగాలకు మార్గదర్శిగా నిలచింది.

శాతవాహనుల అచంతరం - ఇత్సోకానూ, పల్లవులూ,
చాళుక్యులూ, కాకతీయులూ, విజయనగరరాజులూ, తంజా-
వూరు రాజులకాలంలో ఎన్నో శిల్పకళాఖండాలు వెలయ-
డానికి దారిచూపింది. శాతవాహనయుగంనుంచి—రాయల
యుగంవరకూ జరిగిన శిల్పకళావైభవం సం తక్కువదికాదు.

ఆంధ్రసీమను ఆరామసీమగా మార్చిన శిల్పకళా
చరిత్రను గురించి తెలుసుకోవాలంటే - మనకు నామమాత్రం
గానైనా మిగిలివున్న - ఆంధ్రుల లలితాంతరంగాన్ని దిగ్విగం-
తాలకూ చాటిత చిత్రకళా చరమసీమ అయిన అజంతా
గుహ శిల్పరాశిలోనూ, ఆంధ్రశిల్పుల ఉలిమెనుగుల జిగికి
ప్రతిరూపం అందగి—వాస్తు శిల్పశాంధర్యపు పరిహస్తులను
చాటి - పురోగమించి - ప్రతిభ్యనించిన ఎల్లోరా శిల్పసము-
దాయం, అమరావతీ స్థూపారామాల పుట్టలో జీనకళ ఉట్టి
పడే అమరావతీ స్థూపారామాలూ, ప్రపంచ విశ్వవిద్యా-
లయమై నాగావ్వనాచార్యుని ధర్మబోధలకు నిలయమై నిల-
చిన నాగావ్వనకొండ శిల్పరాసీ, యింకా విజయనగర
వైభవాన్ని దిగ్విగంతాలకూ చాటిచెప్పే రాయల గజశాలా,
రాతిధరనిర్మాణకౌశలం - భకసారి చూస్తేచాలు - ప్రాచీ

నాంధ్రశిల్పకళావైభవము ఎంతటి విశ్వనిఖ్యాతించి - నేటికీ శిల్పకళలంలో - ప్రపంచచరిత్రలో అగ్రతాంబూలాన్నంగు కుంటుందో అర్థమౌతుంది.

భారతీయ శిల్పకళ చాలా ప్రాచీనమయిందని చెప్పడానికి మొహంజదారో, హరప్పాలలోని శిల్పకళాఖండాలు పరిశీలనాచరిత్రే నిరూపణం.

భారత శిల్పసముదాయంలో - ఎన్నో ఒరవడులు ప్రాంతీయంగా మనకు అగుపించినా - హైందవ శిల్పవైశిష్ట్య ప్రభావం మాత్రం మనకు గోచరించక మానదు. ఈ దృష్టితో ఒక్కసారి కనుక మనం ఈ శిల్పారామాలను పరిశీలించి చూచో భోధపడకపోదు.

అజంతా, ఎల్లోరా, అమరావతి, నాగార్జునకొండ మొదలగు కళానయత్రాస్థలములందు చున శిల్పుల అనాది యుగధర్మ మనోధానములు అడుగడుగునా గన్పట్టును. ఆంధ్రప్రదేశ్ ను ఆరావలీనగా మార్చిన ఈ శిల్పచరిత్రను రూపి - నరురగా, శాతవాహనయుగమనీ, ఇక్ష్వాకుయుగమనీ, పల్లవయుగమనీ, కాకతీయయుగమనీ, రాయలయుగమనీ - విభజించుకొని, నరురగా మన శిల్పచరిత్ర ఎలా ప్రసర్థమానమై, పంచ కళాశీమ నేలగలిగిందో పరికిద్దాము.

క్రీస్తుశకము 200లో వ్రాతంభయిన శాతవాహనయుగం 200లో అంతమయిందని అనుకొందాము. ఈ సుధ్య కాలంలో శిల్పప్రతిభ దేవీప్రమానంగా - ఆరు కాయలూ సమానులైన శిల్పకళాఅత్యుగ్రహప్రాంగణం, నిత్యచరిత్రముగా వెలుగొందింది. నాటి అమ

రాచతీ స్థాపనిర్వాణం జెబుగు శిల్పచరిత్రకు మకుటాయ
మానమై నిలచింది.

ఈ అమరావతీ స్తూపాలలో - బుద్ధదేవుని జనన
వృత్తాంతమూ, ధర్మచక్రవర్తినైన రసమూ, సంబోధి, మహావీరి
నిర్వాణమూ, జాతకకథలూ మొదలగు ఎన్నో ఘట్టములు
యిందులో అపురూప కళానైపుణ్యంతో చెక్కబడి, కళా
లక్ష్మికి ఓంకారం పలుకుతున్నాయి.

అదేకాదు-నాటిసమాజం కళ్ళకుకట్టినట్లు-చరిత్రపరి
శోధకులకు కనుపించేలాగ - నాటి సంస్కృతి, సాహిత్య, వృత్త
రూపాలను చిత్రించారు. నాటికి తార్కాణంగా రకరకము
లగు నాట్యభంగిమలూ, వృత్తరూపాలూ, అనేక వింత
అయిన నాద్యపరికరాలూ, స్త్రీరూపాలూ, పూజకుం
డాలూ- ఎన్నో చిత్రించారు.

నేటి మన నాట్యసంప్రదాయంకానీ, నాటకరూపం
కానీ, నాటికే ప్రచారంలోన్నట్లు, ఈ చిత్రాల చిత్రణే
మనకు తెలియజేస్తుంది. ఇదేసమయంలో రచించబడిన
రాజా గుప్తకవిగారుడా వృత్త, గంధ, సాహిత్యకళలను
గురించి చెప్పింది. శాతవాహనకాలంలో మనూష్య
శ్రితిలో నిర్ణీత మహాశిల్పకళ ప్రపంచహృదయంలో ఒక
ప్రత్యేకస్థానాన్ని ఆక్రమించుకొంది. అంతదాకా ఎందుకు?
నేటికీ న ప్రపంచయాత్రకుడు ఎచ్చిరా ఆంధ్రుల ప్రాచీన
శిల్పకళారూపాలకు చేతులెత్తి శోధించి రచించుకుండా వెళ్ళ
డంటేను.

శాతవాహనయుగం అంతరించడంతో ఇక్ష్వాకులు రాజరికవాదులైనారు. వీరికాలంలో జాద్ధశిల్పాలకు చక్కని ఆదరణ, ప్రోత్సాహం లభించినవి.

దక్షిణ భారతదేశంలోని జాద్ధుల సూపనంపదకు సంబంధించినంతవరకూ, నాగార్జునకొండ మహాత్మరమైనది. బుద్ధుని జీవితంలోని అనేక ఘట్టాలు, జాతకాలు ఇక్కడ విస్తృతావధిని చిత్రింపబడి వున్నాయి. బుద్ధదేవుని చరిత్ర యంతవిపులంగా శిల్పకళలను ధరించివున్న ప్రదేశం ఇది మినహా మరొకటి యెక్కడా లేదేమో! ఇక్ష్వాకువంశ ఆంధ్రరాజులు గి న శతాబ్దిలో కృష్ణానదీ పావనతీరాన తమ పలుకుబడిని కెలయించి ఈ శిల్పఖనిని మనకు వారసత్వంగా అందించి వెళ్ళారు. అమరావతీ ప్రసిద్ధస్తూపంవలెనే, శిల్ప సంపద వెల్లవిరిసిపోయిన నాగార్జునకొండస్తూపాలు ఆంధ్ర జాతికి గర్వకారణమైనట్టివి, స్వర్ణచరిత్రకు నిలయమైనట్టివి.

ఇంతటి పవిత్ర బుద్ధసందేశాలకూ, బుద్ధచరిత్రలకూ నిలయమై, ఈ సమయంలో మహాశాందర్యనీమగా - విశ్వ జాద్ధనిశ్చవిద్యాలయ ప్రధానకేంద్రంగా నిలచింది నాగార్జున కొండ.

నాగార్జునకాలంలో ఘంటసాలలో పెద్ద జాద్ధారామము ఉండేది. నాగార్జునకొండ శాసనంలో యిది— కంటకశైల సంఘారామముగ పేర్కొనబడింది. క్రీ. శ. మొదటి శతాబ్దంనాటి జాద్ధస్తూపమొకటి యిక్కడ వుంది. ఇది చాలా చక్కని స్థూపమనీ, ఇంతటి చక్కని స్థూపం దక్షిణదేశంలోనే లేదనీ అంటారు. క్రీ. పూ. మూడవ

శతాబ్దంనాటి కాలభైరవ సరస్వతీ విగ్రహమొకటి వుంది. ఈ విగ్రహం చాలు-ఆంధ్రశిల్పుల శిల్పనైపుణిని అర్థంచేసు కోవడానికి. అందులో ఆంధ్రుల శిల్పచాతుర్యం ఉట్టిపడు తుంది. ఈ శిల్పం మొహంజదాలో శిల్పాన్ని పోలివుం టుందని చరిత్రకారుల అంచనా.

ఇత్వోక్తులరాజధాని అయిన విజయపురి - నాగార్జున కొండపర్వతం శ్రీ పర్వతం 'నల్లరాళ్ళబోడు'కు పడమర దిక్కున ఈ విజయపురి నిర్మాణం జరిగింది. ఈ నిర్మాణం చాలా సహజంగా కనిపిస్తుంది. ఒక నెంపు కృత్యమని, ఒక వైపున కొండలూ వుండటంమూలంగా ఒక కోటలాగా వుంటుంది.

ఇక్కడ ఓ చిన్నవిషయం తెలుసుకోవలసివుంటుంది. నాగార్జునకొండలోని ఆరాచం మాత్రమే శాతవాహనుల నిర్మాణమనీ, మిగిలిన ప్రధానశిల్పాలన్నీ ఇత్వోక్తులకాలం లోనే నిర్మింపబడ్డవనీ అంచనా. అదేకాదు - నాగార్జున కొండలో ఇత్వోక్తులరాజుల జీవితచిత్రాలుకూడా చిత్రించ బడినాయి.

అమరావతివలెనే నాగార్జునకొండకూడా గొప్ప విజ్ఞానకేంద్రం.

భారతదేశాన్ని దర్శించుచున్న వైనా యాత్రికుని కథనం ప్రకారం నాగార్జునకొండ యిలా వుండేది—

నాగార్జునకొండ అయిదు అంతస్తులు గలిగివుండేది. క్రింది అంతస్తులోనూ, పై అంతస్తులోనూ కలిపిచూస్తే సుమారు 500 గదులు వున్నాయని అంచనా.

ఈ అయిదు అంతస్తులూ వేరువేరు ఆకారాలతో నిర్మితములయి వున్నాయట. అందులో మొదటి అంతస్తు ఏనుగ ఆకారంలోనూ, రెండవ అంతస్తు సింహం ఆకారంలోనూ, మూడవ అంతస్తు గుర్రం ఆకారంలోనూ, నాల్గవ అంతస్తు ఎద్దు ఆకారంలోనూ, అయిదవ అంతస్తు పావురం ఆకారంలోనూ వున్నట్లుగా ఆ చైనాయాత్రికుడు పేర్కొన్నాడు.

ఈ నాగార్జునకొండలో చూపటలను ముగులనుచేసే శిల్పకళాఖండం—నాగరాజు బుద్ధుని ఒక పోషానుసుంపి తన వడగనిప్పి అడ్డుపెట్టి రక్షించుచున్నట్లువున్న చిత్రం. ఈ శీల్పంలో శిల్పకళాప్రతిభ పరాకాష్టనందినదని చెప్పవచ్చు.

ఇక్కడే దగ్గరలోవున్న బెజవాడవైపుకు కూడా ఒక సారి చూద్దాం బెజవాడ ఎన్నోప్రాచీన గాథలకు పుటిలు.

ఈ బెజవాడలోని కనకదుర్గకొండపైన, మొగల్రాజు పురంలోనూ, గుహాలయాలను తొలిపించినది విష్ణుకుండిన రాజులు.

క్రీ. శ. ౫వ శతాబ్దంలో - మొదటి అర్ధభాగంలో శాలంకాయనుల అధికారాన్నంతమొందించి రాజ్యాన్ని హస్తగతంచేసుకొన్నారు విష్ణుకుండినులు.

వీరికి గుంటూరుజిల్లాలోని అమరావతి, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలోని వేంగి, దెందులూరు ప్రధాన గాజుగానీ నగరాలుగావుండేవనీ, అందుతోపాటే విజయవాడ కూడా ప్రధాననగరంగావుండేదనీ తెలుస్తూంది.

ఈ విష్ణుకుండినరాజులు బౌద్ధమతానికి అడ్డుకేసారు. బౌద్ధులదేవాలయాలను శైవ వైష్ణవదేవాలయాలగా మార్చి వేశారు. బౌద్ధులపట్టణాల్లోనే పేరూ గుహలను తొలగించారు. ఇంద్రకీలాద్రి, మొగల్ గాఢపురం గుహలను తొలగించివదిలివేశారు.

ఈ ఇంద్రకీలాద్రినే కనకదుర్గమృతాంజలని పిలుచడం కూడా కద్దు. ఇక్కడి గుహలయాలను అక్కన్న-మాడిన్న గుహలని పిలుస్తారుకూడాను. ఈ గుహలు అక్కన్న, మాడిన్న నిర్మించియు ప్రచారంలోవున్నా - వీటిని విష్ణుకుండినులే స్వయముగా నిర్మించివేసియు చారిత్రకుల బలమయించు అంచనా.

విష్ణుకుండినులకాలంనాటి నాలుగు అంతస్తుల బౌద్ధ రామం ఒకటి గుంటూరుజిల్లా ఉండవల్లిలో వుంది.

ఈ గుహాలయం నాలుగు అంతస్తులు గలిగి, అయిదవ అంతస్తు అసంపూర్ణంగా వుంది. దీనిని బౌద్ధగుహాలయమని అంటారు. ఇక్కడ తెలుగులిపిలోవున్న వ్రాచినకాలపు శాసనాలు వున్నాయి.

మాయుగోదానరిజిల్లాలోకూడా కొన్ని బౌద్ధశైత్రాలుగా వర్ణిల్లిన ప్రాంతాలు వున్నాయి. క్రీ. పూ. నాల్గవ శతాబ్దంలో సందరాజులక్రింద, తరువాత మాయులక్రిందకు పోయి- శాతవాహనునికాలంలో (క్రీ. పూ. మూడవ శతాబ్దం) శాతవాహనుల రాజ్యభాగమైంది. క్రీ. శ. రెండవ శతాబ్దంలోనూ, నాల్గవశతాబ్దంలోనూ-ఖరవేలుడనే కళింగ రాజు, మహేంద్రుడనేరాజు పితాపురం రాజధానిగా జిల్లను

పరిపాలించారు. ఈ రాజులిద్దరికీమధ్య శాతవాహనులు, ఇక్ష్వాకులూ తూర్పుగోదావరిని కొంతకాలం పరిపాలించారు.

క్రీ. పూ. రెండు మూడు శతాబ్దాలనాటి బౌద్ధస్తూపాలు రాజోలుతాలూకా ఆదుర్రులో కనుగొనబడ్డాయి. ఆకాలపు వే అయిన నాణెములూ, మట్టిపాత్రలూ కూడ యిక్కడ కనుగొనబడినాయి.

ఆదుర్రులో దొరికిన ఈ స్తూపాలు షూర్యులకాలం నాటివో, శాతవాహనులకాలంనాటివో అయివుంటాయని శాస్త్రీకారుల నిర్ణయం. తూర్పుగోదావరిజిల్లా ప్రధాన నగరం అయిన రాజమహేంద్రవరంకు దగ్గరలోవున్న కాపవరం అనేచోట కొండలలో కొన్ని గుహలువున్నాయి.

ద్రాక్షారామ భీమేశ్వరాలయాన్ని ౧౦వ శతాబ్ది వాడైన చాళుక్యభీమరాజు నిర్మించాడని చెబుతారు. ఈ ద్రాక్షారామాన్ని దక్షిణకాశీ అనడం మనకు తెలిసిందే.

ద్రాక్షారామం చెరువునే సప్తసాగరమని అంటారు. చాలా పవిత్రంగా చూస్తారుకూడా. రెండువేలసంవత్సరాల నాటికే ద్రాక్షారామం పుణ్యక్షేత్రమని చరిత్రకారుల నిర్ణయం. అప్పుడు ద్రాక్షారామ-దాక రేమి అని వుండేదట.

ఇంకోవిషయం - ద్రాక్షారామంకాదనీ, దక్షారామం అనీ అంటారు. దీనికి కారణంగా — దక్షుడున్న స్థలమని అంటారు.

పల్లవ యుగంలో శిల్పపోషణనుగురించికూడా ముఖ్యంగా తెలుసుకోవలసినది చాలావుంది. ఈ యుగం

క్రీ. శ. ఆదికలో ప్రారంభమయి ౧౭౭౫లో అంతమయింది. ఈ పల్లనరాజ్యం మొదట దక్షిణమున వర్షిణపెన్నానుండి ఉత్తరమున కృష్ణా, తుంగభద్రలవరకునూ, తూర్పున బంగాళాఖాతమునుండి పడమట బద్దరినరకూ వ్యాపించింది.

కంచీలోని కైలాసనాథాలయం, మహాబలిపురంలోని సముద్రతీరాలయం పల్లన రాజసంహారకు కట్టించిన కే.

మహాబలిపురంలోని పాండవులరథాలనేవి - ధర్మ రాజురథం, బీముడిరథం, అర్జునుడిరథం-వీటిని చూస్తూంటే-రాజీనిచులచి యింత బ్రహ్మాండమయిన రథాలు ఎలా నిర్మించారా, చెక్కగలిగారా అని ఆశ్చర్యం కలుగక మానదు.

పల్లవులకాలంలో గొప్ప గొప్ప దేవాలయాలు, గుహాలయాలు నిర్మించి శిల్పకళకు చక్కని ప్రోత్సహం యిచ్చారు. రాయి, యిటుక, సున్నంతో దేవాలయాలు నిర్మించడం పల్లవులతోనే ప్రారంభమని చెప్తారు.

పల్లవులకాలంలో చిత్రలేఖనమూ, సంకీర్త, సాహిత్యాలూ బాగా వర్ధిల్లినవి. వీటికి పుదుక్కోటలోని-కుడిమి యామలైలోని శిలమీద చెక్కించిన సంకీర్తశాస్త్రసంబంధ శాసనమూ, కైలాసనాథాలయంలో కానవచ్చే వర్ణచిత్రములూ * తారాణాలు.

పంచపాండవుల రథాలూ, ఏకశిలారథాలూ ఆంధ్ర శిల్పుల నిర్మాణమేననికూడా కొంతమంది చారిత్రకపరిశోధకులు అంచనాబుకట్టారు.

* మల్లంపల్లివారి ఎ. ఐ. ఆర్. 'పల్లవులు' వ్యాసంనుంచి.

అసలు ఈ మహాబలిపురంలో - కన్నులపండువుచేయు ఈ శిల్పనిర్మాణానికి కారకుడు - మొదటి సరసింహవర్మ. ఈ ప్రదేశంలోనే ఒక కొండను చెక్కిన శిల్పచిత్రములు అతి రమణీయములు. ఈ చిత్రనిర్మాణమును గురించి రెండు కథలు చెబుతారు.

౧. భగీరథుని తపస్సుకు సంబంధించిన కథకు మూలమని.

౨. కిరాతార్జునీయగాథే యిది అని.

మొత్తంమీద యిది ఏ కథకు మూలమైనా పల్లవుల సమయంలో శిల్పకళ యింతటి మహాన్నతకీర్తి నార్జించుకొంది.

శాతవాహనయుగంలో చూపుదిద్దుకొన్న ఆంధ్ర శిల్పకళ పల్లవయుగంలో కొత్తరూపు రంగరించుకొని పౌరాణిక ప్రాధాన్యతతో విలసిల్లింది. అంతటి అపురూప కళా శిల్ప రూపాలు అమరావతి, నాగార్జున, మహాబలిపుర శిల్ప రాసులుగా నిలచాయి.

వాటి రూపచ్ఛాయల ప్రతిబింబాలుగా కాకతీయ యుగంలో కూడా తెలుగు శిల్పుల శానం పరవళ్ళు తొక్కింది.

పరవళ్ళు త్రొక్కడమే కాదు - యింకా పదును దేరింది.

క్రీ. శ. ౧౨౦౦ తో ప్రారంభమయి ౧౩౨౩ తో అంతరించింది కాకతీయయుగం. ఈ మధ్యలో వీరి శిల్ప నిర్మాణకౌశలం రానున్న రాయలయుగాన శిల్పకళాదేవతకు స్వాగతం పలికింది - నీరాజనాలెత్తింది. కాకతీయాంధ్ర శిల్ప

నైపుణ్యానికి, సంస్కృతీపటిమకూ రామప్పదేవాలయం ఒక చక్కని తార్కాణం.

ఆంధ్రదేశంలో నృత్యకళ చాలా ప్రాచీనమయిందనీ, ప్రచారంలోవుండేదనీ మనకు నేటికీ కనుపించే శిల్పరూపాల మీద వుండే నాట్యభంగిమలు సూచిస్తున్నాయి.

అమరావతికి సమకాలీనమైన, అజంతాలోనూ మనకు ఎన్నో నృత్యశిల్పభంగిమలు అగుపించును. దీనిని బట్టి నాడు నృత్యకళ, చిత్రకళ చాలా మహాచ్ఛస్థితిలో వుండివున్నట్లు సుబోధకం.

ఈ నాట్యశాస్త్రానికి మూలమైనది నందికేశ్వరుని యభినవదర్పణము అని అంటారు.

కాకతీయ గణపతిదేవునియొక్క గౌనరుద్రాది జాయప సేనాని నృత్యరత్నాకరము అను గ్రంథాన్ని రచించినట్లు- ఆ గ్రంథమువందలి సిద్ధాంతాధారములతోనే రామప్ప దేవాలయంమీద నృత్యభంగిమలు చెక్కబడియున్నట్లునూ మనకు తెలుస్తోంది.

ఆంధ్రశిల్పుల శిల్పనైపుణికి అది ఒక గీటురాయి. రామప్పదేవాలయం ఆంధ్రశిల్పుల స్వర్ణచరిత్రలో ఒక ప్రధానఘట్టం.

శైవసూతాధకులయిన ఈ కాకతీయాంధ్రయుగంలో శిల్పులప్రతిభ అనేక అపురూప-సుందరరూపాలలో-స్వైర విహారంచేసింది. రామప్పగుడి, వరంగల్లు శిల్పములు, హనుమకొండ శిల్పములూ ప్రసిద్ధిపొందిన అపురూప శిల్ప స్వరూపాలు.



వెయ్యిస్థంభాల గుడిలోని సుందర నంది.

వరంగల్లుకోటకు నీరాజనాలు అందించే నందీ, నను గులూ, కాకతీయశిల్ప ఆరాధనకు నిదర్శనాలు.

హయశాల శైలి కాకతీయయుగపు శిల్పశోభను చూపే విజయధ్వజం అంటే చాలు. అంతటి శిల్పచాతుర్యం అందులో పొదిగాను శిల్పులు.

వెయ్యిస్థంభాల దేవాలయం తెలంగాణా మొత్తంలో హిందూ శిల్పకళను చూపే సాటిలేని దేవాలయంగా చెప్పవచ్చు. దీనిని హనుమకొండ సమీపంలోనే గణపతి దేవుడు ౧౧౬౨లో నిర్మించాడు. ఇది మూడుఅడుగుల ఎత్తువున్న అరుగుపైన నిర్మించబడింది. మొదటి ఆలయంలో ౩౦౦ స్థంభాలూ, మిగిలిన స్థంభాలు రెండవ ఆలయంలోనూ వున్నాయి.



ఓరుగల్లులోని వెయ్యిస్థంభాల దేవాలయం

ఈ దేవాలయం తూర్పునుండి పడమరకు ౧౦౨ అడుగులు, ఉత్తరంనుండి దక్షిణమునకు ౨౩ అడుగులూ వున్నది.

వరంగల్లు కాకతీయులకాలంలో ఓరుగల్లు పేరుతో రాజధానినగరంగా ప్రసిద్ధిగాంచినది. ౧౧-వ శం.రంలో ప్రతాపరుద్రుడు వెయ్యిస్థంభాల దేవాలయం నిర్మించినది యిక్కడే. గణపతిదేవుడు, కుద్రమదేవి నిర్మించిన వరంగల్లు కోట చాలా చరిత్రప్రసిద్ధిగన్నది.

రామప్పదేవాలయానికి, హనుమకొండ దేవాలయాలకూ పోలికలున్నాయి.

ఈ రామప్ప దేవాలయం వరంగల్లుకు సుమారు 3౦ మైళ్ళ దూరంలోవున్న పాలెంపేట గ్రామంలోవున్న

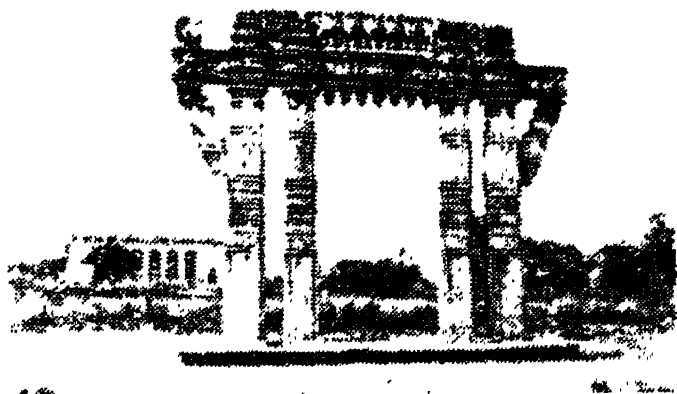
రామప్ప చెర్వువద్ద వుంది. యిది అక్కడి అన్ని దేవాలయాల లోకీ చాలా ప్రఖ్యాతినందిన దేవాలయం.

ఇక్కడి దేవాలయాలను గణపతిదేవుడు గుద్రమదేవి కాలంలోనే-అంటే-౧౨౦౪లోనే నిర్మించారు. దేవాలయ శిల్పకళలో యిది తలమానికమయినదని కొనియాడబడింది.

ఇక్కడవున్న దేవాలయాలలో ఉత్తమ శిల్పకళలో నిర్మించినవికూడా వున్నాయి. కాకతీయరాజులకాలనాటి అపురూపమైన చారిత్రకచిహ్నాలతో ఈ వరంగల్లు దుర్గం ప్రధానమయినది. ఇది హనుమకొండకు ౫ మైళ్ళదూరమున కలదు. కాజీపేటనుంచి అయితే ౧౦ మైళ్ళదూరం వుంటుంది.

దీనిని ఒక్కసారిగా ఒక్కరే పూర్తిచేయడం జరగ లేదు. కాకతీయరాజు అయిన గణపతిదేవుడు ౧౧౯౯లో ప్రారంభించగా ఆతడికూతురు గుద్రమదేవి ౧౨౬౧లో పూర్తిచేసింది. ఈదుర్గానికి రెండుగోడలున్నాయి. వెలుపలి గోడ మట్టితో, లోపలిగోడ రాతితో నిర్మితమయివున్నవి. వెలుపలిగోడను ఆనుకొనే ఒకకందకం వుంది. వరంగల్లుకు దూరాన మూడవగోడకూడావున్న చిహ్నాలువున్నాయి. ఈ కోటకు నాలుగు ద్వారాలు వున్నాయి. కాని రెండే ఉపయోగించబడుతున్నాయి. ఈ ద్వారానికి రెండుప్రక్కల రాతిసింహాలు వున్నాయి.

కాకతీయయుగంలో-కాకతీయరాజులక్రింద యింతటి శిల్పకళనిర్మాణం జరిగింది.



వరంగల్ కోటలో విజయచోరం.

కాకతీయుల హయశాల శిల్పకౌండర్యచరిత్రనూ, రానున్నదేవాలయశిల్పపనితత్వమునూ పుణికి పుచ్చుకుని-
రాయలయుగంకో శిల్పకళ ఆంధ్రను ఆరామసీనుగా చుల
చింది - నాటి రాయలయుగపు ఆదరణచే.

రాయలయుగం - క్రీ. శ. ౧౫౧౦ ఆ ప్రాంతంలో
ప్రారంభమయి, ౧౫౭౫లో అంతమయింది.

ఈసమయంలో సంగీత, సాహిత్య కళలతోపాటు -
శిల్పకళాపోషణకూడా చాలా గొప్పగా జరిగింది. శిల్పకళా
పునరుద్ధరణ చాలా చక్కగా జరిగింది.

విజయనగర కళాఖండాల్లో ప్రపంచవిఖ్యాతిగన్న నాగార్జునకొండ అనుకృత్యాలూ, అమరావతీగూపకల్పనా విశేషాలూ కొంచెం గోచరించక మానవు.

ఈ అపురూపకళాఖండాల్పై పుణిని పుణికిపుచ్చుకుని వెలసినవే - రాయలయుగంలో శిల్పఖండాలు.

దీనికి తార్కాణంగా గజశాల, విరూపాక్షరథం, ఉగ్రనరసింహమూర్తి, విరూపాక్షస్వామి — రూపాలలో శిల్పిగాంభీర్యం మనకు - ఎల్లోరా, అమరావతి, నాగార్జున, మహాబలిపురములలోని శిల్పలాలిత్యము యిందులో కనబడుతుంది.

ఇవన్నీ మన ఆంధ్రశిల్పాల శిల్పకళానైపుణ్యానికి, ఆంధ్రరాజుల శిల్పకళాపోషణా పటిమకూ తార్కాణాలే కదా !

బౌద్ధులకొండ అని ఒక కొండవుంది. దీనిని తొలిచే ఒక జౌద్ధగుహాలయం, ఆరామమూ నిర్మించబడ్డాయి - ఈ బౌద్ధుల కొండనే మహర్నవమిదిబ్బ అంటారేమో !

ఈ జౌద్ధగుహాలయంలో రెండు అంతస్తులున్నాయి. దానిమెట్లు శిథిలావస్థలో వున్నాయి. యిందులో ధ్యాన ముద్రలోవున్న బుద్ధవిగ్రహం వుంది. ఈ ఆలయం మధ్యలోనే నాలుగు అడుగుల జౌద్ధస్తూపం ఒకటివుంది. పై అంతస్తులోని ఆలయంలో పద్మాసనంలోవున్న పెద్ద బుద్ధుని విగ్రహం వుంది.

బొజ్జన్నకొండ అని పిలువబడే ఈ కొండ అనేక విన్నకొండల సముదాయం. ప్రతి సంక్రాంతికి ఇక్కడ ఉత్సవాలు జరుగుతాయి.

దశరాకాలంలో రాక్షసు యిక్కడ కొలువచేయడానికి చిత్రమైన శిల్పకళలలో నిర్మించిన మంటపం వుంది. ఇక్కడ కూర్చుండి - తనదక్కనాక్ష్మయై వచ్చిన సామంతాలనూ పండితులనూ, యితర విద్వాంసులనూ కలుసుకొనేవారు.

ఈ దిబ్బకు దశరా దిబ్బ అని పేరు రావడానికి కారణం - దశరాసనుయంలో ఆ దిబ్బపై అలంకారనిర్మితమయిన వోట ఆసీనులై దశరా సనరాత్రి ఉత్సవాలను చూసేవారుట. అందుకే ఈ దిబ్బకు సుహర్షమి దిబ్బ అని నానం వచ్చిందని అంటారు.

ప్రతిసంవత్సరం శంకరంలో సంక్రాంతికి ఉత్సవాలు జరుపబడుతూ వుంటాయి. అక్కడిప్రజలు వారివారి గొడ్డను తోలుకునివెళ్ళి బొజ్జన్నకొండక్రిందిఅంతస్తులో వున్న పూపంచుట్టూ, ఎనిమిదిసార్లు ప్రదక్షిణం చేయించుతారు. ఇది ఒక పాతనమ్మకం.

అదేకాదు - ఈకొండయందే ఈరినమ్మ అనే దేవత వుంది. ప్రతిప్రాంతంలోనూ ఒక్కొక్కదేవత అక్కడి ప్రజలకు ఆరాధ్యదేవతగా వుంటుంది.

పోలేరమ్మ ఒకరికి దేవతైతే, గంగానమ్మ మరొకరి దేవత. మురిడమ్మ ఒకరిదేవతవైతే, అంకాలమ్మ మరొకరి దేవత. అలాగే యిక్కడివారికి ఈరినమ్మ దేవత. ఈమె

పిల్లలను తినేసేదని అక్కడివారిలో ఒక పాతనమ్మకం - ప్రచారంలో వుంది.

అందుకు ఆమెచేసే ఈ పిల్లలను తినడం అనేపనికి కోపంతో...ఈ ఉత్సవాలకు వచ్చిన స్త్రీలు తలఒకరాయీ ఈ దేవతమీద గిరవాటుసి మరీ నెడుతుంటారు. అందుకే అనుకుంటా ఈ ఈరినమ్మ దేవత రాళ్ళలో మునిగివుంటుంది.

విజయనగరంతాఁకాలో రామతీర్థమతిఅని మరో బౌద్ధక్షేత్రం వుంది. ఇది జైన క్షేత్రంకూడా. రామతీర్థాన్ని ఆరామతీర్థం అనికూడా అంటారు. రామతీర్థం జైన, బౌద్ధ మతాలకు కేంద్రంగా వుండేది.

రాజులు రావచ్చు, పోవచ్చు; రాజ్యాలు ఒకరిచేతి నుంచి మరొకరిచేతికి మారవచ్చు. కాలక్రమంలో సూర్యాస్తమయాలు తప్పవుకదా!

కాని, ఆ యా యుగఘడియల్లో నిర్మితములయిన ఆ యా కళాఖండాలు మాత్రం తెలుగు శిల్పకళాభారతికి శిరోభూషణాలై - ఆంధ్రులకూ, ఆంధ్రశిల్పులకూ విశ్వవిఖ్యాతి చేకూర్చిపెట్టాయి కదా.

రాయలు, అప్పజీల కథలలో చెప్పబడుకథలు అన్నీ - కృష్ణదేవరాయనీ, అతనిమంత్రి తిమ్మరుసునీ గురించినవే. దేవాలయాలకు నీరలు చేసిన కైంకర్యాలూ, యిచ్చిన దానాలూ లెక్కలేనివి.

కాంచీపురం, చిదంబరం మొదలగుచోట్ల పెద్దపైన, ప్రసిద్ధములైన గోపురాలు కట్టించారు. ఆనంద నిలయం అను తిరుపతి విమానానికి బంగారుపూతపూయించింది వీరలే.

ఊరేమధ్యభాగంలో మాతంగగిరి వుంది. ఆ కొండపై నిలిచి ఒకతూరి నాలుగు దిక్కులా పరికిస్తే - మనకు అగు పించేది - ఒకవెంపున కోటలు, బురుజులూ, ఒకవెంపు ఆలయగోపురాలూ, వేరొక వెంపు ముస్లింపంజరాయాత్రకు గురిఅయిన రాయల శిల్పరాశినిచూసి ప్రకృతి కంటనీరు పెట్టిందా అన్నట్లు ప్రక్కనే ప్రవహించు తుంగభద్రమ్మా మనకు కనుపించి, మనలనుకూడా ఓసారి—ఆ దృశ్యాలు జలదరింపజేస్తాయి.

హంపిలోనే విరూపాక్ష దేవాలయం వుంది. దాని నానుకొనే సోమకూటమను ఒక పెద్దరాతిబండ వుంది. ఈ బండపైన జైన దేవాలయాలు వున్నాయి.

దీని సమీపానే ఒకమండపం, ముందుగా వినాయక విగ్రహం వున్నాయి. ఆ విగ్రహం ౨౦ అడుగుల ఎత్తు వుంటుంది. ఈ విగ్రహానికే - శనగగింజవినాయకుడని పేరు.

ఇక ప్రపంచ విఖ్యాతి గడించి ఆంధ్రశిల్పుల నిర్మాణ కౌశల్యానికి అమరకీర్తి తెచ్చిన - అజంతా, ఎల్లోరా గుహల సౌందర్యచరిత్రను చూడాలి.

ప్రతి జాతికీ గర్వించదగ్గ చరిత్ర కొంత వుంటుంది. అతను మావాడని, అది మాదని, ఆ రాగం, ఆ కట్టు,

ఆ కృతి మావని గర్వంగా జాతీయాభిమానంతో చెప్పి కొనేవి ప్రతిప్రాంతీయులకూ వుంటాయి.

కర్ణాటక సంగీతం మా సొత్తు అని తమిళులు అంటే- హిందూస్థానీ మా ఆరాధ్యకళ అని ఒకరు అంటే-త్యాగయ్య మావాడు, ప్రాచీన యక్షగానాలు మా ప్రాచీన సంపద, పవిత్ర నదీనుతల్లులకు మా గడ్డ నోచుకుంది, శిల్పంలో మేము అగ్రగణ్యులమని జబ్బచరచి చెప్పగలిగిన ప్రాచీన శిల్పకళా చరిత్ర మనది అని చెప్పకోదగ్గ స్వర్ణచరిత్ర వుంది.

మణిపురి మా సొత్తుని ఒకరు అంటే, కథకళి మాది చూడండని మరొకరంటే, భరతశాస్త్రం అసలు మాదని వేరొకరంటే - మాకూ వుందని కూచిపూడినృత్యాన్ని చూసి సవాలుపలికి ఆనందంతో ఉప్పొంగి - ఆంధ్రులుగా చెప్పి కుంటున్నాము.

కాని ఒకవిషయం - ఒకపద్ధతిలో ఒకరు ప్రాధాన్యం కలిగివుండవచ్చు. మనం - అమరానతి, నాగార్జున మొదలైనవి బుద్ధచరిత్రతో పవిత్రమయి - శిల్పకళాలక్ష్మి ఓయని పలికే శిల్పకళాఖండాలు మాకు వున్నాయంటే—

ఏ తమిళసోదరులో మాకూవుంది చూడండి మహా బలిపుర శిల్పశోభ అనవచ్చు. మా మహారాష్ట్రంలో మాకూవున్నాయి చూడండి అజంతా, ఎల్లోరా శిల్పాలు అని వాచూ అనవచ్చు.

కాని ఒక్కటి-అటు మహారాష్ట్రంలోచేరిన అజంతా, ఎల్లోరాలనుకాని, యిటు తమిళదేశపుమహాబలిపుర శిల్పాలు

కాని చెక్కింది ఎవరు - ఆ శిల్పులు ఎవరు? ఆ శిల్పకళలు ఎవరిసొంత? అని ప్రశ్నిస్తే - అటు అజంతా, ఎల్లోరా కానివ్వండి, యిటు మహాబలేపురశిల్పాలు కానీండి - అజంతా తెలుగన్నలు - ఆంధ్రశిల్పుల ప్రకృతివిశేషకీర్తి శిల్పకళాచరిత్రే - అదిమాత్రం నిజం. అటునంటి పవిత్రచరిత్ర కలిగి, మన తెలుగుశిల్పుల కళాప్రతిభకు తార్కాణాలుగా నిలచిన అజంతా, ఎల్లోరాలనుగురించి కొంచెం తెలుసుకుందాము.

ఈ అజంతా గుహలు ప్రస్తుతం మహారాష్ట్రలో సాత్తూగావున్నాయి. మొన్న మొన్నటివరకూ హైదరాబాదుకు చెందివుండేవి. ఈ అజంతాగుహలు చిత్రకళా సమన్వితములు. ఎల్లోరా గుహలు శిలాశిల్పసమన్వితములు. అటు అజంతా, యిటు ఎల్లోరాలు రెండు జాడచరిత్రకు నిలయములే - రెండింటిలోనూ బుద్ధచరిత్రను చూడగలం.

వీటిని జాడభిక్షువులు నాడు ప్రధానకేంద్రాలుగా ఎన్నుకొనడానికి కారణం - దగ్గరలో 'నదులువుండడమే అనుకుంటా - దీనికి తార్కాణంగా నాగాష్టన, అమరావతి కృష్ణానదిని అనుకొనే నిర్మించుకున్నారు.

ఈ అజంతా గుహలలోకి వెలుతురు ఎక్కువగా రాదు - ఎల్లోరా గుహలలాగ. అజంతా సందర్శనానికి ఔరంగాబాదునుంచి సుమారు అరువదిమైళ్లు పయనించాలి. ఎల్లోరా ఔరంగాబాదుకు సుమారు ౧౬ మైళ్ళలోనేవుంది. ఈ ఎల్లోరా కొండలలో 3౪ గుహలు చెక్కబడ్డాయి. ఈ

గుహలు అన్నీ ఒకే మతానికి, సిద్ధాంతానికి లోబడి చెక్కబడలేదు. ఇందులో కొన్ని పౌరాణికతకు చెంది, మరికొన్ని బౌద్ధానికి చెంది, మరికొన్ని జైనమతానికి చెంది వున్నాయి.

ఈ ఎల్లారా గుహల శిల్పములలో ప్రత్యేకంగా చెప్పవలసిందీ - చూడవలసిందీ కైలాసనాథ దేవాలయ శిల్పం. ఈ శిల్పం మొత్తానికే ఒక శిరోభూషణం అనవలసి వుంటుంది. దీనిని చూడడానికి ఎంతసమయమూ చాలదు. ఎంతచూసినా తనివితీరనట్లే వుంటుంది. చూసిన శిల్పాన్ని వదిలి ముందుకు వెళ్ళలేము. యింకా, యింకా ఏదో పరికిద్దామని, ఆ శిల్పలాలిత్యం మనలను నిలవేసి ఆకర్షిస్తుంది. ఇదే ఈ శిల్పారాశిలోవున్న గొప్పప్రత్యేకత.

ఈ కైలాసనాథ దేవాలయ శిల్పంలో కైలాసచరిత్ర అంతయూ చిత్రించారు నాటి శిల్పాచార్యులు. చూడగా, చూడగా ఈ శిల్పాలను మఱచినవారు మానవమాత్రులేనా - లేక ఏ దేవతలా అన్న అనుమానం మనకు కలుగుతుంది. ఇంతటి అపురూప శిల్పకళాఖండాలను-అంతంత రాతికొండలను- అతుకులు లేకుండానే-ఎలా దొలచి అంత సౌందర్యంగా, వాస్తు శిల్ప పద్ధతిలో ఎలా నిర్మించారా అనిపిస్తుంది. వీటిని నిర్మించడానికి ఆ శిల్పులు ఎంతకాలం తీసుకున్నారో, ఎంతటి కళాతపస్సుచేశారో, ఇంతటి అపురూప శిల్పాలను చెక్కినా వారి నామాలనుకూడా ఒక్కచోటునైనా వ్రాసుకోలేదంటే వారిత్యాగం మనకు గోచరించకమానదు.

కై బాసనాభద్రేవాలయం - శివభూమిల, వీనుగులమూడ నిలచియున్నట్లు నిర్మించబడివుంది. ఈ గుహాలయ గోడల మీద వీన్నో చెక్కడాలు చెక్కియున్నాయి.

రామాయణము, విష్ణుసాహస్రనామములు - ఇంటికి అత్యద్భుతములు.

శ్రీపురసుందరి విగ్రహం, నాశిమామందిరమర్దన్ మొదలగు గూహాలు కళ్ళకుకట్టిపట్లు నాటి చిత్రము చూసిపట్టే వుంటాయి.

ఈనాటికీ ఈ కళాభండాలు నిగనిగలాడుతూ, నిత్య నూతనంగా వున్నాయంటే, నాటి ఆంధ్రశిల్పల ప్రతిభ ఎంతటిదో గమనార్హం.

ఇంతటి అపురూపకళాక్షేత్రాన్ని నిర్మించి - ఆంధ్ర శిల్పకళాప్రతిభను ప్రపంచానికి చాటినారు - నారెంతటి ధన్యులో!

బౌరంగాబాదునుంచి ౬౦ మైళ్లు ప్రయాణంచేస్తే, అజంతాగ్రామం చేరుకుంటాం. ఈ అజంతా అనునది చిన్న గ్రామం. దీని నానుకొనే గి, ౬ మైళ్ళదూరంలో అజంతా గుహలు వున్నాయి. బౌరంగాబాద్ నుంచి అజంతాకు వెళుతూంటే - అక్కడి ప్రకృతిసౌందర్యం మనలను ముగ్ధులను చేస్తుంది. కొండలు, అడవులతో అంతా రామకేయకంగా వుంటుంది. ఈ ప్రదేశముననే ప్రసహించుచున్నది వాఘేరా నది.

ఆ కొండలూ, అచ్చటచ్చటి పల్లములూ, అడవులూ, వాటిమధ్య ప్రవహించే వాఘీరా - చూడవలెనే గాని - ఆ ప్రకృతిరామణీయకతనుగురించి రాయడంకష్టమే.

అజంతాగుహలయాలు చిత్రకళాసమన్వితాలు. కాని, నాటి చిత్రకళ చాలాభాగం చెరిగిపోయింది. కొన్నింటిలో నేటికీ చిత్రకళ మనం చూడగలం. అజంతా శిల్పాచార్యులు రెండువేల ఏళ్ళక్రితం - అంతటి కళానైపుణ్యాన్ని ఎలా చూపకలిగారో! ఆ శిల్పాకృతులలో యిప్పటికీ కొత్తదనం, శిల్పనైపుణ్యం కనుమరుగవక - నిత్యనూతనంగా - కళకళలాడుతూ కనబడుతుంటాయి.

ఆ యా చిత్రాలకు తగిన రూపభేదం, పర్ణమేళనము, భాసలావణ్యము, రేఖావిన్యాసములు సహజసుందరములు.

ఇక్కడనే ఫోక్ ఆర్ట్ అనీ, మోడరన్ ఆర్ట్ అనీ నేడు పేర్కొనబడుతున్న - చిత్రకళ - రెండువేల యేళ్ళక్రితమే - ఈ శిల్పాల్లో మనం చూడనగును. దానికి తార్థాణంగా-నాలుగు జింకల కొక తల వున్న చిత్రమూ, రెండు లేళ్ళకు ఒకేతల-లాంటివి గమనార్హము.

గర్భాలయంలోని బుద్ధ దేవుని పరికించిన - ఎదుటినుంచి పరికించిన కోపంగానూ, ప్రక్కనుంచిచూస్తే నవ్వుతున్నట్లుగా కనిపించును.

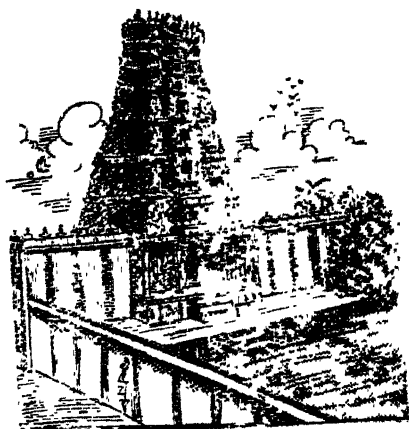
తూర్పుగోదావరిజిల్లా ర్యాలిలో వున్న జగన్మోహినీ విగ్రహం యిక్కడ జ్ఞాపకంవస్తుంది. చాళుక్యులకాలంలో నిర్మించబడిన ఈ జగన్మోహినీ విగ్రహం ముందునుంచిచూస్తే

విష్ణువుగాను, నెనుకనుంచిగాస్తే మోహినిగాను కళబట్టి చెక్కబడి - యిప్పటికీ నిగనిగలాడుతూంటుంది.

ఈ అజంతా శిల్పచెక్కడాలలోనే మన శిల్పుల శిల్పచాతురి పరాకాష్ఠనందినది చెప్పవలసియుంటుంది. అజంతా నుండిని విన్నితరస్సులుచేసి ఎలా చెక్కించగలగాలో ఆ కళాతరస్సులు!

అందుకే ప్రపంచ లా శిల్పానికి తోడంటుంది.

క్రీస్తుశకం 2-వో వాంధ్యమున శాతవాహన కాలంనుంచి, క్రీస్తుశకం 6-వో నుగిసిన నాయల యుగమునాటివరకు నాకు తెలియ - నేకరించిన విషయాలను ఈ శిల్పచాత్రకవ్యాసంలో విశ్మితంగానైనా చూపించగలిగానని తలుస్తాను - యిందు చారిత్రక తోపాలువున్నా పెద్దలు గాన్నింటకని చమ్ముకున్నాను.





మన నాట్య కళ సంప్రదాయము



ఆంధ్రదేశాన్ని సుభిక్షముగ పరిపాలించిన ఆంధ్రరాజు వంశాలలో శాతవాహనులు మొదటివారు. వీరు క్రీస్తు పూర్వం మూడవశతాబ్దిలో ఆంధ్రదేశాన్ని పరిపాలించినట్లు చరిత్ర నిరూపణ.

అప్పటికే ఆంధ్రదేశంలో - సంగీత, నాట్య, వినోద కళలు ప్రచారంలోవున్నట్లు కనిపిస్తుంది.

హాలుడు రచించిన గాధాన పతతిలోకూడా నృత్య, సంగీత, వినోదాల ప్రసక్తి మెండుగా కనిపిస్తుంది.

శాతవాహనుల అనంతరం పల్లవులు, చాళుక్యులు, కాకతీయులూ, విజయనగరరాజులూ, తంజావూరురాజులూ ఈ కళలను పోషించారనుటలో సందేహంలేదు. నాటి నుంచి నేటిదాకా ప్రజాదరణ, రాజాదరణ అందుతూ, సజీవ కళగా నిలచినవి మూడు కనుపిస్తున్నాయి. అవి : ఒకటి - యక్షగానాలు, రెండు-కూచిపూడి భరతనాట్యం, మూడు- తోలుబొమ్మల ప్రదర్శనాలు.

ఈ తోలుబొమ్మలప్రదర్శన పండిత పామరులలో వినోదాన్ని కలిగిస్తూ మన్ననలందుకొంది. అలాగే కురవంజి, యక్షగాన, కూచిపూడి ప్రదర్శనాలు కూడా.

ఈ కళలు ౧౨ వ శతాబ్దంలో చాలా ప్రచారంలో వున్నట్లుకూడా మన మూహింపవచ్చును. పన్నెండవశతాబ్ది వాడైన పాల్కురికి సోమనాథుడు రచించిన పండితారాధ్య చరిత్రలో...

“భ్రమకులు జాళెముల్ బయనముల్ మెరసి
 రమణ పంచాంగ పేరణి యాడువారు
 ప్రమథ పురాతన పటు చరిత్రములు
 క్రమమొంద బహు నాటకములాడువారు
 లలితాంగరసకళాలంకార కేళి లలనడ
 బహురూప మాడెడువారు
 అమరాంగనలు దివి నాడెడు మాడ్కి
 సమరంగగడలపై నాడెడువారు
 అవియద్గతి యక్షులాడెడు నట్టి
 భావన మ్రొకులపై నాడువారు.
 భారతాది కథలు చీరమరగు
 నారంగ బొమ్మల నాడించువారు
 కడు నద్భుతంబుగ గంధసూత్రంబు
 లడరంగ బొమ్మల నాడించువారు
 నారట గంధర్వ యక్ష విద్యాధ
 రాదులై పాత్రల నాడించువారు” —

అని కళ్ళకుకట్టినట్లుగా సవివరంగా వర్ణించినాడు. పాల్కురికి సోమనాథుడు.

ఈ ప్రాచీన కళాఖండాలకు - కూచిపూడి నృత్య
 భారతికి నిలయమైతే, — బొమ్మలాటపల్లిలాటిప్రదేశాలు
 తోలుబొమ్మలకు నిలయమయ్యాయి. యక్షగానకళకు తంజా
 వూరు నిలయమైతే - కురనంజికి నాడు నక్షిణభారతంలోని
 ప్రసిద్ధ యాత్రాకేంద్రాలయిన శ్రీశైలం, తిరుపతి నిలయ
 మయ్యాయి.

కూచిపూడి భరతసిద్ధుడు మూలపురుషులు బ్రాహ్మణులయితే, శోలుబొమ్మల ప్రదర్శనానికి మూలపురుషులు బొందిలీ క్షేత్రయులు.

కూచిపూడి బ్రాహ్మణ వాసిక మూలపురుషులు తెలుగు వారైతే, శోలుబొమ్మల ప్రదర్శనానికి మూలపురుషులు మహారాష్ట్రులు. యక్షగానకళాక్రియ నివాసైక్యత తంజావూరు రాజులు.

శోలుబొమ్మల ప్రదర్శనాలు తెలుగునాటనే ప్రారంభమనీ, రానురాను కారణంతరములచేత వారు గులబాగు ప్రాంతాలకు వలసవచ్చారనీ చెబుతారు - ఒక పద్ధతిని.

ఇక రెండవది. అగలు ఈ శోలుబొమ్మల పుట్టుక మహారాష్ట్రదేశంలో అని. వారు మహారాష్ట్రదేశం నడిచి తెలుగుభూమిపై స్థిరపడ్డారని చరిత్రయిన తార్కాణంగా చెబుతారు - అందుకు ఎన్నో ఉదాహరణలు చూపుతారు. అందులో ముఖ్యంగా, వారు మాట్లాడే భాష గురాకీ, వారి నామధేయాలు మహారాష్ట్ర కరిమాద్దననీ, వారి సూపు కేళా విలాసాలూ అందుకు దగ్గరగానే వుంటాయనీ చెబుతారు. మొత్తంమీద వీరు మహారాష్ట్రలే అని అనుమానం కలుగకపోదు. ఈనాటికీ తెలుగునాడున శోలుబొమ్మల ప్రదర్శకులు మాట్లాడేభాష మరాఠీయే, కాని పశ్చిమగోదావరిజిల్లాప్రాంతంలో ఒక శోలుబొమ్మల ప్రదర్శనదేశం తెలుగు మాట్లాడడం కన్పడు.

కూచిపూడి భామకలాపం చెప్పేవారికి సంస్కృతం కొద్దోగొప్పో నచ్చివుంటుంది. అవసరంకూడా. అలాగే ఈ తోలుబొమ్మలవారికి కొంచెం డొక్కశుద్ధి, వాక్ శుద్ధి కావాలి; వుంటుందికూడా. ప్రదర్శనంమధ్యలో అమరకోశం లాంటివాటినుంచి కొన్ని సంస్కృతశ్లోకాలను ఇత్యమరః అంటూ వదిలొంటారు.

నేటి సినిమాలకు దారిచూపింది నాటి ఈ తోలు బొమ్మల ప్రదర్శనలే. నేడంటే సినిమాలు వచ్చాయి కాని - నాడు తోలుబొమ్మలప్రదర్శనమే ఒక సినిమా. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే — ఒకనాటి సినిమా - నేటి తోలు బొమ్మలు అంటే సరిపోతుందనుకుంటాను.

నృత్యభారతినిలయం - కూచిపూడి.

మణిపురి, కథకళి నృత్యాలకువలెనే కూచిపూడి నృత్యానికీ ఒక ప్రత్యేకత వుంది. కథకళి అక్కడ జాతీయతని ప్రతిబింబించినట్లే - మణిపురి అక్కడి జాతీయతని నిరూపించినట్లే - తంజావూరునృత్యం వారి జాతీయతను నిరూపించినట్లే - కూచిపూడి భరతనాట్యం, వారి భామకలాపం, దశావతారనృత్యాలు - తెలుగు నృత్యభారతి ప్రతిభను చాటుతాయి - తెలుగు జాతీయతకు ప్రతిబింబాలవుతాయి.

అన్ని జాతులకువలెనే తెలుగుజాతికి ఒక ప్రత్యేకత వుంది. అన్ని భాషలకువలెనే తెలుగుభాషకు ఓ ప్రత్యేకత వుంది. 'దేశభాషలందు తెలుగు లెస్స' అన్నారనుకోండి.

ఇతర కళలకున్నట్లే నాటకకళలకూ పూర్వచరిత్ర, విలువ, గౌరవం వున్నాయి.

తెలుగువారి పరిచితచరిత్ర చాలా విలువయినది. భారతీయనాగరికతకే తెలుగువారు మూలపురుషులన్నారు ఒకరు. తెలుగువారు రాజ్యాలు ఏలారు, రాజ్యాలు సాధించారు, యుద్ధాలు గెలిచారు. దేశాంతర సత్తకంచేసారు. చరిత్రను సృష్టించారు.

తెలుగువారే, తెలుగుకలం, కాశీ, గంగు - అన్నీ ప్రత్యేకస్థానాన్ని అందుకున్నాయి.

తెలుగు అన్నలు చెక్కిన స్తూపారామాలకు ఏం లోటులేదు; తెలుగు కవి కలం చిందించిన కవితానవంశి, అందు వికసించిన కలువలూ ఏం తక్కువవికాదు; తెలుగు నేలను సుత్రత్రాలుగాచేసిన తెలుగు రైతుచేతి కాశీని ఏం తక్కువ అంచనావెయ్యకక్కరలేదు. రాసు కవికి ఎంత గౌరవముందో రైతుకూ సంఘంలో అంతే గౌరవంవుండన్న సత్యం పోతన్నగాకే చెప్పారు.

“.....య పృథువుకూడు
భుజించుట కంటె సత్కవుల్
హాళికులైన నేమి?.....” అన్నారు.

తెలుగువారికంటే - సంగీతందృష్ట్యా - సప్తస్వరాలు హాయిలుగా పలికించి - కితకితలవాకిట వసంతలక్ష్మిని నింపి - వీణానిక్వణాలకు ముక్కుత్రాళ్ళుపోసిన లయబ్రహ్మ త్యాగయ్య మన తెలుగువాడు. త్యాగయ్యనీ, త్యాగరాజు

కీర్తనలనీ తమిళులు భుక్తంచేసుకున్నారనుకోండి. అంతటి ప్రాచీనచరిత్ర, అంతటి స్వర్ణచరిత్ర తెలుగుజాతికి వుంది.

దానంలో - ధర్మంలో, పాపములో, శాంతివాంఛలో, జాతీయతలో-స్వతంత్రేచ్ఛలో, కట్టులో, బొట్టులో, బాటలో - మాటలో, పాటలో - ఆటలో తెలుగువారికి ఒక ప్రత్యేకత వుంది.

ఈయన తెలుగువాడు అనగలిగిన బట్టకట్టు మనకు వుంది. ఈమె తెలుగుఆడబడుదు అనగలిగిన అలంకారాలు తెలుగుస్త్రీకి వున్నాయి. ఇలాగే ఈ కళ మాది, ఈ నృత్యం మాది అని చెప్పగలిగిన నృత్యసంప్రదాయం తెలుగుజాతికి వుంది.

ఎన్నో నూతన సంప్రదాయాలూ, మార్పులూ నచ్చినా, కాలం మారినా, అనుకరణలకు లొంగక, తన ప్రాచీన ఆచారకట్టుబాట్లను నిలుపుకుంటూ నిలచిన కళలు మూడు. ఒకటి - తోలుబొమ్మలప్రదర్శనం. రెండు - యక్షగానరూపనాటకాలు. మూడు - కూచిపూడి భరతనాట్యం.

ఈ కూచిపూడి ఈనాటికీ తెలుగునృత్యభారతికి నిలయం. అదేకాదు - కూచిపూడి ఆంధ్రుల నృత్యవిశ్వవిద్యాలయం.

నేటివరకూ యివి నిలదొక్కుకుని నిలిచాయంటే గర్వించదగ్గ విషయమే. ఏదైతే ప్రజాదరణ పొందుతుందో అది యుగయుగాలు సజీవచైతన్యంతో నిలుస్తుందని మనం అనుకోవాలి.

క్రీస్తుపూర్వం ౧౫౦౦-౧౦౦౦ల మధ్య మహాభారత యుద్ధం జరిగింది. ఆ మహాసమరంలో కూడా ఆంధ్రుల పాత్ర వుంది. ఆంధ్రులకలెనే నాగులూ, యక్షులూ కూడా చాలా పురాతన జాతివాడే.

యక్షుల ప్రాచీన గీతాలే యక్షగానాలనుకుంటాను. అలాగే కురసంజనృత్యం కూడా చాలా ప్రాచీనమయినది. చాలా ప్రాచీననృత్యం కిందకే వస్తుంది నాగనృత్యం.

బెంగాలులోలాగా తెలుగువారికి అందరూ - స్త్రీలూ, పురుషులూ - కలిసి పండుగలకు నృత్యంచేసే ఆచారంలేదు. బెంగాలులో గర్భనృత్యం అని అందరూ కలిసిచేస్తారు. ఇది చక్కని ఆచందపూరితమైన జానపదనృత్యం.

నాగజాతివారు మొదటినుంచీ రివల్యూషనరీ భావాలను కలిగుండి వారి ప్రత్యేకతలను నిలుపుకోజూసినట్లు కనిపిస్తుంది. ఆంధ్రులుకూడా రకరకాలుగా - ప్రస్థానయాత్ర సాగిస్తూ - ప్రత్యేకతలను నిలుపుకొంటూ - నిరంకుశపరిపాలకులను ఎదిగిస్తూ - చివరకు పోరాటాలు సల్పి - రాజ్యాలు జయించి పాలకులు అయ్యారు. తెలుగుభాషనీ, సంస్కృతినీ, కళలనీ పెంపొందించుకున్నారు. తెలుగుదేశాన్ని - సంకీర్తననృత్య, చిత్రలేఖన కళలతో ఆరామసీమగా తీర్చిదిద్దుకున్నారు. నాటినుంచి నేటిదాకా ఆంధ్రులు తమప్రత్యేకతలను నిలుపుకుంటూ జాతీయగౌరవాన్ని అందుకుంటూనే వున్నారు.

మొత్తంమీద చూస్తే - భారతదేశంలో తెలుగు సంస్కృతికి పున్నంత విలువ, గౌరవం మరెవరికీ లేననే చెప్పవలసి యుంటుంది. సుప్రసిద్ధ పురాతత్వ శాస్త్రజ్ఞులు జాయింట్ డైరెక్టర్ ఆఫ్ ఆర్కియాలజీ, (భారతప్రభుత్వం) టి. ఎన్. రామచంద్రన్ గారన్నట్లు—భారతీయ నాగరికతకే మెరుగులు దిద్దింది తెలుగుసంస్కృతి. దీనికి అనుమానం అనవసరం. దీనికి తార్కాణంగా అమరావతి స్తూపారామాలను చూపిస్తే చాలు అనుకొంటాను.

అమరావతి స్తూపారామాల చిత్రకళలదృష్ట్యా ప్రపంచ విఖ్యాతిబడసిన ఆంధ్రులచరిత్ర, కూచిపూడి నృత్యకళలక్ష్మి ద్వారా చరిత్రసృష్టించుకున్న ఆంధ్రజాతి, తోలుబొమ్మలూ మొదలగు ప్రాచీన కళలద్వారా ఖండాంతరాలలోకూడా ఆంధ్రసంస్కృతికి లభించిన గౌరవ ప్రతిష్ఠలు, ఈనాటికీ ఆంధ్రులు గర్వించదగ్గ స్వర్ణచరిత్రగా - చరిత్రపుటలలో అరుణానుమై ప్రకాశిస్తూంది.

సరే. ఇదంతా గర్వించదగ్గ విషయమే, కాని, నేడు ఈ కళలు ఎంతవరకూ ఆదరించబడుతున్నాయనేదే నేటి ప్రశ్న. ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం ఒక్కటే - అది - మాటల్లోనేకాని, చేతల్లో ఈ కళలకు నేడు ఆదరణ, పోషణలేదు.

అయితే మన ప్రాచీన కళాఖండాలు యిలా నిరాదరణతో రానురాను కనుమరుగై పోవలసిందేనా? అనుకరణ కళారూపాలు మన నెత్తిన ఎక్కి తాండవంసలుపవలసిందేనా?

దీనికి ఎవరికివారు సమాధానం చెప్పకోవాలి. ఇది ఏ ఒక్కరి విషయం కాదు. జాతి ఉమ్మడిసమస్య. జాతి చరిత్రకు వెన్నెముక. దేముడిపెళ్ళికి అండరూ బాధ్యులే, పెద్దలే, కర్తలే. ఇక్కడ ఒక ప్రశ్న ఉదయించసచ్చును - నృత్య విశారదులయిన తాండవకృష్ణుగారో, నటరాజ రామకృష్ణ గారో లేదా, ఏ శైవాగారో చూసుకోవలసిన సంగతి యిది - అని.

దేవుడూ, అర్చకులూ, భక్తులనుధ్య ఎలాటి సంబంధం, బాంధవ్యం వుందో - అలాటి సంబంధమే యిక్కడా వర్తిస్తుంది.

ఈ కళలు దేవతాస్వరూపాలు అనుకుందాము—నాటి అర్చకులు నృత్యకళాచక్రవర్తులు అవుతారు. మనం ఆరాధకులమన్నమాట.

ఈ ఆశయంతో, ఆరాధనాధానంతో, విశ్వధాననాపురోగనానపథాలనెంటు మనం యాత్ర సాగించాలి. విజ్ఞాన, జ్ఞానిక యాత్రకు ఆఖరిమైలురాయి అంటూలేదు. నీటి పురుషుని రణకు ప్రతి తెలుగుహృదయం కంకణంకట్టుకోవాలి—తెలుగు కళావాణి చేతులలోని వినాకర్షణం ప్రపంచహృదయంలో ప్రతిధ్వనింపజేయాలి.

ఆంధ్రుల నృత్య విశ్వవిద్యాలయం—కూచిపూడిప్రాచీనగాథ

“కృష్ణా ముకుందా మురారీ

జయ

కృష్ణా ముకుందా మురారీ...”

అన్న కృష్ణపరమాత్మధ్యానపరమైన కీర్తన వినని తెలుగుహృదయం వుండదు. ఆ కీర్తనా మధురిమకు పరనల్ల తొక్కని తెలుగుగుండె అరుదు.

ఆ కీర్తనని గానంచేసుకుంటూ కృష్ణానదీతీరంవెంట ఒక మహానుభావుడు, మోగిపుంగవుడు—ఎచటికో వెడుతున్నాడు.

ఆ కీర్తనాలాలిత్యానికి, అందలి భక్తిపారవశ్యతకు కృష్ణ వేణమ్మ తన ఆనందాన్ని చూపటానికా అన్నట్లు చిరు కెరటాలద్వారా చిందులాడుతూంది; పచ్చిక చిరుగాలిలో తన్మయత్వంలో మునిగిందా అన్నట్లు—అటూ ఇటూ వూగిన లాడుతూంది; ఆకాశాన పక్షిసమూహం రెక్కలువిప్పకొని విహరిస్తూ మహానుభావుని భక్తిపూరిత సంగీతగానమాధురికి సీరాజనాలు అర్పిస్తూందా అన్నట్లు కిలకిలారవాలతో విహంగమార్గాన విహరిస్తున్నాయి; గోమందలు ఒక్కసారిగా తలలు పైకెత్తి తమరాధామాధవునికి పరమైన గానం చెవినిపడగానే ఆనందంతో ఉప్పొంగి, హృదయాంజలులు ఘటిస్తున్నాయా అన్నట్లు గంగజోళ్ళ గంటలు గణగణనినాదాలతో ప్రతిధ్వనిస్తున్నాయి.

కుహుకుహూరాగాల తేలియాడే మత్తోకిలగాన రాగజోలికలలో ఊయలలూగే సంగీతసుధాహృదయుడా అన్నట్లు ఎవరో ఒకబాలుడు గోగణాన్ని త్రోసుకుంటూ, పచ్చికను చీల్చుకుంటూ—ఏదో తన్మయత్వంతో—ఎక్కడికో చూపులనూ—చెవులనూ సారించి ముందుకు వెడుతున్నాడు. రాను

రాను దగ్గరగా - యింకా దగ్గరగా - చెవులతో నిండును
మంటూ - వసంతేలుతువును హృదయసీమలో జ్ఞాపకం
చేస్తూంది—

“కృష్ణా ముకుందా మురాళే

జయ

కృష్ణా ముకుందా మురాళే...”

అంటూ.

ఎదురుగుండా పీ పల్లవహృద్వర్షరూపుడు - వాణీకర
పీణాక్వణంలాగ ప్రతిధ్వనించే కంఠధ్వనితో కళాభానితి నిల
యమా అన్నట్లు నిగనిగమెలుతూ మురిపిస్తూన్న నేత్రద్వ
యంతో ప్రత్యక్షమయ్యాడు. చూశాడు ఆ బాలుడు - ప్రత్య
క్షదేవదర్శనంలాగా. తచ్చయ్యైపోయాడు ఆ సమయంలో
ఆ బాలుడు.

నమస్కారం మహానుభావా - అంటూ ఆ మహాను
భావుని పాదాలను తాకి - ఆశీస్సులర్పించాడు.

ఆ కుర్రవాని చూపు చేఖావిలాసాలూ, సమ్రతా
చూచిన ఆ యోగిపుంగవునికి ఆ సమయంలో - ఆ ప్రదే
శంలో - ఏదో కళాజ్యోతి తగుక్కుమంది. ఈ గడ్డ నృత్య
కళానిలయానికి తగినదనుకున్నాడు - తను ఆశించిన కళాగర
స్థితికి యిదే తగినచోటు అని నిర్ధారణచేసుకున్నాడు.

తన పవిత్రహస్తద్వయంతో, నిండుపున్నమిలాంటి
కళాహృదయంతో—నృత్యకళారాధనకు పూనుకొమ్మని, ఈ
ప్రదేశమే నృత్యభారతీనిలయమని-ఆశీర్వదించాడు ఆయన.

ఆయనే జగత్ ప్రఖ్యాతిగాంచిన ఆంధ్ర నృత్య సంప్రదాయానికి మూలపురుషుడు సిద్ధేంద్రయోగి.

ఆ ప్రదేశమే - దక్షిణాపథంలో భరతశాస్త్రప్రమాణంగా వికసించిన - నృత్యకళారాధనకు ఆదర్శకళాతపస్వులను అర్పించిన నృత్యభారతి కళాక్షేత్రం కూచిపూడి. అదే ఆంధ్రుల నృత్యవిశ్వవిద్యాలయ ప్రధాన కేంద్రం అయిన కూచిపూడి.

ఆ సమయమే - మొగల్ సామ్రాజ్యం మూడు పూవులూ ఆరుకాయలూ కలిగి - మహాన్నత స్థితిలోవున్న సమయం. మన సంగీత, సాహిత్య, నృత్యకళాభారతి చైతన్యంతో - నవనాగోష్ఠీషంగా పెంపొందుతున్న సమయం అది. అదే మొగల్ సామ్రాజ్యలక్ష్మి ఖీలీ రాజ్యరమణు అధిష్టించి పరిపాలిస్తూన్న పవిత్ర సమయం. నాటిదే ఈ కూచిపూడి బృహత్కళ. ఆ సిద్ధేంద్రయోగి రచించినదే పారిజాతాపహరణం.

భరతముని చెప్పిన శాస్త్రసద్గుణులలో భాన, రాగ తాళయుక్తమైన శాస్త్రకట్టుబాటుతో - చక్కగా అభివృద్ధి పరచిన నృత్యకళకు - ఆంధ్రులనేకాదు; తమిళ, మళయాళ దేశములందేకాదు సరికదా, దేశాంతరములయిన - జావా, బోర్నియో, సుమత్ర, సయాం, కంబోడియా మొదలగు దేశాలలో కళాభిరుచిని కలిగించి ఆ దేశాలను కళామయం చేశాడు మన తెలుగు నర్తకులు.

కూచిపూడి సంప్రదాయసిద్ధమైన భావకలాపం. గొల్లకలాపం. వచనతాత్పర్యం. మొదలగువాటిలో తర్జిమనుండివచ్చు చెలుగుదేశంలో కాలపండి కనుపిస్తాను - శ్రీ వేదాంతం లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి. వేదాంతం రాఘవయ్య, శైవా, తాంజీనకృష్ణ, చటరాజ నామకృష్ణ, శత్యం, జగన్నాథ్ - మొదలుగాగలవారు.

ఈ కూచిపూడి భావకలాపాన్ని క్షేత్రేశ్వరి వెంకట్రాజ్ సూపందిద్దించి శ్రీ వేదాంతం నామకృష్ణయ్యగారు.

ఈ కూచిపూడి భావోక్తులు మొదట ఒక్క నామ కలాపాన్నే చెబుతూవచ్చిరా, తరుపతి - స్వప్నదనాలకం, ఆ తర్వాత తర్వాత - ఉపాపిణయం. హరిశ్చంద్ర - మొదలగునవి ప్రదర్శించసాగారు.

ఈ కూచిపూడి భరతనాట్యానికి ప్రధానులుగా ఈ శతాబ్దంలో పేర్కొనవలసినవారు ముగ్గురు - కీయుతులు వేదాంతం లక్ష్మీనారాయణ, వెంపటి వెంకటనారాయణ, చింతా వెంకట్రామయ్యగారలు.

అలాగే తూర్పుగోదావరి, పశ్చిమగోదావరి జిల్లా లలో కళాచంకులయిన స్త్రీలు ఎందరో కూచిపూడి భావ కలాపాన్ని - చక్కని శాస్త్రపద్ధతిలో ప్రదర్శించగలిగినవారు వున్నారు - అన్నాబత్తుల చిట్టి మొదలగువారు.

అదేకాదు - ఢిల్లీ సింహాసనాన్ని సాజహాను అసిస్టిం చినరోజులు అని - అప్పటికథ విచరిసి.

భారత సారస్వతాకాశంలో ధృవతారగా పేరొందిన జగన్నాథ పండితరాయలు కోనసీమ ప్రబాహ్మణుడు. ఆయన తండ్రి వేదపండితుడైన పేరిభట్టు. పేరిభట్టు తండ్రి-అంటే పండితరాయనితాత - కేశవభట్టు. ఆయన కూచిపూడి సంప్రదాయానికి చెందిన భరతవిద్యలో ఆరితేరినవాడని చెప్తారు.

ఈ కేశవభట్టుగారే కూచిపూడి భరతవిద్యను - కృష్ణ దేవరాయని ఆస్థానంలో ప్రదర్శించి - ముంగండును అగ్రహారంగా పొందినట్లు చారిత్రక వాద.

ఆ రోజులలో కూచిపూడినృత్యం నేర్పినవారిని వెలివేయడం పరిపాటేనన్న సంగతి అందరకూ తెలిసిందే. అలాగే కేశవభట్టుకుటుంబాన్నీ వెలివేసి నానా అగచాట్ల పాఠాచార్యులని చెప్తారు.

ఇంతకూ అసలు చెప్పొచ్చేది—రాజాధిరాజులను ముగ్ధులను చేసి - అగ్రహారాలు అందుకున్న కళ ఈ కూచిపూడి నృత్యకళ అనే.

ఒకనాడు మహారాజులచేత ప్రజలచేత నీరాజనాలు పట్టించుకున్న ఈ కళ రానురాను ఈనాడు కనుమరుగైపోయే పరిస్థితికి రావడం చాలా విచారించదగ్గ విషయం.

ఏకపాత్రాభినయం నుంచి బహుపాత్రాభినయం వరకు.

ఏ చరిత్రనయినా పరిశీలించాలన్నా, పరిశోధించాలన్నా - వెనుకకు ఒకసారి చూడకతప్పదు. అలా మనం

మన ప్రాచీనకళాస్వరూపాలు ఏమిటా అని వెనుకకు చూసి నన్నుడు కూచిపూడి భరతనాట్యం, తోలుబొమ్మల ప్రదర్శనాలూ, యక్షగాన నాటకాలూ మనకు కనిపిస్తాయి. క్రీస్తు పూర్వమే ఈ కళలు నిత్యకళ్యాణం పచ్చతోరణంగా - సజీవ చైతన్యంతో - తేజోవంతమయి తెలుగునాట మూడు పూవులూ, ఆరుకాయలతో విజయయాత్ర పట్టినవని మనకు అర్థమౌతుంది.

మన దేశీయ నాటకకళగా సేర్కొనదగిన యక్షగానాలలాగే, కూచిపూడి నృత్యకళకూ, తోలుబొమ్మల కళకూ చాలా నయస్సు వుంది.

యక్షగాన మనగా యక్షులకు సంబంధించిన గానం కాబట్టి యక్షగానం అనబడినట్లు వూహించనచ్చును. వీటినే యక్షగానాలంటున్నారు; నాటకాలని కూడా వాడుకతో వుంది.

ఈ యక్షగాన ప్రాచీన ప్రదర్శనకళతో మొదటిదిగా - ఓబయమంత్రి గవించిన గురుడాచలంను తీసుకోవచ్చును. తరువాత కందుకూరి వుద్రయగారి సుగ్రీవవిజయాన్ని సేర్కొనవచ్చును.

ఈ యక్షగానాలకు ఎక్కువగా పోషణ, ఆదరణ, ప్రాముఖ్యం తంజావూరు నాయకరాజులకాలంలో లభించినవి. ఈ యక్షగానాలుకూడా తోలుబొమ్మలలాగా దేశీయకళగానే ప్రచారమయినాయి.

చూడగా చూడగా యక్షగానాల పరిణామక్రమమే వీధినాటకాలుగా మారింది అనుకుంటాను.

ఒకపాత్రతో ప్రారంభమయిన యక్షగాన ప్రదర్శనే బహుపాత్రాభినయంగా గూఢాంధి వీధినాటకాలరూపం ధరించివుండవచ్చును.

ఈ యక్షగానదశనుంచి వీధినాటకాలు ప్రారంభమయి ౧౩వ శతాబ్దంనాటికే అటు యక్షగానాలూ, సరసనే వీధి నాటకాలూ బహుళ ప్రచారంలో వున్నట్లు మనకు పాల్కురికి సోమనాథుడు రచించిన పండితారాధ్యచరిత్రద్వారా అర్థమౌతుంది.

“.....ప్రమథ పురాతన

పటు చరిత్రములు

క్రమమొంద బహు నాటకములాడువారు

లలితాంగరసకళాలంకారచేఖ లలనడ

బహుగూఢ మాడెడువారు.....”

అని పేర్కొన్నాడు.

అదేకాదు, ఈ యక్షగానప్రదర్శనలో వేషాలు వేసుకోడం, నాటకరూపంలో ప్రదర్శించడం జరిగేదనికూడా తెలుస్తుంది. అయ్యగారి వీరకవి రచించిన చిత్రాంగద విలాపము అను యక్షగాన రచనలో

“.....చిత్రాంగద విలాపమును యక్షగాన మొన రింతు వేషములటి జనులు పాడి వినిపింప,.....”

అని పేర్కొన్నాడు. దీనినిబట్టి యక్షగాన ప్రదర్శన రూపం వీధినాటకమని బోధపడుతుంది.

యక్షగానం, వీధినాటకములలో వాళ్లే భాష, పది జాలం రాను రాను చాలా చౌకగామూం అక్కతకు తావి చేసిందిగా మారిందని - ఈ మాట్లాడుట మానే తా స్త్రీయ పద్ధతిని ఈ ప్రదర్శనాపద్ధతులు తొనసాగించాలని తలచి, భామకలాపం అనబడు వారిజాతావహరణనాటకాన్ని రచించి కూచిపూడివారికి నేర్పించి ప్రదర్శింపజేశామని సిద్ధేంద్రయోగి.

నాటినుంచే కూచిపూడి బ్రాహ్మణులకు కూచిపూడి భాగోతులని పేరువచ్చినది చెబుతాడు.

కళాపూరితమయిన శైలుగుళాలనులో అందరి చూపులనూ, హృదయాలనూ ఆకర్షించేవిగా వికసించిన కలువలు మూడు—

ఒకటి—యక్షగాన ప్రదర్శనం.

రెండు—తోలుబొమ్మలు.

మూడు—కూచిపూడి నృత్యం.

ఈ మూడుకలువలూ వేయి శేకులు విచ్చి సహస్ర భానాలతో, వేయినాసలను విరాజిస్తున్నా తూ శైలుగుళా స్రవంతినుంచి సెలయేరులుగాప్రాకి - ప్రపంచకళారంగానికి వన్నెతెచ్చి - మిన్నగా ప్రఖ్యాతిబడసేవని.

కురవంజి

తెలుగుదేశంలో తొలి నాటకరూపం కురవంజిగా పేర్కొంటారు. కురవలు అనే ఆటవికజాతికి సంబంధించినదే ఈ కురవంజి. ఈ కురవలు అనే ప్రాచీన జాతివారు జానపద నృత్యంగా ఈ కురవంజినృత్యం చేస్తూవుండేవారు.

వీరు దక్షిణభారతంలో - ముఖ్యంగా శ్రీశైలం ప్రాంతాలలోనూ, ఏడుకొండలవానిసన్నిధి అయిన తిరుపతి కొండల పరిసరాలలోనూ - యాత్రికుల గుంపులముందు కురవంజి నృత్యాన్ని ప్రదర్శిస్తూవుండేవారు.

ఈ కురవంజిలో ఒకరే నృత్యంచేయడం, కథచెప్పడం జరిగేదని తెలుస్తోంది. కాని రానురాను వీరూ బహుపాత్రులను ప్రవేశపెట్టారని మనకు బోధపడుతుంది. అందుకు తార్కాణం కురవంజిలో మనకు కనుపించే సింగీ, సింగడే; తదుపరి కోనంగి వచ్చింది అనుకోండి.

ఈ కురవంజిపాత్ర వినోదార్థమే కాకుండా కథానిర్వహణకుకూడా ఎంతగానో తోడ్పడుతుంది. సంస్కృత నాటకాలలో వచ్చే విదూషకుడిలాటిదే తెలుగు యక్షగాన నాటకాలలో వచ్చే కురవంజి పాత్ర. తోలుబొమ్మలలో బంగారక్క, జట్టుపోలిగామా పాత్రలు ఎలాంటినో యక్షగాన నాటకాలలో కురవంజి పాత్ర అటునంటిది.

కథాగమనంలో హాస్యంతోపాటు, విజ్ఞానప్రబోధం కూడా ఈ పాత్రలకు ప్రత్యేకించివుండడం గమనార్హం.

కురపంజి అనగా యెరుకలసాని యని అర్థం. ఈ ఎరుకలసాని పూర్వకాలంలో చాలా నాట్యకళకేగి నాట్యముకూడాలు, గొరంకలగిన స్త్రీ.

యక్షగానాలు

జక్కులు పాటవాడుతూ ప్రదర్శించే ప్రదర్శనానికే యక్షగానం అని అంటారు. జక్కుపడిమే యక్షగా మారింది.

క్రీ.శ. ౧౪౦౦ సంవత్సరకాలంనాటి కవి అయిన శ్రీనాథుడు తాను రచించిన కాశీఖండంలో - యక్షగానాలను గురించి కూడా పేర్కొన్నాడు.

యక్షగానంగురించి చరిత్రపరిశోధకులు ఒకరు -- ఒక పాటగా పేర్కొన్నారు.

అప్పకవియంలోకూడా యక్షగాన ప్రసక్తి కనిపిస్తుంది.

శ్రీనాథకవి పక్షివాచిపుర నిర్జయలో

“కీర్తిండు రెడ్డానికీర్తి గంధర్వులు

గాంధర్వమున యక్షగానకరణి...”

అని భీమఖండంలో పేర్కొన్నాడు.

కాశీఖండంలో యక్షగాన ప్రదర్శనాలు ఏవిధంగా వుంటాయోకూడా సూచించాడు.

“.....శక్తసాంఘికర్షుర్జులల్

క్షుల్లరియాదిగాగలుగు శబ్దపరంపర తానెబ్బమై

యల్లసీలం ప్రబంధముల పొప్పగ నాడును

రగ్రవేదిపై,.....”

అని పేర్కొన్నాడు. ఈ యక్షగానాలలో తాళాలూ ఢక్కీలూ వుపయోగించేవారనీ, ఒకరు పాట పాడితే ప్రక్కవారు ఢక్కీలో, తాళాలో వాయించేవారనీ మనకు విదితమౌతుంది.

పాల్కురికి సోమనాథుడు వ్రాసిన బసవపురాణంలో - సిరియాళచరిత్ర నాటకగూఢంలో ప్రదర్శనయిచ్చేవారని చూపిస్తూ -

“.....గరిమర్థి నూరూర సిరియాలుచరిత
 మేటియై చను భక్తకూటునలందు -
 - పాటలుగాగటి పాడెడువారు
 బ్రస్తుతోక్తుల గద్య పద్య కావ్యముల
 విస్తారముగఁ జేసి వినుతించువారు
 నలుగాక సాంగ భాషాంగ క్రియాంగ
 పలు నాటకంబుల నటియించువారు.....”

(పాల్కురికి సోమనాథకవి బసవపురాణం
 చతుర్థాశ్వాసము - ౧౨౪ పేజీ)

అని పేర్కొన్నాడు.

౧౪౦౦ ప్రాంతంలో యక్షగానాలు పాటలద్వారా, నటనద్వారా ప్రదర్శించేవారని మన మూహింపవచ్చును.

ఈ యక్షగానగూఢ పరినర్తన మే నేటి కూచిపూడి భామకలాప ప్రదర్శనం అనుకుంటాను.

కథకళి, మణిపురి, తంజావూరు నాట్యం, దక్షిణాది భరతనాట్యములలోలాగా తెలుగువారి కూచిపూడి

సృత్యంతో కూడా చాలా చక్కని చిన్ని చేబాలు వచ్చాయి. తాని కళ్ళకన్నీ, నువ్వునీ చాలామంది అనుకరించారు.

మన పీఠినాటకాలే కన్ననంలో బయటాటగాలు. మన గొల్లకలాపమే తమిళదేశంలో వెలుగొస్తాయి.

కూచిపూడినాటి అన్న ప్రదర్శనలలోకీ దళానతార ప్రదర్శనం చాలా కష్టమయింది. వ్యాధులనుపూరితమైంది.

“మత్స్య కూర్మ నామాశ్చ
నరసింహశ్చ నామాశ్చ,
రామో రామశ్చ కృష్ణశ్చ
బుద్ధః కలిక శేషచ.”

అని దళానతార నర్తనం. ఈ దళానతార ప్రదర్శనం చాలా ప్రచుర్యో కూడిన, సామ్రాజ్యవాదులతో కూడిన రాగ, తాళ, భానపూరితమైన విద్య.

‘అచట పుట్టిన చిగురుకొమ్మైన శేన’ అన్నట్లు కూచిపూడి సృత్యారాధకులకు ఇది వెన్నలోపెట్టిన విద్య. సిద్ధేంద్రయోగి ఆశీర్వాద ఫలితం.

ఈ దళానతార సృత్యం ఒక చిన్న పీటమీద చేయడం నేను చూశాను. వా చిన్నతనంలో కూచిపూడి వాస్తవ్యులైన భరతవిద్వానిపుణులు శ్రీ జగన్నాథ్ మాగ్రామంలో మా యింటనే ఈ ప్రదర్శనం ప్రత్యేకంగా కనబరచారు. ఒంటి పీటమీద నిశానతారానూ-రాగంకోపాటు ముక్తాయి తదితోం తదిగిత...అంటూ శబ్దం, తకళిం తక తాహ తకితక...అంటూ గంభీరత, సాహిత్యం, మత్సరమున

మరి యంబుధిలో.....నీ విచ్చితిగో మత్స్యవతారా అని మత్స్యవతారాన్ని చూపిస్తుంటే చాలా ఆశ్చర్యం వేసింది. అంతటి అపూర్వవిద్య ఈ కూచిపూడి నృత్యం.

మన ప్రాచీనకళలు - మన కర్తవ్యం

పూర్వం ఏ పల్లెవాకిట చూసినా, ఏ తీరసమయంలో చూసినా, దేవుని ఉత్సవాలలో చూసినా తోలుబొమ్మల ప్రదర్శనాలో, లేక గొల్లకలాపమో, భామకలాపమో ఏర్పాటుచేస్తూవుండేవారు. కాని రానురాను నవీన నాగరికతల పేరున, పాశ్చాత్య నాగరికతా అనుకరణల వ్యామోహంచే మన అభిరుచులూ, అభిప్రాయాలూ కూడా మారిపోయాయి; మారిపోతున్నాయి.

తోలుబొమ్మలంటే ఛా అంటున్నాం; భామకలాపం అంటే ఒడ్డులే అంటున్నాము. పోనీ ఆ గొల్లకలాపంలో కాని, తదితర నీధినాటక పద్ధతులలోకాని, నాట్య సంప్రదాయాలలోకాని నేటి మనోభావాల్లకు, అభిరుచులకు తగిన, కాలానుగుణమైన మార్పులూ, కూర్పులూ చేసి ఆచరణలోపెట్టడంకోసం శ్రీ సటరాజ రామకృష్ణగారన్నట్లు కృషి జరగవలసివుంది.

అటువంటి మార్పులు జాతీయతకు అసలు చూపాలకు దెబ్బలేకుండా మన ప్రాచీనకళలలో కూడా రానడంలో - తిసుకురావడానికి ప్రయత్నించడంలో తప్పులేను.

నృత్య ప్రదర్శనాలలో మధ్య మధ్య నేటి ప్రజల అభిరుచులకు తగినట్లుగా సంహరివారి యెంకిపాటలూ, శ్రీ శ్రీ

గేయాలూ, కృష్ణశాస్త్రీ, వేదుల, రాయప్రోలు మొదలగు వారి గేయాలను సృత్యరూపంగా ప్రదర్శింపబూనితే ప్రజలు బాగా ఆకర్షించబడగలరు.

ఈ ప్రయత్నాలు శ్రీ బి. వి. కరసింహాచార్యుగారు మొదలుపెట్టి దారిమార్చినారు.

ప్రాచీనంగా పేరొంటూన్న సుద్రకణూ, సుద్దులూ, భాగోతం మొదలగు జానపద ప్రచారకళలు తిరిగి తలయెత్తాయి. అలాగే సృత్యకళారంగాలూకూడా నవీన అభిరుచులకు దగ్గరగా సవరించి ప్రదర్శించబూనడం చాలా అభిలషణీయం; మెచ్చుకోదగ్గ విషయం.

అందుకు ప్రతి సంస్థ, ప్రతి స్వక్తి, ప్రభుత్వం, దేవాలయసంస్థలు సహించిపించాలి. ఇక్కడ చేయవలసింది ఒక్కటే. అది - ఏ యింట పెళ్లి జరిగినా, లేదా ఏ వింనో, వినోదమో జరిగినా, ఒకనాటిరాత్రి తోలుబొమ్మల ప్రదర్శనమో, లేదా భాగోతమో, లేక సుద్రకణో ఏర్పాటు చేయించడం. అలాగే ప్రతి గుడిలోనూ దేవుని కళ్యాణాలప్పుడూ, తదితరములయిన పండుగల దినములలోనూ దేవాలయ ధర్మకర్తలు విధిగా ఈ దేశీయ ప్రదర్శనాలను ఏర్పాటుచేయించడం, చేయాలని ఒత్తిడితీసుకురావడం. అలాగే ప్రభుత్వబాధ్యతలు కూడా-కూచిపూడి సృత్యకేంద్రాలను స్థాపించడం, తోలుబొమ్మల ప్రదర్శనాలు చక్కని కట్టుబాట్లతో నడపడానికి సెంటర్లు ఏర్పాటుచేయడం, అందుకు గ్రాంట్లు కేటాయించడమూ.

అలానే రాజకీయపక్షాలూ, సాంస్కృతిక సంఘాలూ, సంగీత, నాటక, సాహిత్య అకాడమీలు కూడా పూనుకోవడం.

ఈ పనులు - యిన్నివిధాల ప్రయత్నాలు - అన్ని వైపులనుంచి జరిగిననాడు తప్పక మన ఆంధ్రసీమను ఆరామసీమగా వెరార్చి తెలుగువాకిట వసంతలక్ష్మి చిరునవ్వులశోభను చూడగలమనడంలో సందేహం లేదు. అందుకు అన్ని రంగాలనుంచి ఆదరణ, ప్రోత్సహ, ప్రోత్సాహ ప్రోద్బలాలు కావాలి - రావాలి.

మనం యివ్వవలసిన నినాదం, సల్పవలసినపోరాటం ఒక్కటే. అది మన ప్రాచీన సృత్యభారతిని చైతన్యవంతం చేయడం. అందుకు అందరం ఏకంగా ముక్తకంఠంతో నినదించాలి.

ఆకులందున అణగి మణగీ కవిత కోయిలతోపాటు, కళాకోయిలకూడా కువచకుహర రాగాలతో తెలుగువసంతలక్ష్మికి మేలుకొలుపులు పాడాలి.

సారస్వతరంగమూ, చారిత్రకరంగమూ - సాంస్కృతికరంగములలో ప్రత్యేకస్థానాన్ని కలిగివున్నట్లుగానే - సృత్య, సంగీత కళలతోకూడా - ఆంధ్రులది ఒక విశిష్టస్థానమని యిక్కడ వేరే పేర్కొనవలసినపనిలేదు. అంతదాకా ఎందుకు? ఆంధ్రులు స్వతహాగా స్వభావసిద్ధంగా కళోపాసకులు, కళారాధకులు.

అనాదిగా ఆంధ్రభూమి అనేక లలితకళారంగాలకు నిలయము. ఉత్తర కళలకు ఆటవటు.

అదేకాదు. - ఆంధ్రభూమికి ఒక ప్రత్యేకతవుంది - ఏమిటి అంటే - అటు ఉత్తర కొండూర్వానానికి. ఇటు దక్షిణ పహానికి మధ్యగా వుండడం.

అలా మధ్యగావున్న ఆంధ్రభూమి - ఉత్తర దక్షిణ భారత సంస్కృతులకు ఉత్తమ సమన్వయకేంద్రంగా నిలచింది. ఆ కేంద్ర సంస్కృతులనూ తనలో భద్రంచేసుకొని ఒక కొత్తజాతీయతతో మెరుపు వెలుగులతో ఆంధ్ర నృత్య కళ ఆంధ్రనీమను ఆరామునియం చేసింది.

అన్ని జాతులకువలెనే ఆంధ్రజాతికి ఒక ప్రత్యేక కళ వుంది. ఇతర కళలమాదిరిగానే ఆంధ్రుల కళారంగానికి ఒక ప్రత్యేకతవుంది. అటువంటి ప్రత్యేకతలను పేర్కొన్నప్పుడు కూచిపూడి నృత్యకళకూడా ఒకటి.

కథకళి, మణిపురి కథక్ నృత్యకళారంగాలతో ఆయా జాతుల జాతీయత ప్రతిబింబిస్తూన్నట్లే - మన తెలుగుజాతి జాతీయతాజీవం కూచిపూడి నృత్యంలో తోణికిసలాడు తూంటుంది.

అటు మణిపురి, కథకళ, కథక్ లుగాని. మన కూచి పూడి నృత్యంగాని - యిన్ని మొత్తంమీద భరతముని ప్రసాదించిన శాస్త్రసంబంధమైన భరతనాట్యశాఖలే.

ఈ నృత్యకళను నాలుగు విభాగాలుగా చేసుకోవలసి యుంటుంది.

1. ఆరాధన నృత్యకళ.
2. శాస్త్రీయ నృత్యకళ.
3. ప్రచార నృత్యకళ.
4. జానపద నృత్యకళ.

ఈవిధంగా - నాలుగు పద్ధతులలో ఈ నృత్యకళ పెంపొందినదని మనం గ్రహించనగును.

ఇక మనం చూడవలసింది- ఈ నాలుగు శాఖలూ ఎలా వుంటాయో అని. అదికూడా ఒకటొకటిగా పరికించుదాము.

1. ఆరాధన నృత్యకళ

ఈ శీర్షికలో మనకు దానిప్రత్యేకత గోచరిస్తూంది. అంటే ఆరాధనకు సంబంధించిన నృత్యకళ అని.

దేవాలయములో దేవునిదివ్యసాన్నిధ్యంలో నృత్యం చేస్తూ, గానం ఆలాపిస్తూ భగవంతుని ఆరాధించుట - దీనినే ఆరాధన కళ అనుకుందాము. మళయాళ నృత్యకళలో పేర్కొనే సేవకళి యిలాటిదే. అలాగే మణిపురివనితలు కీర్తనలు పాడుతూ ప్రదర్శించే నృత్యమూ ఈ ఆరాధన నృత్యవిభాగంకిందకే వస్తుంది.

2. శాస్త్రీయ నృత్యకళ

శాస్త్రీయమైన కట్టుబాట్లకు లోబడి - భావ, రాగ, తాళయుక్తమైన నృత్యం శాస్త్రీయనృత్యకళగా పేర్కొనవచ్చును.

ఈ శాస్త్రీయ నృత్యం కొంచెం శ్రమతో కూడినది కూడా.

నృత్త, నృత్య, నాట్య, తాంజన లాస్య భేదములను పాటించుచూ ప్రదర్శించే నృత్యము శాస్త్రీయనృత్యం అవుతుంది. ఇందు నవరసములూ ప్రదర్శించగలిగివుండాలి.

3. ప్రచార నృత్యకళ

ఒక చారిత్రక కళావస్తువును యితీనృత్తంగా గొని - దానిని ఊహారా చెప్పడమే ప్రచారి నృత్యకళికిందకు వస్తుంది. అలా చారిత్రకకళ ఆధారంతో ప్రచారంగా చెప్పేది ఏమిటో అంటే - రామాయణగాథ, భాగవతచరిత్ర, తోలుబొమ్మల ప్రదర్శనాలు, పీఠి భాగోతము, పీఠినాటకాలూ - యినన్నీ ప్రచారనృత్యకళావిభాగంకిందకివస్తాయి.

పురాణేతిహాసములను ప్రజాకోటిలో ప్రచారం చేయడానికి ఉపయోగింపబడుతూన్న పద్ధతినే ప్రచారనృత్యకళగా నునం అర్థంచేసుకోవచ్చును.

పీఠికి పోలికగా - నృత్యకళగా - నునారాష్ట్రంలోని నంకోరా, తమానా ప్రదర్శనాలూ, వధికళి నృత్యనాటికా ప్రదర్శనాలూ, ఉత్తరభారతంలోని రామలీల, రాసక్రీడా ప్రదర్శనాలూ ఈ ప్రచారనృత్యకళకిందికే వస్తాయి. ఇక పోతే జానపద నృత్యకళను గురించి చూడాలి.

4. జానపదనృత్యకళ

ఈ విభాగంక్రిందకు మనం చూసే కోలాటం, తోటల్లో బృందగాన నృత్యం, కుమ్మి, గర్భనృత్యములూ - యివన్నీ వస్తాయి.

ఇక్కడ మనం ముఖ్యంగా చూడవలసినది ఏమిటీ అంటే - మన కూచిపూడి నృత్యకళారాధకులు అటు శాస్త్రీయనృత్యాన్నీ, యిటు ప్రచార నృత్యాన్నీ కూడా చక్కగా గౌరవించి పోషించారు. ఇది కూచిపూడివారిలో సున్న ప్రత్యేకతకు నిదర్శనం.

నేటి భావాలకూ, అభిరుచులకూ దగ్గరగా మన నాట్యసంప్రదాయంలో కూడా కొంత మెలుకువలు తీసుకు రానడం భావ్యమూ, అవసరమూ అనుకొంటాను.

నేడు భావగేయాలనుకూడా నృత్యరీతులలో ప్రదర్శించవచ్చును. కాని అందుకు మనసంప్రదాయంలో కొన్ని మార్పులు అనగరజ్ఞాతాయి.

అప్పుడు కథకళి మొదలగు యితర నాట్యసంప్రదాయాలను అనుసరించవలసిన అవసరం కలుగుతుంది. అయినా తప్పలేదు. అది చాలా అవసరం కూడా. అటువంటి ధైర్యం కావాలి.

కూచిపూడివారి భానుకలాపం, గొల్లకలాపములలాగానే చాలా ప్రత్యేకత కలిగివున్న నృత్యసంప్రదాయాలలో దశావతార నృత్యవర్ణనలు ఒకటి. అసలు ఈ దశావతార ప్రదర్శనం చాలా శ్రమతో కూడినది. అతిముఖ్యమైన శాస్త్ర

కట్టుబాట్లకు లోబడి శాస్త్రీయమైన సభ్యమైన జాతిగా ప్రవర్తించనలసి వుంటుంది. ఈ అనతార ప్రవర్తనం తాళం, రాగం, సాహిత్యంతో కూడివుండిగా మార్పొంటే తన్మయులమై, ఆ అనతారాలలో కీర్తిమై ఆ యా కాలాలలో నాటి కళాసమయానికి దగ్గరగా పోనివాబడితాము. అది అనతార ప్రవర్తనలలోని కొన్నితనం.

ద తా వ తా ర ము లు



శ్రీమహావిష్ణువు

“పరిత్రాణాయ సామూహం
వినాశాయ చ దుష్కృతాం
ధర్మ సంస్థాపకానాయ
సంభవామి యుక్తే యుక్తే.”

మహాశిక్షణ, శిష్టరక్షణ అన్నాడు. ఈ పవిత్ర కర్తవ్య నిర్వహణకోసమే శ్రీ మహా విష్ణువు యిన్ని అనతారాలెత్తనలసినప్పింది.

ఏదేసంలోనై నాకాగ్రచ్యు, హింసాకాండలు స్వైర విహారంసల్పుతూ మానన జాతి మనుగడకే ప్రమాదం వాటిల్లినప్పుడు ధర్మసంస్థాపనకోసం అనతారపురుషులు

ఉద్భవించక తప్పదు. అలా ఉద్భవించిన మహానతార పురుషులు—గాంధీ, క్రీస్తు, మహమ్మద్ మొదలగువారు.

మహావిప్లవజ్వాలలమధ్య చిక్కుకుని, దారీ తెన్నూకానక, మార్గాంతరంకోసం పరితపించే భక్తజనకోటినిరక్షించుకోడానికి ఎత్తైన అవతారాలే దళావతారాలు.

ఈదళావతారగాథలు చాలమందికి తెలిసేయుండును. అయినా సచిత్రంగా కొంచెం యిక్కడ పరిచయంచేయడానికి ప్రయత్నిస్తాను.

ఇక్కడ పొందుపరచిన దళావతార భంగిమలు నాట్యాచార్య శ్రీ ఎమ్. ఎస్. శైవాగారిని. మిత్రులు శ్రీ శైవాగారిద్వారా సేకరించినవి వావి.

ఇక దళావతార చరిత్ర పరిచయంచేస్తాను.

“మత్స్య కూర్మ వరాహశ్చ
నారశింహశ్చ వామన
రామో రామశ్చ
బౌద్ధ కల్కిమేవచ...”

అని దళావతార వర్ణన. ఈ పద్యంలో మొదట మత్స్యవతారమూ రెని గురించి మూట్లాడుకోవలసియుంటుంది.

మత్స్యవతారం ఎందుకు ఎత్తవలసివచ్చిందో చూడాలి. బ్రహ్మ మంది

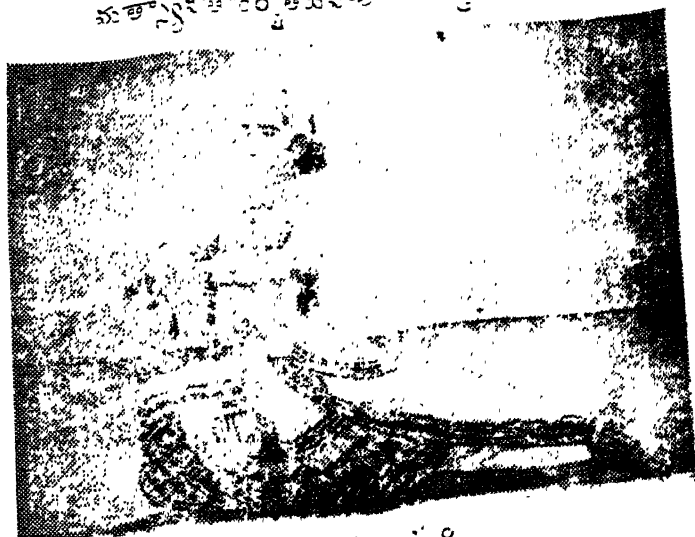


మత్స్యవతారం

మన నాట్యకళ

రంగానికి ప్రాముఖ్యతనే రాక్షసుడు ప్రదేశించాడు. కేదాలు దొంగిలించాడు. వాటిని సముద్రగర్భంలో వాచాడు. అందుకుగాను ఆ రాక్షసుడిని నిశ్చించి అవుగూడుచున్న కేదాలను తిరిగి సంపాదించి, కర్తవ్యాన్ని నిర్వహించుటకు మత్స్యనతార పరమార్థం.

మత్స్యనతారకర్తవ్యనాథ మహాకర్తారం.



మహాకర్తారం అనునది అమృతంకోసం పాలనముద్రాన్ని ముఖంపై పెట్టుకొని పంజరగిరి కన్యపుత్రాడు అయింది—యిక కన్యానికీ, నాసికి బిళ్ళగా కనుకరూపం నడిపించిన శ్రీమహావిష్ణువు మాయ ఈ కూర్మానతారం.

మూడవ అవతారం—
వరాహావతారం. హిరణ్యాక
శిపుడు భూమినంతటినీ చాప
గాచుటి ప్రజలనందరినీ
నానా బాధలూ పెట్టసా
గాడు. ఈ క్రూరరాక్షసుని
సంహరించి శాంతిని నెల
కొల్పడానికి ఎత్తిన అవ
తారమే వరాహావతారం.



వరాహావతారం



వరాహావతారం

నాలుగవ అవతారం—నర
శింహావతారం. హిరణ్యాకశి
పుడు వచ్చి నాస్తికుడు. కాని
కుమారుడు వరమ బాలభాగవ
తోత్తముడు. ఆస్తికుడు. ప్రహ్లా
దుని అన్ని బాధలకు, కఠిన
పరీక్షలకు గురిచేయడంలోనే
హిరణ్యాకశిపుని నాస్తికత
ఎంతటిదో మన మూహింప
వచ్చును. ఈ సమయంలో
ప్రహ్లాదుని ఆస్తికత్వానికీ,

హిరణ్యకశిపుని నాస్తికత్వానికీ సమరంజరిగింది. ఈ సమరంలో ఆస్తికత్వాన్ని సంరక్షించి, నాస్తికత్వాన్ని నామరూపాలులేకుండాచేయడమే ఈ నరశింశువతారకర్తవ్యం.

ఐదవది వామనావతారం. బలిచక్రవర్తి దాత—కాంతి కాంక్షలేనిదాత. బలిచక్రవర్తి వాత్సత్వం యింద్రుడవలె



వామనావతారం

సవాలుగా పరిణమించింది. చూశాడు మహావిష్ణువు. బలిదానాన్ని పరీక్షించడానికి - మూడు అడుగుల భూమికోసం వామనావతారందాల్చి - చివరకు బలిని సంహరించాడు. ఇదీ వామన అవతారంలోగలవత్సేకత.

ఆరవది పరశురామావతారము. ఇసువదియొక్క పర్యాయములు ధరణీశులనం దరిసి తుత్తునియలుచేసి, పితృవాక్య పాలనచేసి ఇదం బ్రాహ్మ్యం, ఇదంక్షాత్రం అనిబుజుపుచేసి మ హా మ హు డు పరశురాముడు. అనతారపురుషుడు. దీని తర్వాత రామావతారం. ఏడవది రామావతారం.

ఆంధ్రుల ఆరాధ్యదైవం ఈ



రా మా వ తా రం

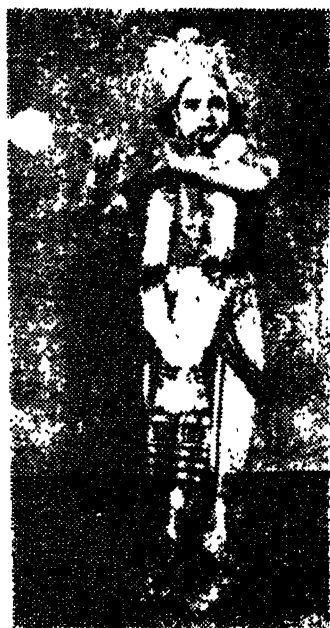


ప ర శు రా మా వ తా రం

రాముడు. అనతారపురుషుడు. దేశంలో శాంతి, పితృవాక్య పరిపాలన, నుష్టరావణసంహారం రామావతార ప్రధాన ఆశయాలు.

తెలుగునాడు రామనామ సంకీర్తనలతో రామమయమై వుంది.

పనిమిదినిచేసి బలరామూ
నతారం. ఇక్కడ గురుం బక
విషయం గురుంచనలసి
యుంచుంది. అది పనిమిదిచేసి
ఈనాడు పనిమిదిచేసి
తారామూ
తారించు. ఈ నాడు పనిమిది
లభించింది.



శ్రీ కృష్ణ వరాహము



విలవామాపరామం

కూచిపూడిలో అనతా
రాంబో కృష్ణానతారంమాన
వేసి అనతామే ప్రదీ
స్తున్నాడు.

అమ్మనిచేసి శ్రీకృష్ణ
వరాహము. ఈ అనతారం
చూడండి మనది. దేవుని
నందిమూ, యశోదాకళి
మూ అయిన శ్రీకృష్ణుడు తన

వేణువుతో గోగణాన్ని తన్మయత్వంతో ముంచెత్తాడు. కంసనధచేసి లోకకళ్యాణకారకుడయిన శ్రీకృష్ణుడు రాక్షసాలోలుడు, భక్తజనరంజకుడు అయిన శ్రీకృష్ణుడు పాండవ పక్షపాతి, శ్రీతావిద్యానాథుడు. శివేయేల అవతారపురుషుడు.

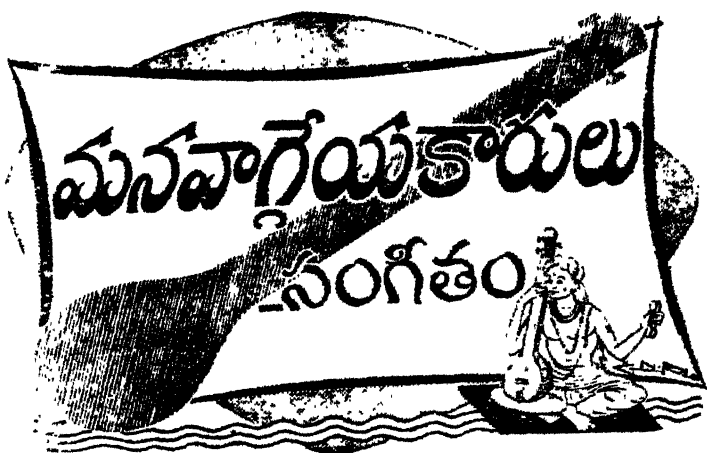


కల్కావతారము

పదవది కల్కావతారము. దశావతారాలలో ఆఖరి అవతారం ఈ కల్కావతారం.

ఈ అవతారం లక్ష్యం - దుష్టశిక్షణ, శిష్టరక్షణ.

ఇదీ దశావతారాల చరిత్ర. ఈ అవతారాల గూఢం దశావతారాల పవిత్రగాథ.



“గీతం వాద్యం సృత్యం
తథాత్రయం సంగీత ముచ్యతే” —

అని భరతముని ప్రవచనము.

గీత, వాద్య, సృత్యములు మూడూ, భరతముని దృష్టిలో సంగీతశాఖలే. కాని, నేడు సంగీతమనిన - గీత, వాద్యములు మాత్రమేనని పేర్కొంటున్నారు - సృత్యమును వేరే శాఖగా చూపిస్తున్నారు.

నుమారు పదునాలుగవ శతాబ్దారంభమున రచించబడిన గీతసుధాకరమునందు సంగీతమును — కర్ణాటక, హిందూస్తానీ శాఖలు వుండినట్లుగా మనమూహింపనగును.

రాలుకరగించు సంగీతసుధారసహృదయుడు త్యాగయ్య తెలుగువాడు. ఇది ఆంధ్రులమైన మనకు సగర్వంగా చెప్పగల చరిత్ర.

త్యాగయ్య తెలుగువాడైనా సంగీతానికీ జాతులూ, మతాలూ, భాషలూ, సరిహద్దులూ - అడ్డురావని నిరూపించింది. అందుకు చూడండి - త్యాగయ్యగారి తీర్థనలు తమిళజాతియుల వ్రాసిన సంగీతవిద్య. త్యాగయ్యగారి తీర్థనలు వినిపించని తమిళ సంగీతకంఠం, కచేరీ, గ్రామం కావరావం పేరి అతిశయోక్తికాదు.

కర్ణాటక సంగీతం - నాలుగుభాషలవారిని - వీణా తంత్రులతో ముడివేసింది. తమిళ, మళయాళ, కన్నడ, తెలుగు - వారి ఉమ్మడి సంగీతం కర్ణాటక సంగీతం.

కర్ణాటక సంగీతం త్యాగరాజు జీవితకాలం — ౧౭౬౭ - ౧౮౪౭-లో ఉన్నతస్థాయిని - నవనానృత్యమై వెలుగొందింది. ఈకాలంలో ఎంతోమంది గాయకులు - వాగ్గేయకారులు, సంగీత విద్వాంసులు వర్ధిల్లారు.

త్యాగరాజుసమకాలికులందరిలోకీ మిన్నగా వెలుగొందిన సంగీత భాస్కరుడు త్యాగరాజు. బొబ్బిలి మొదలుకొని తంజావూరువరకూ - తిరువాన్కూరుదాకా - ఈ మధ్య భాగచుంతా సంగీతకళతో బాగా వర్ధిల్లినది.

సంగీతం ఆపాతమధురము. కనుకనే ఏ వెంపునుంచి చిన్నగా కూనిరాగం గుయ్యమన్నా అటువెంపు అప్రయత్నంగా మన చెవులు తిరుగుతాయి. సంగీతంలో ఉన్న గొప్పతనం చూడండి - నాగస్వరంవిన్న సర్పం, ఒళ్లుమరచి నృత్యంచేస్తుంది. పిల్ల నగ్రోవిన్న గోగణం తలలెత్తి ఆ పాటలోని మధురిమకు అలాగే నిలబడిపోతుంది.

అక్కడదాకా ఎందుకు, పాటపాడుతూంటే పసిపాప మొదలు పెద్దలవరకూ అటే చూపులు సారించి, అందులో లీనమై ఏదో లోకంలో మునిగిపోతారు. సంగీతంలో అంతటి మహాశక్తి వుంది.

ఎంతటి మహాశక్తి సంగీతంలో లేకపోతే భాష తెలియని ఏ వరాయిదేశవాసుడో, ప్రాంతీయుడో తన భాషలో సంగీతాలాపనచేస్తున్నా శ్రోతలు తన్నయ్యలై వింటూండం చూస్తే ఆశ్చర్యం కదూ.

గం. తం - దాని పుట్టుకలను గురించి యిక్కడ చర్చించడం దా సుతంతాదు - అది చర్చకు అంశం విషయం.

కాని మన గం. తం లోని చర్చకాదుగా సాగలేదని మం. గ్రహించబడినది. నియమబద్ధమయిన కళల మార్గ కనితగానూ, నియమబద్ధమకాని కళల దేశికవిరగానూ పేర్కొన్నట్లుగానే - నియమబద్ధ గం. తం మూర్తిగంతమనీ, నియమబద్ధముకాని గం. తం దేశీగంతమనీ పేర్కొన్నాడు.

“అబాలాబాలగోపాల్తైః

త్రీతీవాల్తైర్నితేన్ద్రయాః

నీయతేనానురాగేణ

ర్వదేశీ దేశమిచ్చతే.”

(సుతంగుడు)

శ్రీ. శ. ఏడువందలూ, ఎనిమిదివందల గం. లనాటికే మార్గిసంగీతం వాడుకలో నుండి తొలగిపోయినా, దేశి సంగీతము సంస్కరింపబడి లక్షణమేర్పరచబడి - శాస్త్ర సంగీతముగా పరిణమించినదని, నేటి కర్ణాటక సంగీతమున కిదే మాతృకలక్షణము నతిక్రమించి లక్ష్యములు పెచ్చుపెరుగుట చేత దేశిసంగీతమునకు భిన్నములైన లక్షణములు బయలు దేరినవని ప్రసిద్ధపరిశోధకులు ప్రొఫెసర్ విస్సా అప్పారావు గారు పేర్కొనివున్నారు. ఇది గమనార్హం.

ముఖ్యంగా ముగ్గురు వాగ్దేయకారులను గురించి ముందు చెప్పవలసివుంటుంది. త్యాగయ్య, కే.త్రయ్య, అన్న మయ్యలు.

అన్నమాచార్యులు శ్రీ. శ. ౧౪౩౩-౧౪౮౨ సంవత్సరములనుభవించాడు. సంగీతశాస్త్రమునకు లక్ష్యములైన సంగీతరచనలు వ్రాసినవాడు అన్నమాచార్యుడు. ఈతడు వ్రాసినదే సంగీతరసలక్షణము అను గ్రంథము.

అన్నమాచార్యుని జన్మస్థానము కడపజిల్లా, రాజంపేట తాలూకాలోని తాళ్ళపాళ. చిన్నతనమునుంచే అనగా పదునాడేన ఏటనుంచే భక్తిపూరితమైన శ్రీనాథకవిశిష్యుని కృపవలన సంగీతరసలు వ్రాయ మొదలిడినాడని చెప్పదురు.

అన్నమాచార్యుని సంగీతరసలు అన్నీ రాగి రేకులపై వ్రాయబడి, భద్రపరుపబడియున్నవి. ఈ అన్నమాచార్యుని సంగీతరసలలో రెండువిధములు - ఒకటి: అభ్యాత్మకీర్తనలు, రెండు : శృంగార కీర్తనలు.

ఈ కీర్తనల ప్రచారము ఎక్కువగా కానరాదు. కాని, శ్రీ రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారు బహుకష్టపడి సంగీతము కల్పించి వాటి సుద్ధరించు కృషిచేస్తున్నారు.

ప్రతి సంవత్సరము ఏడుకొండలవాని సన్నిధిలో - ప్రముఖకళాకారులచేత గానకచేరీలు చేయిస్తూ, అన్నమాచార్యఉత్సవాలు జరిపిస్తున్నారు. ఇది చాలా హృదయానందకరమయిన విషయము.

అన్నమాచార్యుని రచనలద్వారా పూర్వరచనా పద్ధతులు మనం తెలుసుకొనే భాగ్యం కలిగింది. కోవెల, చిలుకపదములు, లాలి, సువ్వి, ఉయ్యాల, జోల, జేజే, శోభన, మేలుకొలుపులు, నలుగులు, దంపుళ్ళు, కూగూ

గులు, నివాసులు, తండనాలు-మొదలగునవి. ఇందు మూలముగా పూర్వదేశిసంగీతరచనల స్వరూపము మనము తెలుసుకోవడానికి సోచుకున్నాము.

అన్నమాచార్యుని తరువాత డ్రైత్రయ్యకు గురించి చెప్పవలసియుంటుంది. ఈతడు క్రీ. శ. ౧౬౦౦ - ౧౬౨౦ మధ్యకాలంనాటివాడు.

అంటే అన్నమాచార్యుని తరువాత నూరేండ్లకు - అనగా పదునేడవ శతాబ్ది మొదటిభాగములో డ్రైత్రయ్య వెలసినాడు.

ఈతని జన్మస్థానము కృష్ణాజిల్లాలోని మొవ్వగ్రామము అని మనకు తెలిసిందే. డ్రైత్రయ్య కవి, సంస్కృతాంధ్రములలో మంచి పండితుడు. సంగీతానికి-చెప్పేదేముందికనుక-సంగీతంలో విశారదుడంటే చాలు.

భావానుగుణమయిన రచనాపద్ధతికి అంటే సంగీత రచనాపద్ధతికి డ్రైత్రయ్య మార్గదర్శి. జాను తెనుగులో శృంగారరసభరితములయినపదములను వ్రాసి మొవ్వగోపాల స్వామివారికి అంకితమొనరించాడు డ్రైత్రయ్య.

పదకవితారచనలో డ్రైత్రయ్యకు సాటి ఎవరూ లేరంటే-వీరికాదని నాయూహ. పదలాలిత్యములో అనండి, అర్థగాంభీర్యములో అనండి, అన్యాయాలభ్యంజలో అనండి, భానకామార్యంలో అనండి - డ్రైత్రయ్య పదకవితారచన ఒక విశిష్టపద్ధతిని, పరిణామని సంపాదించుకొంది.

క్షేత్రయ్య వేలగుంభ్యలో పదాలు రచించినట్లు చెప్పినా - మనకు అందుబాటులో వున్నవి, తెలిసినవి - సుమారు మూడువందల వీధి పైచిలుకు అని చెబుతారు. క్షేత్రయ్య పదకవిత సంకీర్తానికే కాకుండా అభినయకళకు కూడా చాలా ఉపయోగపడినట్లు చెప్పవలసియుంటుంది.

(శ్రీ) విస్సా అప్పారావుగారన్నట్లు - తెలుగునాట ముఖ్యముగా కూచిపూడి ధాగనతమేళములవారిలో క్షేత్రయ్యపదాభినయము నెన్నెయు, వాసియూ గాంచినవి. ఇట్లు క్షేత్రయ్యపదములు కర్ణాటక సంకీర్తమునకూ, నీతము, నాద్యము, స్వర్యము, అభినయములన్నిటియొక్క అభివృద్ధికి కారణములైనవి.

అన్నమాచార్యునిగురించి, క్షేత్రయ్యగురించి తెలుసుకున్నాక, మనం తెలుసుకోవలసింది త్యాగరాజునుగురించి.

త్యాగరాజు శ్రీ. శ. ౧౭౩౭-౧౮౪౭ మధ్యకాలము లోనివాడు. అతని క్షేత్రయ్య తరువాత సుమారుగానే అనుకొంటాము - నూరేండ్లకు జన్మించాడు. త్యాగరాజు సంకీర్తములు రాయలసీమలోని కంభంతాలూకా గ్రామ గుయిస కాకల్లలో వుండేవారు. కాని త్యాగరాజు మాత్రం కావేరి పవిత్రతీర్థంలో తిరువారూరులో జన్మించాడు. త్యాగరాజు మహాభక్తుడు. మహావిద్వాంసుడు. సంకీర్తచక్రవర్తి. అన్నమాచార్యుని తరువాత - అధ్యాత్మకీర్తనలు వ్రాసిన మహానుభావుడు త్యాగయ్యగారే. త్యాగయ్యగారి కీర్తనలలో - కర్మభక్తి, జ్ఞానమార్గముల మేళవింపు కనిపిం

చును. ప్రతిసంగీతరచయను భగవంతునిగురించి. ఆస్వా
త్మిక. వైరాగ్య బోధనాపూరితములయియుండును.

సాహిత్యబంధముచుండి సంగీతమును తొలగించి
సాహిత్యమున ప్రధానముచేసి సంగీతములో స్వేచ్ఛా విరహ
రముచేయుట కుపయుక్తమగు కృత్యాలచరణములను ప్రప్రథ
మమున రచించినవాడు త్యాగయ్య, అన్న ఆపార్థకాప్రగాడి
సలుకులు గనునార్హములు.

ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే—సంగీతసాహిత్యంగా
నికి త్యాగయ్య మేలుబంకే.

సంగీత సాహిత్యరంగంలో ముఖ్యంగా కట్టాటక సంగీ
తములో చాలా ప్రాముఖ్యమునహించిన ప్రధానవాయిద్య
విశేషము వీణ. అందుకే ఎందరో నుకూలుభావులు
వీణనుగురించి యిలా చెప్పియున్నారు.

త్యాగరాజు వేదజనిత నర వీణా అని పేర్చొన్నాడు.
భరతముని సలుకులుకూడా చూడండి.

“దండంబు శంభుండు
తంత్రులు శాంభవి
కనులాసనాఘండు కకుభనఃమ్యై
ప్రతిక యిందరాబ్రహ్మశంఖాకృతి
నాభి సరస్వతి వైభవంబు
గోరకనూపమై దొరయును వాసుకి
చంద్రుండు జీవాళి సారె వినుడు
గావున నీ వీణ ఘన సర్వదేవతా

మాయమూర్తియై శర్యమంగళయగు
 బ్రహ్మహత్యాదిపాతక పశితజనుల
 పాపముజేయు శర్య స్వర్ణచముల
 స్వర్ణభోగంబు మోక్షంబొసంగుననుచు
 భరతముని చెప్పె.....”

దీనినిబట్టి వీణకు ఎంతటి విలువ, కీర్తి, గౌరవము, మహత్త్వము వుండేదో మర మూహింపవగును.

ఒక విషయం - అరలు పూర్వం వీణలలో చాలా రకముల వీణలు వుండేనని పాల్కురికి సోమనాథుడు బసవ పురాణంలో-అనుకుంటాను-సూచించివున్నాడు.

“రావణహస్తంబు - బ్రహ్మవీణయును
 లాచణ్యవీణ - కైలాసవీణయును
 ఆకాశవీణ - శివాక్షి వీణయు
 వివేకింప సారంగవీణయు
 కూర్మవీణయు - స్వాయంభువీణయు
 గౌరీవీణయు - కిన్నెరవీణయు
 జరక చది మొదలుగాగలవి” అని చెప్పబడినది.

కాని, ఈ ౧౭ వీణా స్వరూపములలోనూ నేడు సాగకు అగుపించునది కెండుమాత్రమే అనుకుంటాను.

అవి - ఒకటి-గరగ్వధీవీణ, కెండవది - మద్రవీణ. ఈ కెండ్రి కెండుతరహాల్ సంకీర్తనాఖలకు ఉపయోగించబడుచున్నాయి. మద్రవీణను హిందూస్తానీ సంకీర్తమునకు ఉపయో

గిస్తూంటే, సరస్వతీవీణను కర్ణాటకసంగీతమునకు ఉపయోగిస్తున్నారు.

వీణ అంతటి పరమోత్కృష్టమైన సంగీత వాద్య విశేషము.

మన తెలుగు సంగీతకోవిదులలో ఎందరో మహానుభావులు వున్నారు. అందులో కొందరిని గురించిన విషయ సంగ్రహం పరిచయంచేయడానికి ప్రయత్నిస్తాను.

దక్షిణామూర్తిశాస్త్రి, దేవుడు అయ్యగావు ఇద్దరూ కలిసి గర్భపురికృతులు అనుపేర కృతులు వ్రాశారు. వీరు తెలుగు బ్రాహ్మణులు. తిరుచునాపల్లికి దగ్గరలో వున్న కారుగులో వుండేవారుట.

అలాగే పల్లవి శేషయ్యగారు చక్కని పేరొందిన విద్వాంసులు. వీరి తండ్రిగారు అయిన సుబ్బయ్యగారు త్యాగయ్యనద్ద శిష్యురికంచేసినట్లుగా కూడా తెలుస్తుంది. పేలంలోని నేయకారప్పిట్టి గ్రామంలో జన్మించారు పల్లవి శేషయ్యగారు.

వీరు లక్ష్య, లక్షణ విద్వాంసులుగా పేరు గడించుకొనడమే కాకుండా - పల్లవిని వ్యాఖ్యానించడంలో నొప్ప విద్వాంసులు.

అలాగే చెంగల్వరాయ శాస్త్రిగారిని గురించి. వీరు త్యాగయ్యను బోలు మంచి విద్వాంసులని చెబుతారు. చాలా కృతులు చక్కగా రచించి కీర్తిగడించుకొన్న వీరు తెలుగు బ్రాహ్మణులు.

వీరు సంగీతంలోనే కాకుండా, భరతనాట్యవిద్యలో కూడా చక్కని పాండిత్యం గలవారు. సుందరేశ విలాసం అనే సంగీత సూపకం రచించినది వీరే.

విద్యుల నారాయణస్వామినాయుడుగారు అని ఒక సంగీత విద్వాంసులు - వీరు తిరుపతిలో వుండి సంగీతానికి వుంచి సేవచేశారని చెబుతారు.

సుసర్ల దక్షిణామూర్తిగారు సంగీతంలో పేరుపొందిన ఘటికులు. త్యాగయ్య శిష్యులయిన మనంబుచదివి సుబ్బయ్యగారిచద్ద సుసర్ల దక్షిణామూర్తిగారు శిక్షణ పొందారు.

శిక్షణానంతరం సుసర్ల దక్షిణామూర్తిగారు బందరులో వుండి ఎంకో చక్కగా సంగీత సేవచేశారు. వీరి రాకతోనే బందరు సంగీతనిలయమైనది అంటే అత్యుక్తికానేరదు. బందరు అనగానే - మనకు జ్ఞాపకంవచ్చే సంగీత విద్వాంసులు - హరి నాగభూషణంగారు, జంగం కోటయ్యగారు - చక్కని గాయకులు.

ఇక మనం రాలరగించిన రాగోపాసకుని గురించి చూదాం. ఆయనే సంగమేశ్వరశాస్త్రిగారు. వీరు ౧౮౭౪ - ౧౯౩౯ వధ్యవారు. వీరు ప్రఖ్యాతనైణికులు. సంగమేశ్వర శాస్త్రిగారి వీణగానం శ్రోతలను ముగ్ధులను చేసేది. అందుకు చిన్న ఉదాహరణ యిస్తాను.

విశ్వకవి రసింద్రనాథ్ ఠాకూర్ ఈ రాగోపాసకుని వీణావాయిద్యానికి ముగ్ధుడై మురిసిపోయాడుట. తనతో

పాశ్చాత్యదేశపర్యటనకు కూడా అప్పుడు ఆహ్వానించారుట-కాని, సంగమేశ్వరశాస్త్రిగారు ఆచార స్వనజాలకు లోటువస్తుండనే తలంపుతో వారితో వెళ్ళలేదు. వామ సంగమేశ్వరశాస్త్రిగారే కనుక విశ్వకవిజోకలిపి వెళ్ళివుంటే ఈ రాగోపాసకుని కీర్తి విజ్ఞానాలతో మారుమోయేది. ఈ విషయం శ్రీ మండపాక రాజేశ్వరశాస్త్రిగారి అనుభవాల వ్యాసంద్వారా తెలుసుకున్నది. అలాగే సంగమేశ్వర శాస్త్రిగారిని గురించి- విశ్వకవిజో శాస్త్రిగారి పరిచయాన్ని గురించి శ్రీ మండపాక రాజేశ్వరశాస్త్రిగారు తెలిపిన ముఖ్య విషయాలు పరిచయంచేస్తాను.

రవీంద్రనాథ ఠాకూర్ గారికి వీణ చాలా యిష్టం. ఎవరికివుండదు చెప్పండి వీణాధ్వని మీద మక్కువ !

శ్రీ రవీంద్రనాథ ఠాకూర్ గారికి వీణయంటే ఎంత అభిమానమో, ఎంత పూజ్యభావమో చూడండి! వీణను శరీరంగానూ, వీణాతంత్రులు హృదయతంత్రులుగానూ, వీణావాద్యం హృదయమునుంచి సచ్చిన పాటగాను, వాదకుడు భగవంతుడేయనీ వారు తమ తమ కేయాలలో ఉదహరిస్తూవుండేవారు.

ఇంతకూ అసలువిషయంలోకి వస్తాను. శ్రీ సంగమేశ్వరశాస్త్రిగారు తన వీణావాద్యంద్వారా రవీంద్రుని ఎలా ముగ్ధులనుగావించాగో కూడా కొంచెం తెలుసుకుందాం.

రవీంద్రుడు పితాపురంలో రాజావారింట విడిదికి వస్తూ ఎవరైనా వీణావాద్యనిద్యాంసునికచేరి ఏర్పాటు

చేయమని కోరాడు. అందుకు పరిపురంచారు శ్రీ సంగ మేశ్వరశాస్త్రిగారి వినావాద్యం ఏర్పాటుచేయించారు.

సరిగా మూడుగంటలకు కాకూర్ గారిబసలో సంగ మేశ్వరశాస్త్రిగారి వినావాద్యం ప్రారంభమయింది. వాయిస్తున్నంతసేపూ వారి నిగ్గహం ఏమాత్రం చలనంలేకుండా వుంటుంది. నేతలు అర్థసిమూలితంగా వుంటవి. తంతిలో అపస్వరం నష్టమైతెలిసినట్లే, తనవాద్యం శోతలకు వచ్చినదీ, లేనిదీ వారిని చూడకుండానే ఆయనకు తెలిసిపోతుంది. తంతి సరిచేసుకున్నట్లే ఆయన తన వాద్యము శోతలహృది యాలకనుగుణంగా సరిదిద్దుకుని వాయించుకపోతాడు.

ఇలా వినావాద్యంలో మునిగివున్నారు శ్రీ సంగ మేశ్వరశాస్త్రిగారు. రానురాను మబ్బులలోంచి బైటపడ్డ చంద్రునిలాగ కాకూరుగారిమోము విప్పరి ఆనందంతో తోణికిపలాడింది. అంతకంతకూ ఆవేశం ఎక్కువయింది. అవశంగా ఆయనశరీరం నాగస్వరంపాటకు నాగుబొమ్మాగి నట్లు వూగిపలాడింది. పుచ్చాంజలితో దైవసన్నిధిని కూర్చుని భ్యాసనిమన్నుడైన యోగిలాగు ఆయన దోసిలిపట్టి అంత వరకూ అలానే కూర్చున్నారు.....రాత్రి ఎనిమిది గంటలైంది. అప్పుడు శాస్త్రిగారు యింకా వాయింప మన్నారా? ఆలవేయమన్నారా? అంటే, అప్పుడు కాకూరు గారు అన్నారుట— ‘ఈ అస్మతనాహినితో మునుగుతూ తేలుతూ ఇలాగే రాత్రంతా కూర్చోమంటే కూర్చోవా లనేవుంది’ అని.

దీనినిబట్టి (శ్రీ) మంగమేశ్వరవాక్త్రీగారి కణానాద్యం ఎంతటిదో గ్రహించగలగడం ఏమీకష్టంకాదు. అటువంటి మహావ్యక్తి-రాల్లగనించే రాగోపాసకునికి-ప్రఖ్యాత ఆంధ్ర వైణికునికి చేతులెత్తి జోకూర్చుఅర్పించడంవినా ఏం చెప్పగలం.

దక్షిణభారతంలో సంగీతకళలో గొప్ప కీర్తివాఙ్మయ గొప్ప మహాచగరం - విజయచగరం. విజయచగరం అంటేనే సంగీతం అనిపిస్తుంది. అక్కడ ఎందరో సంగీత విద్వాంసులు వుండి గౌరవించబడి, పోషించబడినారు. విజయచగర గంధూ నాభిపతి ఆచంబగజపతిగానూ గొప్ప వైణికులే.

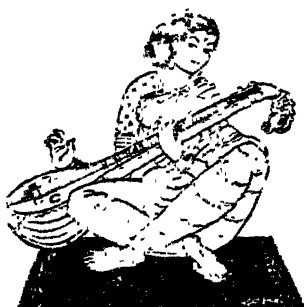
వీణ వెంకటరమణదాసులాంటివారెందరో గొప్ప పేరొందినవారు అక్కడున్నవారే.

ప్రఖ్యాత ఫిజేలు వాద్యకులు (శ్రీ) ద్వారం వెంకట స్వామినాయుడు (పద్మశ్రీ)గారు నేడు సంగీత కళోపాసనకు ఎంతో మహత్తరసేవచేసి కళను ముందుకు తీసుకొని పోతున్నాడు.

చిన్నవయసులోనే ప్రఖ్యాతిగడించుకున్న యువగాయకులు (శ్రీ) మంగళంపల్లి బాలమురళీకృష్ణగారి పేరు గమనార్హం.

ఈవిధంగా ఎంతయందో గాయకులు, వైణికులు రి గడించుకొని, ఆంధ్రసంగీతకళాసేవ చేస్తున్నవారు వున్నా వారెంతయి సంస్థననీయులు.

ఉజ్వల చర్మిత, విశిష్ట సంప్రదాయమూ కలిగిన
తెలుగువిపంచి కలకాలము తన అగ్రస్థానమును నిలుపుకొని
కళారాధకుల నిత్య సేవాజనములందుకోవాలని ఆశ్చర్యం.



ఆంధ్రనాటకకళారంగం



నలభాటగు చెరగులా కర్తగడించుకొన్న...
తెలుగు రంగభూమి చరిత్ర

“నానా భావోప సంపన్నం

.....

నాట్యమే తత్త్వయాకృతం” —

అని చూపికరించాడు — భగవత్ముని.

నాటకానికి అంతటి విలువ వుంది. పాంథికంగా, రాజకీయంగా, వినోదాత్మకంగా, విజ్ఞానపరంగా నాటకానికి ప్రత్యేకపాత్ర వుంది.

ఏ దేశచరిత్రమూచినా, ఏ దేశకళిను తిలకించినా, మనకు కనుపించేది — నాటి ప్రధాన పాంథిక, రాజకీయ సమస్యల ప్రతిబింబాలే. లేదా చారిత్రక ఘటనలు యితే వృత్తంగాగల రూపాలే.

ఇవే ఏ రచనకైనా కళకైనా — కాంతినిచ్చేవి, ఘట్టినీ పుష్టినీ కల్పించేవీను.

అందుకే — ఏ కవి నాటకరచనకైనా తిలకించండి, కథారచనను పరికించండి, మనకు అగుపించేది — నాటి పాంథిక వాతానరణం, సమాజంలో నలుగురూన్న ప్రధానసమస్యల ప్రతిరూపాలు.

అలా కాకుండా — అననరంకాని, అర్థంకాని సమస్యలను ఎత్తుకొని స్రజలమీద కుద్దుదామని అనుకోడం చాలా పొరబాటు.

ఆ పొరపాటుని కష్ట గ్రహించగలగడం అనేది - ప్రజాదరణ లభించడంకాబోయినప్పుడే.

ప్రజాదరణ లభించకపోవడానికి కారణం ప్రజాభిరుచులకు, భావాలకు - నాటి ప్రధాన సమస్యలకూ వారి రచనలు మూలంగా వుండిఉంటే.

ప్రజలకూ, వారి సమస్యలకూ, అభిరుచులకూ, అభివ్రాయాలకూ - అమరకాలకూ ఎంత దగ్గరగా వుంటే అంత దగ్గరగా ప్రజలు చేరి స్వాగతం పలుకుతారు, బుజాలమీద పోతుంటే ఆకాశమంత ఎత్తు ఎగిరేసే పూజించి గౌరవిస్తారు. ఇదిమూలం నిజం.

కన్యాశుల్కం అందువల్లంత గౌరవం, పొందిన పేరూ - యింత అంత అనడానికి చూకంలేదు.

నాటి సంఘంలో, సమాజంలో కన్యాశుల్కంలోని సమస్యలు ఎన్నో అవకాశాలుగా వున్నాయి. వాటిని కళ్ళకుకట్టినట్లు చిత్రించారు సరయుగ వైతాళికుడు - అమరకవి-గురుజాడ.

“నిరాశ్రయాన శోభంతే

పండితానితాలతా” —

అన్నట్లు పండిత్యప్రకరణం, రాజుల మెప్పుదల కోసం రాసిన రచనలకు ఆశ్రయాలూ, రాజాదరణలూ కావాలి. లేకుంటే అవి ప్రకాశించడం వుట్టిమాటే. కాని రాజాదరణ, వారి మెప్పు కోరకుండా - ప్రజల కోసం

నా రచన, ప్రజాసమస్యల పోలికలను చా రచన-ప్రజల కలం నా కలం - అన్న పరమాధ్యక్షుని విశ్వశ్రేయః కావ్యం అన్న పరమాధ్యక్షుని రచనసాగించే రచయితకు, అలాటి స్వతంత్ర రచనకు తప్పక ప్రచారమూ వుంటుంది, ప్రజాదరణ వుంటుంది.

అది కవి కానివ్వండి. నాటకం కానివ్వండి, కవిత అనండి-కావ్యం అనండి-పద్యనా సలే - నాలుగుకాలాలు ప్రజలమధ్య నిలవాలి అంటే - నిలవొక్కకోడానికి దానికి సత్తువగా ప్రజలకోసం అన్న పరమసత్యం-సమాజచిత్తం-నాటి సాంఘిక ప్రధానమమమలూ-ప్రజాభిమతులువుండాలి. అప్పుడు గులాబీకి ముచ్చెన్నా ఎలా చూపుల నాకరిస్తుందో, తేనెటీగలు కుడుపున్నా - తెగించి ఆ తేనెపట్టులోని తేనె మొక్క మాధుర్యాన్ని అస్వాదించడానికి మానవుని జిహ్వా ఎంత అంగలొస్తుందో - అలాగే ఈ రచనలకూ ప్రజా సమూహం విరగబడుతుంది.

ఈ కళ్యాన్ని అన్ని కాలాలలోనూ, అన్ని రచనల లోనూ మనం చూస్తున్నాము.

భగవత్ పరమయినది, చరిత్రాత్మకమైనది, సాంఘిక మైనది-యినన్నికూడా ప్రజలకు కావలసినవే.

భారతీయహృదయం భగవత్ స్వరూప సందర్శనం కోసం ఎదురుచూస్తుంది. ప్రపంచానికితెలితాకీ భారతీయులకు తాత్వికచింతన శాస్త్రం. అలాగని కర్మ అనుకొని కూర్చోదు భారతహృదయం. స్వతంత్ర భావన, అభ్యుదయ మార్గం భారతజాతికి అమూల్యరత్నాలు.

ఆ స్వాతంత్ర్యోచ్చయే కనక భారతజాతిలో లేకుంటే మన ఆశయా, ఆశయాలూ, సంస్కృతీ, విజ్ఞానం - మూర్తి మూర్తి కృశించి నశించి నామరూపాలు లేకుండాపోయేవి ఏనాడో.

కాని, భారతజాతి శాంతికోసం - శాంతిగానే పోరాటంసల్పకుండా కూర్చోలేదు.

“ధర్మ సంస్థాపనార్థాయ
సంభవామి యుగే యుగే...”

అన్న పరమోపదేశం భారతహృదయప్రతిధ్వని.

అంతటి పరమోత్కృష్టమైన చింతన మనది. కనుకనే - అశోకునీ, బుద్ధుణీ మార్గదర్శకులుగా గొని మన దేశాన్ని, మన భావనలను, సంస్కృతిని తీర్చిదిద్దకొంటున్నాము. ప్రపంచ దేశాలన్నీటా శళామ్ అనిపించుకొంటున్నాము. అలాగే ప్రపంచ సాహితీరంగంలోకూడా మనకు స్థానంవుంది.

కవికులుగులవు - మహాకవి కాళిదాసు సాటిలేని పేరు గడించుకున్నాడు. దానికి తార్కాణంగా ఆ మహాకవి రచించిన అభిజ్ఞాన శాకుంతలనాటకం - భారతదేశంలో ఎన్ని యుద్ధాలు - ఎన్ని భాషలలో వెలువడిందో చెప్పనవసరంలేదు సరికదా - ప్రపంచ దేశాలలో ముఖ్యంగా బర్మిన, ఇంగ్లీషు, రష్యన్, జేనిష్, ఇటాలియన్, డచ్, స్వీడిష్, స్పానిష్, చీనీ, ఫ్రాన్సిష్ మొదలగు భాషలలోకి వినాడో శాకుంతలం అనువదింపబడి, గౌరవింపబడి పాగడ

బడింది. అంతటి కనకాబలినిగలిగిన నాటకం అది. నాటకానికి ఉండవలసిన ఘట్టనైకమము, ఘటనాసాధకత, ఘటనల ఘాత ప్రతిఘాతగతి, కవితత్వం, చరిత్రచిత్రణము, స్వాభావికత మున్నగు ముఖ్యలక్షణములన్నీ ఈ నాటకంలోనాటకకళాశాస్త్రపున్నాయి.

అందుకు ఆ నాటకవిద్వాంసులది ఏం చెప్పాలన్నా తామకు చాలామంది కనుకనే—

“కాళిదాసు కళాశాస్త్రం

కాళిదాసు కళాశాస్త్రం

చతుర్ముఖోధవాసాత్మాత్

విమర్శనా శ్రేయోమాదృశా!...”

అని ఒక నాటకవిద్వాంసుడు చెప్పిచాడు.

ఇంతటి నాటకనాటకకళా అయినా కనుకనే—

“పురాకవినాం గణన ప్రశస్త

కనిషి కానిషిత కాళిదాసుః

అద్యాపితస్త్యుకవేద భావా

దనామకా సార్థవత్ బభూవ...”

అని భారతజాతి ఆ కవికలగురువును శౌరవించు కొంటూంది.

ప్రపంచ నాటక సాహితీ రంగంలో అటు ఇంగ్లీషు లోనూ, ఇటు సంస్కృతంలోనూ మొదటి విఠు జల్లుబడింది.

క్రిక్లో క్రీస్తుపూర్వం ౬౦౦ నాటికే నాటకరచన- ఎంతో కొంత అనుకోండి - ఆరంభమయిందని నిమగ్నమల అంచనాలనల్ల తెలుస్తూంది.

పోతే - మన ధారత సాహితీరంగంలో - నాటక పద్ధతి సరే రూపంలో వుండనీ, ఋగ్వేదంలోనే నాటకం కనిపిస్తుందనీ ఒక సాహిత్య విమర్శకులు పేర్కొన్నారు.

ప్రతి దేశంలోనూ, ప్రతి సాహిత్యరూపంలోనూ - చదువుగా అనేక మార్పులతో - అనేక రూపాలను రంగరించుకుంటూ మారుతూ వస్తూండడం కద్దు.

అలాగే మన ధారత సాహితీరంగంలోనూ - మన తెలుగు నాటకరంగంలోనూ కూడా.

చూడండి. ఒకనాటి నాటకకళాప్రతిబింబమే యక్షగానం. నేటి నాటకరంగంతో పోల్చిచూస్తే ఎంతలో ఎంత మార్పు చిత్రంగా వుంటుంది. యక్షగానాలు, నోలు బొమ్మలూ యివన్నీ తెలుగునాట తొలినాటకరూపాలుగానే పేర్కొనవచ్చును.

ఈ నాటకపద్ధతి పాల్కురికి సోమనాథునికాలం నాటికే ప్రచారంలో వున్నట్లు మన మూగించవచ్చును.

ఆ యా దేశాలయొక్కగానీ, జాతులయొక్కగానీ, ఆచార వ్యవహారాలూ, కట్టుబాట్లూ మనం ఆ దేశం లేక - జాతియొక్క అంతకళలతో - ముఖ్యంగా నాటకము మొదలయిన నాటితో చూస్తే యిట్టే మనకు సుబోధక మౌళింది,

ఆ జాతి చరిత్ర ఏమిటి? వారి నాగరికత పురోగమనం, వారి మనఃస్వప్నములు, మతవిలువలు, రాజకీయ పరి

నామాలు, సాంఘికపరమైన సమాజపురోభివృద్ధి—యినన్నీ ఈలాటి నాటకకళలో గునం ప్రత్యక్షంగా చూడగలుగుతాము.

అందుకే చూడండి, యిద్దరు పాశ్చాత్య రచయితలు ఏమన్నారో—

జానపదకళాగూఢాలు - ఆ యా దేశాల, లేక జాతుల - ఆ ప్రాంతపు శాసనాలకంటే ఎక్కువ విలువైనవి.—అని పేర్కొన్నాడు ఫ్లెచర్ సహశయుడు.

ఈ జానపదకళాఖండాలు - వారి వారి ఆచారాలూ, నాగరికతా విలువలూ ప్రతిబింబిస్తాయి—అని పేర్కొన్నాడు అలెగ్జాండర్ యాగర్స్విక్లాఫే.

అలాగే ఆంగ్ల సహితకవి, వినుర్వకాగ్రేసరుడూ అయిన—జాన్ డ్రెడ్లిఫ్డ్ ప్రకృతిసిద్ధమయిన మానవుని అభిరుచులను ప్రతిబింబించేదే నాటకం అని సిద్ధాంశీకరించాడు.

యిద్దరున్నమ్మలను చెయ్యడంలో బుర్రకథలూ, నాటి సమస్యలను ప్రశ్నలన్నీకి తీసుకురావడంలో సిద్ధినాటకాలూ ప్రముఖపాత్రవహించినట్లు గునం ఎరిగొన్నదే.

తెలుగుదేశాన్నే తీసుకుందాం. యక్షగానాలూ, కురవంజులూ, చోలుబొమ్మలూ, నుద్దులూ, బుర్రకథలూ—యినన్నీ తెలుగునాట అనాదిసిద్ధమయిన జానపదకళాగూఢాలే.

ప్రాచీన తమిళవాఙ్మయంలోకూడా ఈ కళ అతి ప్రాచీనముగా కనబడుతుంది. కూడం, మరక్కల్ నగైరా నేటికీ జానపదకళలలో శాగస్వాములుగానే కనబడుతున్నవి.

నేటి దొంబడానది సృత్యమే తమిళవాఙ్మయంలో కలినాట్యమని, మన తోలుబొమ్మల ప్రదర్శనాలే తమిళ వాఙ్మయంలో తొల్పొల్పై అని వ్యవహరించబడ్డాయి.

పాల్కురికి సోమనాథుడు బసవపురాణంలో.....
 “గరిమర్థి నూరూర, కిరియాలు చరిత, నేటియై చను
 భక్తకూటుచలంచు...పాటలుగా గట్టి పాడెడువారు, బ్రస్తు
 తోక్తుల గద్యపద్య కావ్యముల విస్తారముగజేసి వినుతించు
 వారు, పటుగాక సాంగభాషాంగక్రియాంగ పటునాటకముల
 సటియించువారు”—అని పేర్కొన్నాడు.

అతడే తన పండితారాధ్యచరిత్రలో.....

“.....ప్రమథ పురాతన

పటు చరిత్రములు

క్రమమొండ బహునాటకములాడువారు...

అనికూడా సూచించివున్నాడు. దీనినిబట్టి ఈ నాటక కళ, రచనా అంత ప్రాచీనమయిననని మన మూహింప నగును.

పదునొకండవ శతాబ్ది మధ్యభాగమునందు నన్నయ భారతాంధ్రీకరణముతో తెలుగుసాహిత్యము ప్రారంభమై నేటివరకునూ అవిచ్ఛిన్నంగా సాగుచున్నది.

తెలుగులో రూపకరచనకు వ్రయత్నములు చెదురుగా జరిగినట్లు తెలిసినా, వల్లభామాత్యుని క్రీడాభిరామ

మనెడి వీధియాపకముతప్ప తెలుగులో రచింపబడిన సూపక మనేది మన కింతవరకునూ లభింపలేదు.

నల్లభరాయలు క్రీడాభిరామములో విషయము శృంగారవరశ్యరసములు ప్రచురముగా వాక్యోపవాక్యములుగా పద్యరూపమున నుండును. దీనిని వినుకొండ నల్లభరాయలు ప్రేమాభిరామము అను మరొక గ్రంథముననుసరించి వ్రాసినట్లు ప్రచారములో కలదు. ఈ గ్రంథము సుమారు ౧౪౭౦లో రచింపబడియుండునని ప్రముఖ చారిత్రకపరిశోధకులు విహ్వాల్ గంటి జోగినామూజిగారు ప్రాచీన కావ్యమంజరిలో పేర్కొనియున్నారు.

కాని, యిక్కడ-అంటే-నల్లభరాయని క్రీడాభిరామమును గురించి ఒక వాదుకలదు. ఇది శ్రీరాధునిచే రచింపబడినదనియు, నల్లభరాయనిచే ప్రచారములోనికి వచ్చినదనియు నొక వాదము కలదు.

ఏది నిలాగున్నా - మనకు తెలిసివంతలో - తెలుగులోని ప్రథమనాటకసూపకము ౧౫౭౦ ప్రాంతమున రచించబడిన శ్రీ కోరాడ రామచంద్రశాస్త్రిగారి మంజరీ చుట్టుకరీయం అనేది నాటిక. ఇది అనువాదము కాదు - స్వతంత్ర తెలుగురచన.

౧౫౭౦ - ౧౬౦౦ ఆంధ్రనాటకరంగిచరిత్రలో ఒక సూతనాథ్యాయం పా)గంభీరముందనే చెప్పవలసియుంటుంది.

గదా శత్రుత్వం చివరి అర్థభాగంలో ఆంధ్రదేశంలో పర్యటించిన మహానాట్య కర్ణాటక నాటకకంపెనీలద్వారా తెలుగు నాటకరంగం ఉత్తేజితమయినదని చెప్పడంలో వింత గోచరించదనుకుంటాను.

పూనా, భార్యార్ కంపెనీలలోని కొందరు ఆంధ్ర దేశముననే వుండిపోయి హిందీనాటకాలు ఆడించేవారు. ఆ ఉత్సాహ ఉద్రేకాలవల్ల తెలుగు యువకులూ ముందుకు వచ్చి - స్వంత కంపెనీలను ప్రారంభించి, తెలుగులో నాటకాలను వ్రాయించుకొని ప్రదర్శిస్తూవుండేవారు.



కందుకూరి వీరేశలింగం

౧౮౮౦-౧౮౯౦లో హార్వాడ కంపెనీవారు రాజమండ్రిలో ఒక తాటియాకులపెండ్లాలు వేసుకొని నాటక ప్రదర్శనలిచ్చారు. వారి ప్రదర్శనానంతరం ఆ పెండ్లాలును తీసి వేయకముందే శ్రీ పీఠేశలింగంపంతులుగారు కళాశాలవిద్యార్థులచే చమత్కార రత్నావళి - అనుకొంటాను - ప్రదర్శింపజేశారు. ఈ చమత్కారరత్నావళి - షేక్స్పియర్ వ్రాసిన కామెడీ ఆఫ్ ఎర్రక్స్సుకు అనువాదం.

కందుకూరి పీఠేశలింగంగారి కలంనుంచి ఎన్నో అనుకరణలూ, అనువాదాలూ నచ్చాయి. రాగమంజరి, కళ్యాణ కల్పవల్లి అనే రెండు అనుకరణలు షేరిడాన్ వ్రాసిన - 'డుయెన్నా' 'ది రైనల్స్' అన్న నాటకాలకు అనువాదాలు.

(శ్రీ) కందుకూరి పీఠేశలింగంగారు మొదటి అనుకరణకర్త. ఆధునికయుగంలో ఆంధ్రసాహిత్యంలో వెలసిన నూతన సాహిత్య ప్రక్రియలకెన్నిటికో ఆయన భగీరథుడు - సవ్యాంధ్రసాహిత్యానికి నిజమైన వైతాళికుడు.

తెలుగులో మొదటి నాటకకంపెనీ ౧౮౮౦లో రాజమండ్రిలో శ్రీ పీఠేశలింగంపంతులుగారిచే స్థాపించబడ్డది. తరువాత తరువాత ఆంధ్రదేశముఖ్యపట్టణములన్నిటా కూడా నాటకసమాజాలు ప్రారంభమైనాయి.

కృష్ణమాచార్యులుగారు ప్రారంభించిన నాటకసమాజం ౧౮౮౩వ సంవత్సరంలో బళ్ళారిలో స్థాపించబడినది. ఎలాగైతేనేం కృష్ణమాచార్యులుగారి నాటకసమాజం అనతికాలంలోనే చాలా ప్రసిద్ధిచెంది - అభివృద్ధిలోనికి

నచ్చినది. దీనికి కృష్ణమాచార్యులుగారి కార్యదీక్ష, పట్టుదల, ఉత్సాహం, ముఖ్యకారణములు. అందుకుతోడు అదృష్టముకూడా అనుకొందాము మొత్తంమీద నాటి నాటకసమాజాలలో ఉత్తమసమాజంగా కృష్ణమాచార్యుల వారి సమాజం కీర్తి గడించుకొన్నదన్నదిమాత్రం మరున కూడదు.



శ్రీ కృష్ణమాచార్యులుగారు

ఈవిధంగా ఎంతోమంది నాటకరచయితలు, నాటక సమాజాలూ ఆంధ్రదేశంలో పుట్టి ఎంతో అభ్యుదయమార్గాలపెంట పురోగమిస్తున్నాయి.

నాటి నాటకాలూ కంఠాల్కలాలంకరణ సమాజాల చరిత్రతో నేటి తెలుగు నాటకకళాకళానికీ, నాటకకళా పరిమనూ పోల్చుకుంటే - కన్నా లేదు - ఏ దేదానికీ నున నాటకకళ అభివృద్ధి తీసిపోదు అనిపిస్తుంది. గురజాడనారి కన్యాశుల్కంలాంటి నాటకాలూ, రామరాయాంటి నాటకాలతో అనుభవం గడించుకొన్న నాటకకళాకాండం చూసుకుంటే ఆంధ్రులుగా నుం కన్నంగా నున నాటకకళాకాండాన్ని గురించి చెప్పకోగలం. ఇది కర్పించడగ్గ విషయమే.

మన నాటకకళాకాండం యిందుమిందుగా ఎన్న కతాబ్దపు అస్తమయమిడియలోనే ఉదయించింది. సుమారుగా ౧౮౮౦ ఆ ప్రాంతాలలో అనుకొందాం. ౧౮౮౫ ఆ ప్రాంతాలలో తెలుగు నాటకకళాకాండం మీద పాశ్చాత్య నాటకకళా సంపర్కచ్ఛాయలు పడనారంభించాయి. తదను గుణంగా మార్పులుచెందుతూ తన జాతీయప్రత్యేకతను నిలుపుకుంటూ ఎన్నో పద్ధతులలో ముందుకు పురోగమించింది మన నాటకకళ.

ఈ నాటకకళలనే - మూడు రకాలుగా విభజించుకో వచ్చును - పౌరాణిక, జానపద, సాంఘికాలుగా.

మొదట సంస్కృత నాటకాలను మాత్రమేగా తీసు కొని రచన కొనసాగించారు. ఇక్కడ కందుకూరి వీరేశలిం గంగారి అనువాదాలు గమనార్హం.

(శ్రీ) ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులుగారిని ప్రసిద్ధ నాటకరచయితలుగా మనం ఎరుగుదుము. వీరు రచయితగా, కవిగాకూడ పేరు సంపాదించుకున్నారు.

వీరి చిత్రనళీయం, సారంగధర; వీరేశలింగంగారి అభిజ్ఞాన శాకుంతలము, తిరుపతి వేంకటకవుల మృచ్ఛకటిక, పాండవ నాటకాలు, లక్ష్మీనరసింహం పంతులుగారి గయో పాభ్యాసం. నరకాసురునివధ; వెంకటరాయ శాస్త్రిగారి ప్రతాపరుద్రీయం, పానుగంటివారి రాధాకృష్ణ, పాదుక, గురజాడవారి కన్యాశుల్కం మొదలగు నాటకాలు ఎన్నో ఆంధ్రనాటకకళలక్ష్మీభూషణాలుగా నిలచి, విజయయాత్ర సల్పినవి. ఆంధ్ర ప్రజానీకంచేత ఆదరించబడి - ఆంధ్రేతర ప్రేక్షకుల పొగడ్తలనందుకున్నవి.

వడ్డాది సుబ్బారాయుడుగారి వేణీసంహారం, చిలక మర్తివారి ప్రసన్నయాదవం, బలిజేపల్లివారి హరిశ్చంద్ర, శివాజీ - నాటకాలూ ప్రసిద్ధిపొందాయి.

తెలుగు నాటకకళలక్ష్మీకి నిలయం అనదగిన బళ్లారి మనకు దక్కకుండాపోయింది. ఆంధ్రనాటకరంగానికి పితా మహుడైన ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులవారు ప్రపంచప్రఖ్యాతి నందిన బళ్లారి రాఘవకు మేనమామ.

కళాప్రపూర్ణ బళ్లారి రాఘవస్థానాన్ని అప్పడూ - యిప్పడూ కూడా ఎవరూ అందుకోలేదంటే అతిశయోక్తి కాదు.

వనాన్, హిరణ్యకశిపుడు, రామదాసు, చాణుక్య మొదలగు వేషాలు ఆంధ్ర ప్రేక్షకలోకం కళ్ళముందు యింకా మెరుస్తూనేవున్నాయని చెప్పాలి.

నాటక రచనారంగంలో గురజాడవారి కన్యాశుల్కం ఎంతటి విప్లవాన్ని కలిగించిందో, నాటక నటనా ప్రతిభలో రాఘవకీర్తి అంతగానూ ప్రకాశించింది.

చివరకు ఓ కవిమిత్రులన్నట్లు, శూద్రకుని మృచ్ఛ కటిక నాటకం తర్వాత ౧౦౦౦ సంవత్సరాలకు తిరిగి వెలువడిన అపూర్వనాటకం కన్యాశుల్కం.

పాశ్చాత్య నాటకరంగం నవీనమయిన మార్పులతో ప్రస్ఫుటంగా వెలుగొందింది ఇబ్బన్ తోనే అంటారు. తర్వాత నాటకరచనకు మరింత సమగ్రమైనరూపం కల్పించినవాడు బెర్నార్డ్ షా అని. అలాగే సీన్ ఒకేసీ, సింజీ, ఒన్ ల్, ప్రిస్టీ మొదలగువారు. ఆ నాటకరచనా సంప్రదాయాలను యింకా నూతనమైన పద్ధతులతో రూపొందించారని అంటారు.

నవీనమైన మెరుగులతో చక్కగా నిలచిన ఆ పద్ధతులను ఇలియట్, స్టెఫన్ స్పెండర్, ఆడెన్ వంటివారు యింకా రూపుదిద్దారని పేర్కొంటున్నారు.

అలాగే మన తెలుగు నాటకసాహితీరంగంలో కూడా కాలానుగుణమైన మార్పువచ్చింది. అంతదాకా నాటకాలు పురాణగాథలతోనూ, పద్యాలూ, పాటలతోనూ నిండివున్నవి. రానురాను చాలా మార్పులుచెందాయి. ఆ మార్పు వ్యావహారికభాషతోకూడి వెలువడిన గురజాడవారి కన్యాశుల్కం.



గురజాడ అప్పారావు

నాటి సమాజంలో, సంఘంలో ప్రధానంగావున్న కొన్ని సమస్యలను సృజనాత్మకమైన భావనాబలంతో నిరూపించి రచించారు కన్యాశుల్కం. అందుకే నాటికే నేటికీ ఆ నాటకం, ఆ కవీ ఆంధ్రులకు పూజనీయులుగా వున్నారు.

అలాగే నాటకాలలోనూ ఒక విప్లవం వచ్చింది. అదే రాఘవయుగం.

ప్రపంచ ప్రఖ్యాతినాడించిన స్టానిస్లావిస్కీ పేరు వినని వారుండరు. ఈయన నాటకరంగంలో ఒక మహావిప్లవం తీసుకువచ్చాడు. ఇతను స్థాపించినదే విశ్వనాటకరంగానికే ఆదర్శప్రాయమై నిలచిన మాస్కో ఆర్ట్ థియేటర్. జర్మనీ,



బి.కృ. రి. రా. ప. వ. వ. రి.

ఫ్రాన్స్, అమెరికాలలో నాటకాలు ప్రదర్శించి ఆ యా దేశాలలో విప్లవం రేకెత్తించారు.

ఆ ప్రదర్శనలను సమీక్షించిన న్యూయార్క్ పత్రిక ఒకటి యిలా వ్రాసింది—

“స్లానిస్లావిస్కీ స్థాపించిన మాస్కో థియేటర్ ప్రదర్శనాలు ఎన్నటికీ మరుపురానివి. వాటికనే సాటి. ఇంతటి ప్రశిష్టగలవి క్రితంలో చూడలేదు, ఇంతలో చూడబోము” —అని.

ఈ విషయం అక్షిరాల్లా మన రాఘవకు చెందు తుంది. రాఘవకుమారుడు రాఘవలాంటి నటచక్రవర్తులను మనం చూసివుండలేదు. రాఘవయుగంలో అతనికి సరితూగ గలవారు లేనేలేరు. రాఘవ అనంతరం - రాఘవను జ్ఞాపికి తేగలవారు ఎవరూ పుట్టలేదు. అందుకే స్లానిస్లావిస్కీ-తో మన రాఘవను పోల్చాను. సిజేస్, గారిక్, లుసీన్ గిట్రి, ఎలెన్ బెర్రీ, ఇర్వింగ్, స్లానిస్లావిస్కీల కోసకు చెందినవాడు మన - కళాప్రపూర్ణుడు-నటచక్రవర్తి - రాఘవ. రాఘవ ఉదయించిన రాఘవయుగం రాఘవతోనే అస్తమించింది.

౧౯౨౭ ఆ ప్రాంతాలలో అనుకుంటాను-బిటన్ కు వెళ్ళి తన నటనాకౌశలాన్ని ప్రదర్శించాడు. ౧౯౨౦ సం॥ ప్రాంతంలోనే రాఘవ ఒకెల్లో, మైలాక్, హామెట్, కింగ్ లియర్ పాత్రలకు ప్రసిద్ధిపొందాడు.

బిటన్ లో లారెన్స్ ఒలీవియర్, లాటన్ లాంటి ప్రసిద్ధ నటులతో పరిచయంఅయింది. అక్కడ తను గడిం

చిన అనుభవాలను పురస్కరించుకొని, తెలుగు నాటక రంగంలో సృజనాత్మకమైన, విప్లవపూరితమయిన మాస్టులు తీసుకువచ్చాడు. నటనలో వుండనలసిన ప్రతి విషయం లోనూ కొత్త మెరుగులుదిద్ది తెలుగు నాటకకళాక్షేత్రంలో ఒక కొత్తచాలు దున్ని నాటువేశాడు మన రాఘవ.

సంస్కృతలాక్షణికులు విభజించిన ఆరువిధాల నవ్యనూ అంటే కనులు వికసించినట్లు నవ్వడం, పళ్ళు కొంచెం కను పించేటట్లు నవ్వడం, తియ్యనైన కంఠధ్వనికోకూడిన నవ్వు నవ్వడం, శిరోభాగం కదిలేటట్లు నవ్వడం, అశ్రువులు జల పూరితములయ్యేటట్లు నవ్వడం, శరీరమంతా కదిలేటట్లు నవ్వడం—ఈ విధాలన్నీ ఆ యా అనసరాలకు తగినట్లు నిరూపించిన నటకీరోమణి ఒక్క రాఘవమాత్రమే.

అటు పాతనీ, ఇటు కొత్తనీ ఆకళించుకొని పాత కొత్తల మేలుకలయికతో తెలుగు నాటకకళాలక్ష్మికి మేలు కొలుపులుపాడి - తన నటనాకాశలంకో తెలుగుగడ్డపై మేలుబంతులు విరియింపచేశాడు రాఘవ.

రాఘవఅనుభవాలలో నటకులు నేర్చుకోవలసినదీ -- రాఘవఆశయాలలో నటకులు ఆచరించవలసినవి చాలా వున్నాయి.

హైదరాబాదులో ఉర్దూనాటకాలలో, కలకత్తాలో హిందీనాటకాలలో—ఇంగ్లీషు మామూలేకదా - ఈయన అనేక పాత్రలుధరించి ఒప్పిస్తూండేవాడు.

జార్జి బెర్నార్డ్ శా రాఘవ అభినయాన్ని మొదట్లో గుర్తించలేదు. కాని, రెండవరోజున రాఘవ ఇంగ్లీషు డ్రామాలో వేసిన పాత్రధారణకు ముగ్ధుడయ్యాడట.

విశ్వకవి రవీంద్రనాథ్ టాగూరు మన రాఘవ నటనా కాశలాన్ని - కలకత్తాలో అనుకుంటాను-చూసి తనమయ్యడై భరతదేశంలో రాఘవనుమించి ఎవరూ వుండబోరు - అతనికి అతనే సాటి - అని ప్రశంసించాడుట.

అంతటి ఖ్యాతి మన తెలుగు నటకుడైన రాఘవకు ఉంది.

కవికుల గురువు కాళిదాసు శాకుంతలానికి ముగ్ధురాలయిన ప్రపంచము ఇంగ్లండ్ తదితరదేశాలలో రాఘవ నటనాప్రదీప్యతకు ముగ్ధురాలయింది.

అంతటి ఖ్యాతి మన రంగభూమికి వుంది. అంతటి ప్రతిభ మన నాటకాలకు వుంది. ఆ విలువను, ఆ కీర్తి ప్రతిష్టలనూ తిరిగి అందుకోడానికి - ఇటు నాటక రచయితలూ, అటు నటకులూ బాధ్యతవహించి పనిచేస్తే ఎంతో శ్రమపడవలసిన అవసరంలేదు.

మన నాటక యితివృత్తాలను చూసి ముగ్ధులయిన రాష్ట్రీతరులెందరో వున్నారు. నటననుచూసి ముగ్ధులయి కొగలించుకున్న రాష్ట్రీతరులూ వున్నారు. ఆ ఖ్యాతినీ, ఆ కీర్తిని చేపట్టాలి.

నాటకరచన అనగానే చాలమంది చాలా సునాయాసంగా చూస్తారు. అంతకష్టమయింది వేరొకటి లేదు.

కారణం ఏమిటంటే, అందలి యితివృత్తం ప్రేక్షకులను ఆకర్షించగలిగివుండడం ఒక ఎత్తు, తదుపరి ఆ రచన ప్రేక్షకుల మీద బాగా పనిచేయడం అనేది ఒక ఎత్తు. వీటికి తగ్గట్టు నటకుడు ఆ కథకు, ఆ భావాలకూ తగ్గట్లు-రచయిత ఆశించిన నటనా చాతురితో-భావస్ఫూర్తకంగా నటించి - నాటక రచనకూ, తనకూ కూడా కీర్తితేనెడం మరో ఎత్తు.

ఈ పనులు అన్నీ ఒకదానితో ఒకటి అవినాభావ సంబంధం కలవి. రచన చాలా బాగుందని అనుకొన్నా నాటకం ప్రేక్షకలోకం మన్నన లందుకొనకపోవడం, పేలవంగావుంది యితివృత్తం అనుకున్న రచనకు ఖ్యాతిరావడం మనం చూస్తూన్నదే.

ఈనాడు అనేక పోటీలలో నాటక సమాజాలూ, నాటకాలూ పాల్గొంటున్నాయి. ఒక నటకునికి ప్రత్యేకించి నటనాపటిమకు ఫస్ట్ ప్రయిజ్ వస్తుంది. ఒక రచనకు షీల్డు వస్తుంది. దానినిబట్టి ఆ రచన గొప్పదిగాకాని, ఆ నటకుడు గొప్పవాడనికాని మనం జబ్బలు ఎగరేయనవసరం లేదు. కారణం-అదే నటకుడు-అదే నాటకాన్ని దేశంలో నాలుగు చోట్లా వేద్దామని చూస్తే-ప్రజలు రాకు - డబ్బులురావు. కారణం ఏమిటంటారు?

దీనికి సరిఅయిన సమాధానం కీర్తితేషులు కొప్పరపు ను బృహరావుగారిమాటలనే ఉటంకిస్తా.

ఒక నటుడు ఒక రాజకుమారుని వేషం ధరిస్తాడు. ఆ రాజకుమారుని వయస్సుకుగాని, హోదాకుగాని అణగ

గుణ్యమయిన ముఖసర్పస్సు, అంగశాస్త్రనం ఆ పాత్రధారిణి కలికానికయినా కనిపించవు. అయినప్పటికీ గమనించదగ్గ విషయమేమంటే—అతడు కొన్ని పద్యాలూ, పాటలూ ఆమోఘంగా పాడి సామాజికుల ఆమోదాన్ని పొందగలుగుతాడు. ఈనాడు కనిపిస్తున్న ఆమోదాల్లో చాలా భాగం యిలాటివే అని చెప్పడం సత్యదూరం కాదు. అయితే ఉత్తమ కళాదృష్టికి ఇది ఉత్తమ ఆమోదంగా గోచరించడం కష్టసాధ్యం. ఎందుకంటే నాటకరసానుభూతి కేవలం సంగీత ప్రదర్శనద్వారా ఎన్నటికీ ఎవ్వరికీ సాధ్యంకానివని. కాబట్టి ఉత్తమ నటుడు అనగా ఎవరు? ఉత్తమ నాటకప్రదర్శనం అంటే ఎలాటిది? అనే ప్రశ్నలు అంత సులభంగా పరిష్కారమయ్యేవి కావు.

సాధారణంగా ఎక్కువమంది ప్రేక్షకులు వస్తూవుంటే ఆ నాటకం గొప్పదంటాము. ఏ నటుని చూసి ఎక్కువగా నన్సేమోకలూ, కరతాళధ్వనులూ వస్తూంటాయో అతడు ఉత్తమ నటుడుగా తూకం వేస్తాము. అది అంత సులువయిన పనికాదు.

ఉత్తమ కళాఖండంగా వుండే నాటకరచనకు ఆదరణ రాకపోకూపోవచ్చు, ఉత్తమ నటనా చాతుర్యాన్నీ గుర్తించలేకపోవచ్చు.

ఈనాడు అనేక రకాల భావాలు వున్నాయి - రచన అనేది ప్రజలకోసం అని, విజ్ఞానాభివృద్ధికోసమనీ, వినోదం కోసం అనీ - యిలా ఎన్నోరకాల అభిప్రాయాలు వున్నాయి.

మన తెలుగు నాటకరచయితలను తీసుకుందాం. కొందరు హాస్యరస ప్రధానమయినవీ, వినోదాత్మకమైనవీ రాస్తుంటారు. మరికొందరు చరిత్రాత్మకమైనవీ రాస్తారు. మరికొందరు సాంఘికంగా రాస్తుంటారు. ఎక్కువగా ఈ సాంఘికాలే ఎక్కువ.

ఇవన్నీ యిలా వుండగా, నాటి ప్రధాన సమస్యలను యితివృత్తంగా గొని రచన సాగిస్తారు.

ఏది మంచిది? ఏది చెడ్డది అనేది మనం నిర్ణయించ లేము. కొందరి ఉద్దేశ్యం వినోదం, కొందరి ఆశయం విజ్ఞాన ప్రబోధం, మరికొందరి ఉద్దేశ్యం చరిత్రల ప్రచారం, నాటి సమస్యలను ఎత్తి చూపడం.

దశరూపక కర్త అయిన ధనంజయుడు ఏమన్నాడో వినండి—

“ఆనంద నివ్యందిషురూపకేఘు
వృత్పత్తి మాత్రం ఫల మల్పబుద్ధిః
యో పి ఇతిహాసాది వదాహసాధు
తస్మై నమః స్వాధుపరాజ్ఞుఖాయ...”

అని పేర్కొన్నాడు. అంటే నాటకం ప్రధాన ఆశయం ఆనందం - అని. మరి యీ విషయాన్ని అందరూ ఒప్పు కుంటారా? అయితే మరి నాటకం ఒక కావ్యవస్తువుగానే కదా మనం గుర్తిస్తున్నాం. విశ్వశ్రేయః కావ్యం అన్నారు కదా! అంటే ఏమిటి? ఆనందం యిచ్చే కావ్యం విశ్వ కావ్యం అనిపించుకుంటుందా?

గులాబిలాగా ఆకరించగల హుందా, సంపెంగ
లాగా ఆకరించుకోగల పటిమా వుంటే చాలు ఏ రచన
కైనా విలువ వుంటుంది.

నా ఉద్దేశ్యంలో - నాటకం ఎలాగుండాలి అంటే -
ఎంతటి మహారచనకైనా - ఎంతటి విశ్వసందేశం యివ్వ
దలచుకున్న బలమైన రచన అయినా - అది చరిత్రాత్మకం
కానివ్వండి, రాజకీయం కానీండి, సాంఘికం కానీండి, వినోద
లేక విజ్ఞానయుతమైన దననీండి - దేనిలోనైనా - అన్ని
రసాలూ వుండాలి. ఏదైతే రసాత్మకం, కళాత్మకంగా
వుంటుందో అదే గొప్పది అన్నమాట.

ఎంత కళాపూరితం అయినదైనా - అందులో ఏ
రసం చున్నగిలినా - గంధంలేని సుగంధమే అది, వాసనలివ్వని
సంపెంగే అది.

రచన అనేది అన్నివిధాలా పరిపూర్ణత్వం సిద్ధింప
చేసుకోవాలి. అందులో మెదడుకు కొంచెం మేతా
వుండాలి. కంటికి యింపు కావాలి. చెవికి సొంపుగానూ
వుండాలి. అందుకుతోడు ఆనందోపమానంగా వినోదయు
తంగానూ వుండాలి.

వినోదం అనేది మధ్య మధ్యన అవసరం కనుకనే -
కాళిదాసాది మహాకవుల దగ్గరనుంచి నేటిదాకా వినోదం
కోసం ప్రత్యేకంగా ఒక పాత్రను సృష్టించి - ఆ పాత్రకు
రంగు పూసి - చొక్కా తొడుగుతున్నాము.

సంస్కృత నాటకాలలో విదూషకుడూ, అలాగే కన్యాశుల్కంలో గిరీశం, తోలుబొమ్మల్లో జుట్టుపోలిగాడు, బంగారక్క, యక్షగాన నాటకాదులలో సింగి సింగడూ, కోణంగి పాత్రలు ప్రత్యేకం - చదువరుల, ప్రేక్షకుల వినోదం కోసమే.

అందుకు నాటి మహాకవులు విలువగలిగిన పెద్ద పాత్రతో ఈ పాత్రలకూ ప్రాముఖ్యం యిచ్చారంటే - విజ్ఞానంతోపాటు, వినోదం కూడా నాటకరచనకు అవసరమని గుర్తించబట్టే కదా.

అందుకు రచన అటు విజ్ఞానయుతంగానూ వుండాలి - వినోదాత్మకంగానూవుండాలి. విజ్ఞాన వినోద సమ్మేళనంతో మేటి కళాఖండంగా కాంతిపుంజాలను విరజిమ్మాలి.

మన దృశ్య కావ్యాలకూ పాశ్చాత్యుల దృశ్య కావ్యాలకూ కొంతభేదం వుంది. అది నిజం. అది మనం చూస్తూన్నదే. అసలు మన కావ్యదృష్టి, కావ్యసృష్టి వేరు - వాం దృష్టి వేరు. మనకు రసం ప్రధానం “కావ్యేషు నాటకం రమ్యమ్”అన్నారు.

నాటిక బిగువుగానూ, పటుత్వంగలదిగానూవుండి, నడకల్లో, సంభాషణలో జిగీ బిగీ వుంటే నాటిక బాగా రక్తి కడుంది. సంభాషణల యింపుసొంపులతోపాటు పాత్రల పురోగమనంతోపాటు - ప్రేక్షకులుకూడా - ముందుకు - యింకా ముందుకు - ఏం జరగబోతుందోనన్న ఉత్సుకతతో పరుగెత్తాలి. అప్పుడే రచనాశిల్పం విలువ అన్నమాట.

నాటిక రచనలో అనవసర ఉపోద్ఘాతాలూ, ఉపన్యాసాలూ వుండకుండా, కథ సంగ్రహంగానూ, చిక్కగానూ, సూటిగానూ వుండి - ప్రేక్షకుల హృదయాలను ఆకర్షించగలిగే యితీచృత్తం ఎన్నుకోవాలి. అది నాటికా రచనకు రచయిత తీసుకోవలసిన కట్టుదిట్టాలు, కర్తవ్యాలు.

మొట్టమొదట ఏకాంకికల రూపాలను సాక్షాత్కరింపచేసింది ప్రవేశపెట్టింది శ్రీ గుడిపాటి వెంకటచలంగారని చదివిన జ్ఞాపకం.

నాటికా రచయితలలో ప్రముఖులుగా శ్రీ పి. వి. రాజమన్నుగారూ, ముద్దుకృష్ణగారూ, బుచ్చిబాబుగారూ, కొప్పరపుసుబ్బారావుగారూ, ఆచార్య ఆత్రేయగారూ, సుంకర, వాసిరెడ్డిగార్లు, మొదలుగాగలవారు - యింకా ఎందరో వున్నారు.

రేడియో రూపకంలో వినాన్ విశ్వం, గోరాశాస్త్రి అనిపెట్టి, ఆరుద్రలాంటి రచయితలు చాలామంది వున్నారు.

కొత్తగడ్డ అని ౧౬ నాటికల సంపుటిని రచించినది శ్రీ నార్ల వారు. ఇందులో సహజసంభాషణలూ, గ్రామ రైతుకుటుంబాలలో వాళ్లే సత్తువ సారం కల మాటలూ వ్రాసి సిద్ధహస్తులనిపించుకొన్నారు శ్రీ నార్ల వారు.

నేటి సమస్యలను తీసుకొని, వాటికి రూపకల్పనచేసి వాటిద్వారా ప్రజలకు సందేశం యివ్వడంలోనే నాటికల విజయం ఆధారపడివుంటుంది అని నా నమ్మకం.

పూర్వకాలంలో నాటకాలు అదేపనిగా, రాత్రి అంతా ఆడేవారు. అది చూడడానికి అలాగే ఓపికగా కూర్చునేవారు. కాని, నేడు కాలం విలువ ఎక్కువయింది. ఏదో పనిలో ప్రతివాడూ మునిగివున్న ప్రస్తుతకాలంలో ప్రేక్షకులలో అంత ఓపిక లేదు.

అందుకు తగ్గింట్లుగానే నాటకాల సెషిస్ తగ్గింది. ప్రస్తుతం ౨ గంటల నాటకం కంటే లేదనే చెప్పవచ్చును. నాటకం ఎంత పొడుగుండానికాకుండా - అందలి శిల్పం ఎంత విలువైందీ అన్నది మనకు ప్రధానం కావాలి. కేండుగంటల చాటభారతంకన్నా ౩౦ నిమిషాల అవసరందేళం చాలు.

రాఘవ అడుగుజాడల్లో చటమలూ, గురజాడ బాటల్లో రచయితలూ పడక సాగించాలి. అప్పుడు మనం ఆశించిన ఫలితం అందుకోగలం.

సినిమాలధాటికీ, నాటి మొదటి ఓయ్యారపు సింగా రాలకూ తట్టుకోలేక వెనుకబడిన నాటకరంగం, ఆదరణ ప్రోత్సాహం సన్నగిలి, నిరుత్సాహ నిష్ఠబ్రతులకు ఆలంబన మైన మన నాటకరంగం, తిరిగి కొత్త కొత్త నవలుతొడిగి పచ్చగా పూచి పుష్పించాలంటే, పూర్వపు కౌన్నత్యాన్ని అందుకోవాలంటే - అన్నిరంగాలనుంచి, అన్ని వేంపుల నుంచి, అధికారయుతంగానూ, అసభికారయుతంగానూ ఎరతో కృషిజరుగవలసియున్నది. అందుకు ఆంధ్రప్రదేశ్ సంపాదించుకున్న ఈ శుభతరుణం ఎంతో అనుగుణమైనది.

‘నాటకాస్తం సి సాహిత్యం’ అని ప్రాచీన నానుడి. కాని మన ప్రభుత్వంకాని, తదితరులుకాని నాటకకళపట్ల ఏమీ శ్రద్ధ తీసుకోడంలేదు.

నాటకకళాపరిషత్తు, పిశ్చకకళాపరిషత్తులాంటి సంస్థల ద్వారా, లిటిల్ థియేటర్, ప్రజానాట్యమండలిలాంటి సంఘాల ద్వారా ఈ కృషి జరగడం - అందుకు ప్రభుత్వ ప్రోత్సాహం, ప్రజల, కళాభిమానుల ఆదరణ, ఆజీస్సాలూ చాలా అవసరం.

ఇంకా మనం యిలాగే స్వబ్రతతో ఈసురోమని కూర్చుంటే మన అపురూపమయిన జానపద కళాఖండాలు రూపుమాసిపోయే ప్రమాదంవుంది - కనుక ప్రాచీనకళలను సంస్కరించుకుని, పునరుద్ధరించుకొని - నూతన శకంలో అడుగేసిన మనం - తెలుగు నాటకరచనలో, రంగప్రదర్శనలో నననవోన్నేమంగా ముందుకు సాగిపోవాలి.

ప్రపంచ నాటకరంగంలో - ఆంధ్రకళాక్షిప్తికి జోహార్లు అందుకోవాలి. అందుకు నటచక్రవర్తి రాఘవునీ, రచనా శిరోమణి గురజాడనీ తలచుకొని- వారి సందేశాలను అర్థం చేసుకుని - తెలుగు నాటికాక్షేత్రంలో యింకా నవీనమైన, సృజనాత్మకమైన మేలుబంతలు వెలయించడం కోసం - ముందుకు సాగిపోదాం.

తెలుగు రంగభూమిని సత్వ నసంతఘ్నులైనా అలరించుకొందాం.



“భారతాది కథలు చీరనురగునారంగ

బొమ్మలనాడించువారు

కడు నడ్కుతంబుగ గంభసూత్రంబు

లడరంగ బొమ్మలనాడించువారు—”

అని పండితారాధ్యచరిత్రలో పాల్కురికి సోమనాథుడు పేర్కొనివుండడంబట్టి, ౧౨వ శతాబ్దినాటికే ఈ చీరవెనుక బొమ్మలప్రదర్శనం వుండేదని మన మూహింపవచ్చును. అంతటి ప్రాచీనమయిందీ, చరిత్రాత్మకమైందీ ఈ తోలుబొమ్మల - కళ - ప్రదర్శనాలు.

త్రిలింగదేశంబో - అంటే అటు సర్కారులలోనూ, ఇటు తెలంగాణము, రాయలసీమలలోనూ - ఎన్నో వందల సంవత్సరాలనుంచి - ప్రజాభిమానం పొందుతూ ప్రజలచేత ఆదరింపబడుతూ గౌరవించబడుతూ, రాష్ట్రీతరప్రాంతాలకేకాక - ఖండాంతరాలలోకూడ స్థానం సంపాదించి - ప్రచారంపొంది - తెలుగువారి ప్రాచీనకళాఖండాలలో మొట్టమొదటిదిగా పేరొందినట్టిదీ పేర్కొనదగినదీ ఈ తోలుబొమ్మల ప్రదర్శనాలు.

తెలుగువారి ప్రాచీన కళావైదగ్ధ్యాన్ని ఆంధ్రనుంచి జానా, బోర్నియో మొదలగు దేశాంతరద్వీపాలవరకూ వెదజల్లి తెలుగుకళలక్ష్మికి నీరాజనాలందింపజేసినది, రూపురేఖలుదిద్దినది ఈ తోలుబొమ్మల ప్రదర్శనాలే.

కాలప్రవాహంలో అనేక ప్రాచీనకళలు ఆదరణ, పోషణ అనేది లేక కనుమరుగైపోయినా, ప్రతిపల్లెకూ, పట్నానికీ, సినిమాలు అందుబాటులో వుండి ఎంతో ఆనందాన్ని అందిస్తున్నా - తెలుగువారి ప్రాచీనకళాఖండమన దగిన ఈతోలుబొమ్మలప్రదర్శనాలను మాత్రం ఈసినిమాలు మరపించలేకపోయాయి. అదేకాదు, తెలుగు గ్రామసీమల్లో ఈ ప్రాచీన కళలక్రీడ నేటికీ ఎంతో ముచ్చటగా ఆనందాన్ని అందిస్తుంది.

ఈ తోలుబొమ్మలప్రదర్శన మొట్టమొదట మహారాష్ట్రదేశంలో ఆరంభమైనదని ప్రచారంలో వుంది.

ప్రాచీన తమిళవాఙ్మయంలో ఈ తోలుబొమ్మల ప్రదర్శనాలను గురించి పేర్కొనబడివుందికూడా. మన తోలుబొమ్మలనే తమిళవాఙ్మయంలో తొల్పాలై అని పేర్కొన్నారు.

ఈ తోలుబొమ్మలకళకు రానురాను మహారాష్ట్రదేశంలో ఆదరణ పోషణ లేకపోవడంచేతనైతేనేమి, అక్కడి జొన్నకూడు తినలేకనైతేనేమి తెలుగుదేశానికి ఈ మరాఠీ తోలుబొమ్మల ప్రదర్శకులు - పొట్టచేతపట్టుకుని వచ్చే శారని పరిశోధకుల భావన.

తెలుగుదేశపు నదీజలాల తియ్యదనమూ, తెలుగు భూముల పరిబియ్యపు కమ్మదనమూ రుచిమరగి యిక్కడనే స్థిరనివాసం ఏర్పరచుకొన్నారని కొన్ని ఆధారాలవలన మనకు తెలుస్తుంది. అదీకాకుండా వీరు మహారాష్ట్రదేశం

నుంచి మనదేశానికి వచ్చారని చెప్పడానికి రెండు బలమయిన కారణాలు కనిపిస్తున్నాయి. అందులో మొదటికారణం ఈనాటికీ తెలుగుదేశంలో ఈ తోలుబొమ్మల ప్రదర్శకులు మాట్లాడే భాష మరాఠీ. రెండవకారణం వీరి నామధేయములు ఎక్కువగా మహారాష్ట్ర సరిహద్దువే అయి వుండడం.

వీరి పేరిట—అంటే ఈ తోలుబొమ్మలప్రదర్శకుల పేరిట - ఒక గ్రామంకూడా వుంది, బళ్ళారిజిల్లాలో బొమ్మలాటపల్లి అని. ఇదే వీరి మొట్టమొదటి నివాసంగా పేరొన్నారు. వీరి పూర్వులు మహారాష్ట్ర సంప్రదాయకులు.

ఆంధ్రులకూ అరవలకూ సోదరులుగా ఎలా పోతువుందో - అంతకంటే ఎక్కువగా - మహారాష్ట్రలకూ ఆంధ్రులకూ పోతువుంది. మన లిపిద్వారా, ఆచార వ్యవహారాలద్వారా అనేకవిధములుగా మహారాష్ట్రలకూ, ఆంధ్రులకూ దగ్గరి సంబంధం కనిపిస్తుంది, పోతు అగు పిస్తుంది.

తరతరాలుగా కట్టులో, బొట్టులో నిత్యజీవిత వ్యవహారాలలో - నిత్యసంబంధం అనుయాయంగా వస్తుంది.

ఇప్పటికీ కన్నడం, మహారాష్ట్రం మాట్లాడే తెలుగువారు బళ్ళారిలో లేకపోలేదు. వీరందరూ తెలుగువారుగానే చెల్లుబడి. ఆ శాఖకు చెందినవారే ఈ తోలుబొమ్మల ప్రదర్శకులు.

వీరిని మహారాష్ట్రదేశంలో బొందినీ క్షత్రియులని అంటారు. వీరు చక్కటి స్ఫురద్రూపులు. చక్కటి గూపు రేఖావిలాసాలూ, తరతరాలుగా పుట్టడంతోనే వచ్చే కంఠ ధ్వని వీరి ప్రత్యేక లక్షణాలు. 'అచటపుట్టిన చిగురుకొమ్మైన జేస' అన్నట్లు వీరియింటపుట్టే ప్రతికుర్రవాడూ మంచి పాటగాడే. ఉల్లియ మల్లియగానే, కాకికి కోకిల పుట్టునే అన్నట్లు వీరి కడుపున చక్కని పాటగాళ్లు పుట్టక యింకెవరు పుడారు?

వీరికి ఉన్న ఆస్తిలెల్లా ఈ తోలుబొమ్మలే. అవే వారి జీవితం - అవే వారి సర్వస్వం. మనం భూములనూ, డబ్బునూ పంచుకున్నట్లుగానే - వారు తమ తోలుబొమ్మలను వాటాలుగా పంచుకొంటారు. అలా పంచుకోగోవచ్చిన ఆ బొమ్మలను పెద్దల సంపాదనగా మహాప్రసాదంగా గౌరవంగా చూసుకుని, దాచుకుని, పూజిస్తారు. వీరు ఎక్కువగా రంగనాథరామాయణగాథనే ప్రదర్శిస్తూవుంటారు.

తోలుబొమ్మలను తయారుచేయుటకు చాలా ఓపిక, నెప్పు కావాలి. మానవాకృతులను చర్మంతో మలచాలి. అందుకు వారికి చక్కని చిత్రకళానైపుణ్యం, శిల్పభావనాపటిమ కావాలి. ఈ తోలుబొమ్మలను రెండురకాల చర్మాలతో తయారుచేస్తారు. రెండురకాల చర్మాలను ఉపయోగించడంలో ఒక ప్రత్యేకత కనిసిస్తుంది. అవి—ఒకటి జంకచర్మం, రెండు మేకచర్మం.

౧. జింకచర్మం: ఈ చర్మాన్ని దేవతావిగ్రహాలను తయారుచేయుడానికే ఉపయోగిస్తారు. యిలా దేవతావిగ్రహాలకు జింకచర్మాన్ని ఉపయోగించడం వారికి పవిత్రమయిన దేవతాస్వరూపాలమీదవుండే భక్తిభావంతోనే.

౨. మేకచర్మం : ఈ చర్మాన్ని రాక్షసబొమ్మలకు ఉపయోగిస్తారు. ఈవిధంగా జింకచర్మాన్ని ఉపయోగించకుండా అంతకంటే తక్కువ విలువగలిగిన మేకచర్మాన్ని ఉపయోగించడంలో విరిఘానం రాక్షసత్వంమీద విరికున్న అసహ్యమే.

మేమిట—ఈ తోలుబొమ్మల ప్రదర్శకులు మహారాష్ట్ర దేశం వదలి తెలుగుభూమిపై ఏనాడు అడుగుపెట్టారో—నాటి నుంచీ కొడిగట్టుతూన్న జ్యోతి తిరిగి దేవీప్రమానంగా నెలుగొండసాగింది. తిరిగి ఈ తోలుబొమ్మలకళకు చక్కని ప్రచారం, పోషణ, ఆదరణ లభించాయి.

తిరిగి తోలుబొమ్మలకళ తెలుగునాట మూడు పూవులు, ఆరుకాయలు తొడిగి నననగోనేర్పడమై నిలచింది.

ఇటువంటి వాతావరణంలో ఈ బొమ్మలప్రదర్శనాన్ని చూచిన కొంతమంది గోదావరీతీరవాసులలోకొందరు తాము కూడా తోలుబొమ్మల ప్రదర్శనాలిచ్చి ధనం, కీర్తి, ప్రతిష్ఠలు సంపాదించవలెననే తలంపుతో ఒక దశంగా ఏర్పడి తోలుబొమ్మల ప్రదర్శనాలు యివ్వనారంభించారు. అలా పోటీగా ప్రదర్శనాలు మొదలుపెట్టిన గోదావరీతీరవాసు

లను గురించి చిన్నగాథ ఒకటి ప్రచారంలో వుంది. అదేమిటంటే—తోలుబొమ్మలకు రెండే రెండురకాల చర్మాలు - జింక, మేకచర్మాలు ఉపయోగించడం ఆచారంగా వస్తుంది- ఎద్దుచర్మం వినానూ తోలుబొమ్మలతయారీకి నిషిద్ధమే.

ఎద్దుచర్మం తోలుబొమ్మలతయారీకి ఎందుకు నిషిద్ధమయిందంటే - ఎద్దుచర్మం కాలిచెప్పలకు పువయోగిస్తారు కనుక. అటువంటి చెప్పలుకుట్టే ఎద్దుచర్మాన్ని ఈ తోలుబొమ్మలరూపంలోవుండే దేవతాబొమ్మలుగా చేసి పూజించినయెడల అది చెప్పలను పూజించినట్లేనని తోలుబొమ్మల ప్రదర్శకుల పూర్వకాల అభిప్రాయం-అదేకాదు-గాశమైన చర్మకం.

అందుకే తరతరాలనుంచీ ఈ తోలుబొమ్మల తయారీకి ఎద్దుచర్మం నిషిద్ధం.

కాని ఈ పోటీ ప్రదర్శనలు ప్రారంభించిన గోదావరీ వాసులు ఖరీదుగావుండే జింకచర్మాన్నిగాని మేకచర్మాన్నిగాని ఉపయోగించక - చౌకగా దొరుకుతుందనే ఉద్దేశ్యంతోనో, తెలియకనో ఎలాగై తేనేమి నిషిద్ధంగాచూస్తూన్న యీ ఎద్దుచర్మాన్ని వాడారని - ఆచారంగావస్తూన్న కట్టుబాటుకు న్యతిరేకంగా నడచుకొని మహాపరాధం చేయుట మూలంగా వారు ఈకళలో విజయం సాధించలేక - గణనకైకలేక - ఆదరణ పొందలేక - చివరకు ఈ ప్రదర్శనాలు తమకు అచ్చిరాలేదనితలచి విరమించుకున్నారని చెప్తారు.

తెలుగువారు ఎందరో తెలుగుదేశంవదలి - మల
బారు ప్రాంతానికి వలసపోయారు. అదేకాదు, కొంతమంది
ఖండారాలకు కూడా వలస వెళ్ళారు. అలా వలసపోయిన
తెలుగువారు జావా, బోర్నియో మొదలగు దేశాంతర
ద్వీపాలలో స్థిరనివాసం ఏర్పరచుకొని - అక్కడకూడా
వారి ప్రాచీన కళ అయిన తోలుబొమ్మల ప్రదర్శనా
లను యివ్వడం ప్రారంభించారు. తెలుగువారి ఈ కళకు
దేశాంతరద్వీపాలలోకూడా చక్కని ప్రచారం లభింప
చేశారు.

అప్పటికే తెలుగునాడులో ఎంతో పేరుప్రఖ్యాతులు
సంపాదించుకొని, ఎంతో ఆదరింపబడుతోంది ఈ తోలు
బొమ్మల కళ. నేటికీ మన ఆంధ్రదేశంలోలాగానే దేశాం
తరద్వీపాలయిన జావా, బోర్నియో మొదలగు ప్రదేశా
లలో ఈ ప్రదర్శనలు అమలులోవున్నాయి. అమలులోవుండ
డమేకాదు - అక్కడి ప్రజలలో రానురాను ఈ తోలుబొ
మ్మలకళ తమ చారిత్రకకళ అనే భావం కలుగజేశాయి ఈ
ప్రదర్శనాలు.

ఈ తోలుబొమ్మల ప్రదర్శనాలు ఎక్కువగా గ్రామా
లలో యిస్తుంటాయి. వీటికి గ్రామవాసులు చక్కని ఆదరణ
చూపుతూంటారు.

ఈ ప్రదర్శనాలు ఎక్కువగా గ్రామాలలో - చిన్న
చిన్న దేవాలయాలనద్దగాని, మందిరాలనద్దగాని, పెద్దపెద్ద
ఉత్సవాలనందర్భాలలోగాని ప్రదర్శిస్తుంటాయి. ఈ ప్రదర్శ

నాలకు వేలకొలదీ జనం-హెచ్చుతగ్గుల ఢేదాలు లేకుండా వచ్చి, చూసి ఆనందిస్తూ వుంటారు. ఆనందించడమేకాదు - ఆ కళాగమనంలో నచ్చే పాత్రలలో లీనమైపోతారు. వారి కష్టసుఖాలలో పాలుపంచుకుంటారుకూడాను.

కష్టాలతో కూడిన ఘట్టములు చూస్తున్నప్పుడు కనులనుండి నీరుపెట్టుకునీ, చార్జన్యచర్యలతో కూడిన ఘట్టములు చూస్తున్నప్పుడు మండిపడుతూ, హాస్యసంభాషణలతో జుట్టుపోలిగాడు, బంగారక్క తెరకెక్కినపుడు మహానందం అనుభవిస్తూ, ఆ యా ఘట్టాలతో, పాత్రలతో లీనమై పోతారు ప్రేక్షకులు. అందులోనూ పండితులు మొదలు కొని పామరునివరకూ - ఆటముగింపయే వరకూ ఓపికతో వుండి మురిసిపోవడం ఒక ప్రత్యేక విశేషం.

అటువంటి కళాసమన్వితమయిన ఈ ఊలుబొమ్మల తయారీలోనే గొప్ప కళానైపుణ్యం, చిత్రనైపుణ్యం మనకు కనిపిస్తుంది.

సినిమాలలోలాగా ఏ సాంకేతిక పరిజ్ఞానమూ అవసరంలేకుండా, ఏ కృత్రిమదృశ్యకల్పనా కనిపించకుండా వుండే కళగా కనబడేది ఈ ఊలుబొమ్మల కళ ఒక్కటే. ఈ ఊలుబొమ్మల ప్రదర్శకులు వారి ప్రదర్శనాలలో చాలా రకరకాలయిన చారిత్రక కథలు చూపిస్తారు. కాని ఎక్కువగా ప్రధానంగా ప్రదర్శించేది రంగనాథరామాయణగాథే.

ప్రదర్శనవిధానము

కథనడపడానికి, కథలోని వివరం చెప్పడానికి తెరలోపలనే ఒకరు వుంటారు. ఆవ్యక్తి చాలా చురుకైనవాడుగా వుంటాడు.

అతడు కథను అనేక తరహాలలో - పద్ధతులలో గేయాలుగాను, పద్యాలలోనూ, నచనంలోనూ నడుపుకు పోతూవుంటాడు. ఇలా కథను నడిపించే వ్యక్తిలో మనకు కనుపించే గొప్పతనమల్లా - పాత్రలనుబట్టి, గొంతును మార్చుతూ మాట్లాడడంలోనే.

రావణాసురుని ద్వారన్యచర్యల వర్ణన విని మండి పడకుండావుండడం ఆ సమయంలో చాలా కష్టం. అలాగే సీతాదేవి అశోకవృక్షంక్రింద రాక్షసబాధలననుభవిస్తూ, దుఃఖిస్తూవుండడం వర్ణించి చెబుతున్నప్పుడు ఎంతటి కటిక రాతిగుండె మానవుడైనా ఆసమయంలో కన్నీరు నింపకుండా వుండలేడు. దీనినిబట్టి ఈ ప్రదర్శన ఎంతటి ఉన్నతస్థాయిలో నడుపబడుతుందో ఊహించుకొననచ్చును.

ఈ తోలుబొమ్మల ప్రదర్శనం సుమారు రాత్రి ౧౦ గంటలు మొదలుకొని తెల్లవార్లు కొనసాగుతుంది. ఇంత సేపు ప్రదర్శనచూసి విసుగుచెందకుండా మధ్యమధ్య బంగారక్క, జుట్టుపోలిగాడు వచ్చి తమ సహజసిద్ధమయిన హాస్యధోరణిలో సంభాషిస్తూ ప్రేక్షకులను నిద్రపోనివ్వకుండా విసుగుచెందనివ్వకుండా గిలిగింతలుపెడ్తారు. ఈ ప్రద

ర్యనాలలో ముఖ్య విశేషం ఏమిటంటే వంతపాట వాడు వారు ముఖ్యంగా ఆడవారైవుంటారు.

వారు పాడే రాగాలలో ముఖ్యంగా - ముఖారిరాగం వాడబడుతూవుంటుంది. కథనడపే సంధానకర్తమాత్రం అందరిలోకీ కొంచెం వాక్ శుద్ధికలవాడై వుంటాడు. మధ్య మధ్య అమరంలాంటి పుస్తకాలనుంచి స్లోకాలుకూడా పల్కిస్తూంటాడు.

ఇప్పటిసంగతికాదు, కాని పూర్వం తోలుబొమ్మల ప్రదర్శకునికి యిద్దరు, ముగ్గురు భార్యలు వుండడం కద్దు. బహుభార్యాత్వం అంత దోషంగా తీసుకోరు వారు.

ఏమిటి యిలా యిద్దరు ముగ్గురు భార్యలను కట్టుకోవడం నలన లాభం? అని మనకు ప్రశ్న ఉదయించడం సహజం. దీనివలన వారిదృష్టిలో ఒకలాభం లేకపోలేదు. ప్రదర్శకు అవసరమయిన తోడువ్యక్తులను రాగాలపనకు, వంత పదాభినయానికి, శృతివేసేందుకు - ఎలాగా ఎవరినో ఒకరిని తెచ్చుకోవలసియుంటుంది. అలా తెచ్చుకొంటే పరాయి వారైనవీరందరికీ జీతంక్రింద ఏదో కొంతసొమ్ము ముట్టజెప్పవలసియుంటుంది. అలా ఒక్కొక్కరికీ జీతం యివ్వడమంటూవస్తే - చివరకు ప్రదర్శకుడికి మిగిలేది ఏమీ వుండదు.

అందుకని జీతబత్తాలు ఏమీ యివ్వనవసరం లేకుండా - అన్నిపనులూ జరిగిపోయేట్లు ఇద్దరు, ముగ్గురు భార్యలను కట్టుకుంటారని తెలుస్తూంది. ఒక ఆడగొంతు ప్రదర్శనం మధ్యలో బొంగురుపోయినా, నాటి ప్రదర్శనానికి ఏ ఆటం

కమూ లేకుండా మరో స్త్రీ ఆ స్థానాన్ని సర్దుకుని ప్రదర్శనకు ఏమీ భంగంలేకుండా ఆడుకుంటుంది.

ప్రతి బొమ్మలాటదశంవారికీ, ఒకటి రెండు గుర్రాలలో గాడిదలో వుంటాయి వీటివలన లాభంలేకపోలేదు. కాని వీటిని ఏం పెట్టి పోషిస్తారు? అనే అనుమానం మనకు కలగడంలో ఆశ్చర్యంలేదు.

ఒక వూరునుంచి మరొకవూరుకు తోలుబొమ్మల ప్రదర్శన సామానులతో - అందరూ పిల్లా జెల్లా బయలుదేరాలంటే - ప్రయాణఖర్చులక్రింద చాలా వెచ్చించవలసి యుంటుంది. అలా ఖర్చుచేయనవసరంలేకుండాఉన్న సామానునంతటినీ ఆ రెండు గుర్రాలమీదా పేర్చి కట్టి నడిపించుకుంటూ ఒక్కడమ్మిడీ ప్రయాణంకోసం ఖర్చుచేయనవసరంలేకుండా చేరవలసినచోటుకు అంటే ప్రదర్శనా స్థలికి చేరుకుంటారు.

వీటి పోషణసంగతి : విడిదిదిగిన గ్రామంలో వీధుల వెంట వాటిని అంటే ఆ గుర్రాలను వదిలేస్తారు. అలా వదలబడిన గుర్రాలు వీధులలోని పచ్చగడ్డిని, తోటగడ్డ రెల్లునూ మేస్తూ కడుపునింపుకుంటాయి. తిరిగి ఆ గుర్రాలు అనసరం వుంటేనేకాని ఎక్కడవున్నదీకూడా వెతకరు. అలా రాత్రీ, పగలూ మేస్తూ తిరుగుతూనే వుంటాయి.

ముఖ్యంగా ఈ తోలుబొమ్మల ప్రదర్శనానికి కావలసిన సామానులు కొద్ది మాత్రమే. అవి అయినా శ్రమ లేకుండా సంపాదించదగ్గవే. ఒక తెల్లని తెర. ఇది ఆ గ్రామ

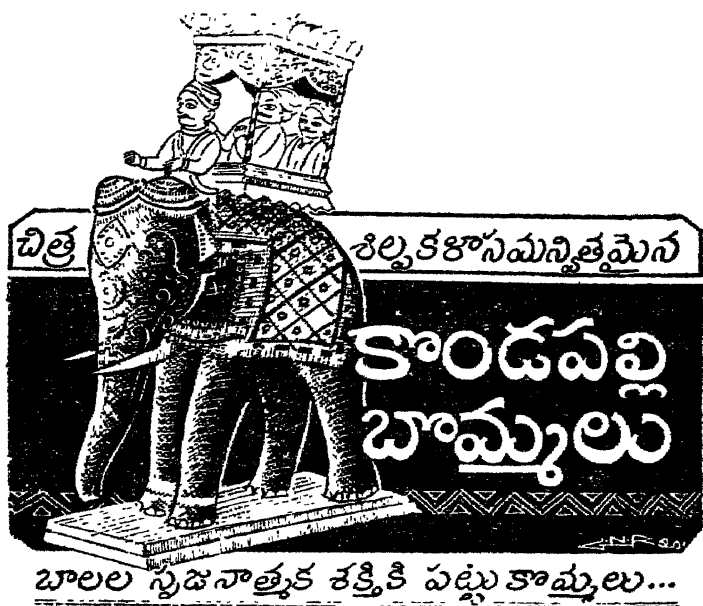
చాకలిని అడిగితే యిస్తాడు”- తోలుబొమ్మలు సరేసరి. ఒకబల్ల, ఏ గ్రామరైతుని అడిగినా దొరుకుతుంది. హార్మోనియం, తాళాలు, పెట్రోమాక్స్ లైట్లు.

ఏ గ్రామంలో అయితే ప్రదర్శించదలుస్తారో ఆ ప్రదేశంలో అందరికీ అందుబాటులోవుండేలా అందరికీ కనిపించేలా - మధ్యప్రదేశంలో స్థలనిర్ణయించేస్తారు. అక్కడ మూడువెంపులా మూయబడి ఒకప్రక్క తెల్లని తెరకట్టడానికి వీలుగా సరిచూసి - పందిరివేస్తారు - ఆ తెరను ప్రేక్షకులకు ఎదురుగా నిర్మిస్తారు.

పందిరిలోపలిభాగాన తెరను ఆనుకొని పెద్ద బల్ల ఒకటి వేస్తారు. ఆ బల్లకు రెండువైపులా రెండు పెట్రోమాక్స్ లైట్లు ప్రేలాడకడతారు. పీటికి బదులు పూర్వ కాలంలో ఆముదం దీపాలు వెలిగించేవారు ప్రదర్శనకు ముందుగా వినాయకుని బొమ్మను తెరమీదకు ఎక్కించి ప్రార్థనచేస్తారు.

పందిరిలోపలనేలమీద ఒక చాపపర్చుకుని హార్మోనియం వాయిం చేస్తారు ఆసీనుకౌతారు. అక్కడే తాళాలు వాయిం చేస్తారు కూర్చుంటారు. తెల్లవాడ్లు ఆటసాగుతూనే వుంటుంది. కనుక అక్కడనే పిల్లల పడకలూ, పాలిచ్చుకోనడాల్సినా, టీ కాచుకోనడాల్సినా మొదలగు వనులన్నిటికీ వీలుగా లోపల అనుర్చుకుంటారు.

బొమ్మలను పలుచని చర్మంలో తయారుచేస్తారు. తోలును కానలసిన రూపాలలో కత్తిరించి వాటికి ముదురు



చిత్ర

శిల్పకళాసమన్వితమైన

కాండపల్లి
బొమ్మలు

బాలల సృజనాత్మక శక్తికి పట్టు కామ్రాలు...

చిరునవ్వులు చిందిస్తూ, పాలబుగ్గలతో పసిడిభావా
లతో వచ్చిరాని పలుకులతో, తూలిపడబోయే నడకలతో
విచిత్రమైన యక్షప్రశ్నలువేస్తూ-అంతలోనే అలిగి మూతి
ముడుస్తూ - అంతలోనే చంద్రుని చూసి వికసించిన పద్మం
లాగ ముఖమింతచేసుకొని నవ్వులు జల్లులుగా కురిపించే
పాపలను చూస్తే పెద్దలకు ఎంత ఆనందమో!

అలాగే రంగు రంగుల అలంకరణల మధ్య వింత
వింత రూపాలతో ఆకారాలతోవుండే - రకరకములయిన
పక్షి, జంతువు, మనిషి మొదలైన ఆటవస్తువులను చూస్తే
పసిపిల్లలకు కలిగే సంతోషం-పొందే ఆనందం చెప్పలేము.

ఆ లక్కపిడతలమధ్య- రంగు రంగులలో మెరుస్తూ-
పిలచినట్లు జీవంతో వున్నాయా అన్నట్లు వుండే కొండపల్లి
బొమ్మలు చూస్తే పసిపిల్లలకు అమ్మ ఎక్కడుందో, ఆకలి
వేస్తూండేమోనన్న భాసే వుండదు - మరచిపోతారు
కూడాను.

అదే ఆటవస్తువులలో వుండే ఆనందం - కొండపల్లి
బొమ్మలలో వుండే గొప్పతనం. ఈనాడు ప్రపంచ దేశా
లన్నిటా - పెద్దలకు సంబంధించిన విషయాలకు ప్రాధాన్యత
యిచ్చినట్లుగానే పిల్లలవిషయాలకుకూడా ఎక్కువ ప్రాధా
న్యత యిస్తున్నారనేది నిర్వివాదం.

సుందరమైన పెద్దపెద్ద భవంతులూ, నందనవనాల
లాంటి తోటలూ, కన్నులకింపైన ఫర్నిచరు - చూడగానే

ఆకర్షించే అలంకరణలకూ యిచ్చే ప్రాధాన్యతతోబాటు బాలలుచూసి మురిసే ఆటనస్తువులుకూడా ఈనాడు యిళ్ళలో ఒక 'అలంకారంగా' గుర్తించేరు. అంటే భవిష్యత్తులో బాలల గురుతర బాధ్యతలను వీరు గుర్తించారన్నమాట.

బాలల ఆటనస్తువులకిగాని, బాలల సాహిత్యానికిగాని, బొమ్మలకళకుగాని యితరదేశాలలో యిచ్చినంత ప్రాధాన్యత, తీసుకున్నంత శ్రద్ధ మనదేశంలో మన పెద్దలు తీసుకున్నట్లు అంతగా కనబడదు.

పిల్లలు పేముబెత్తలాగ ఎటు వంచితే అటు, ఎటుమళ్ళించితే అటు మళ్ళే మన సత్త్వము కలవారు. వారి చుట్టూ వుండే సంప్రదాయాలకు, భావాలకు యిట్టే ఆకర్షించబడి, ఆ ప్రభావానికి లోనయే మన సత్త్వం వారిది.

భయం అంటే ఏమిటో, అబద్ధం అంటే ఏమిటో తెలియదు పసిహృదయాలకు. రాను రాను మనం-బూచాడు వస్తున్నాడని, పిల్లి వస్తూందని భయం నేర్పడంద్వారా భయాన్ని అర్థంచేసుకొని భయస్తుశాతారు. అలాగే, 'నాన్నగారికి చెప్పకే జీడిపప్పు కొన్నానని' అని తల్లి భర్తకు జడిసి నేర్చే అబద్ధాలు సునాయాసంగా పసిపాపమీద పనిచేస్తాయి. అబద్ధాలకు సునాయాసంగా దగ్గరవారాతారు.

కాని - పిల్లలను చక్కని వాతావరణంలో వుంచి, వారి చుట్టూ పరిసరాలను తగినట్లు వుంచగలిగితే భవిష్యత్తులో వారు చక్కని వ్యక్తులుగా తయారవుతారనడంలో సందేహం అక్కర్లేదు.

పరిసర ప్రభావాలనుబట్టి మార్పులు నులుపుగా కలుగుతాయి. ఇది మనకంటే పాశ్చాత్య మనస్తత్వవేత్తలు, పెద్దలు - బాధ్యులు ముందు గుర్తించారనే అనుకోవలసి వుంటుంది.

పిల్లల జీవితాలను తేజోవంతంచేసేపనులు ఎన్నో యీనాడు అమెరికా, రష్యా మొదలగు దేశాలలో జరుగుతున్నాయి. బాలలకు ఉత్సాహాన్ని, సంతోషాన్ని యిచ్చే బొమ్మలను తయారుచేయడంతోటే వారు సంతృప్తిపడక, ఆ వస్తువుల నిర్మాణపు కళయొక్క ప్రాథమికవిషయాలలో కూడా బాలలకు పరిచయం ఏర్పరచగల బొమ్మలను నిర్మించి చూపుతున్నారు.

అలాగే పిల్లలతో వేయించే డ్రాయింగుల విషయంలో కూడా. బొమ్మకు వేసేరంగు అలంకరించే దుస్తుల విషయంలో పిల్లలు తమ కళాభిరుచిని వ్యక్తంచేయగలట్టివి తయారుచేస్తున్నారు.

అంటే పిల్లలకు ఎంత ప్రాధాన్యం, పిల్లల బొమ్మలకు ఎంతటి విలువ యిచ్చారో మనకు అర్థమవుతుంది.

ఆఖరికి వారు - బాలల ఆటబొమ్మలను తయారు చేసేవారు ఎంతటి ప్రత్యేకశ్రద్ధ తీసుకున్నారో చూడండి.

కాలానికి తగిన బొమ్మలను - వర్షాకాలంలో నీటికి పాడవనివీ, ఎండాకాలంలో వేడికి దెబ్బతిననివీ, శీతాకాలంలో దెబ్బతిననివీ - యిలా ఋతువులనుకూడా దృష్టిలో

పెట్టుకుని పిల్లల మనస్తత్వాలకు సరిపడేటటువంటి - తల్లులకు పిల్లల పెంపకంలో ఎంతో సహకరించే పద్ధతిలో ఈబొమ్మల నిర్మాణం జరుగుతోంది.

అమెరికాలో - ఆర్థర్ కెర్రారా అనే అతను వర్షా కాలంలో ఇంట్లోవుండి ఆడుకోడానికి పనికివచ్చే ఆటబొమ్మలను - మెగ్నెట్ మాస్టర్ అనే దానిని - తయారుచేసి అమెరికాలో పిల్లల తల్లుల అభివృద్ధిని అందుకున్నాడు.

ఇటువంటి ఒక ఆటనస్తువును చూసిన ప్రముఖ అమెరికన్ చిత్రకారుడు ఏమన్నాలో చూడండి:

“పిటివల్ల పిల్లలకు ప్రాథమికమయిన చిత్రణలో పరిచయం ఏర్పడుతుంది. అంతేకాదు, అటువంటి బొమ్మలతో వీరు ఆడుకొనడంవల్ల తమకు తెలియకుండానే నిగూఢమైన ఓ కళాప్రపంచంలోకి ప్రవేశిస్తారు.

ఇదేకాదు, ఆ బొమ్మల అనయన రూప రేఖా విలాసాలూ, యింపుసొంపులూ కూడా నేర్చుకుంటారు.

కలం వట్టిన ప్రతివాడూ కవికావడం కష్టం. కంఠం వున్న ప్రతివాడూ గాయకుడు కానూలేడు. అలాగే శాసనం వట్టిన ప్రతివారూ కానివ్వండి, కుంచెవట్టిన ప్రతివారూ కానివ్వండి - శిల్పులు కావడంగాని చిత్రకారులు కావడంగాని జరగదు. దీనికి తార్కాణంగా చూడండి :

గాంధీబొమ్మనే ఎంతోమంది చేస్తారు. రానురాను ఆ బొమ్మలు చూస్తే చాలా విచిత్రం వస్తుంది. గాంధీగారికి

యీ బొమ్మకీ ఏకోశానా పోలికేవుండదు. అలాగే, పులి బొమ్మ చెక్కుతారు. పిల్లిని చూసినట్లే వుంటుంది. ఎవరి పిచ్చి వారికి ఆనందంగా వుండవచ్చు. కాని, అందరికీ ఆనందం కలిగించడనేది నిర్వివాదం.

దీనికి కారణం ఏమిటి ? శిల్పంలో తనకు కావలసిన పద్ధతిని బాగా అర్థంచేసుకోలేదన్నమాట. కారణం, అనుభవశూన్యత్వం - అశ్రద్ధ.

తెలుగునాడులో అక్కడక్కడా కర్రతో రకరకాల బొమ్మలు, ఆటవస్తువులూ చేసుకు అమ్ముకొని పొట్టపోసుకునేవారు వున్నారు. కాని, ఈ బొమ్మలను చూస్తే వింతగా వుంటుంది. ఆఖరికి యిద్దరు పసిపిల్లలు కూడికూడా ఆ రకం బొమ్మలను హేళనచేయడం చూశాను.

దసరాపండుగలకు ముఖ్యంగా మద్రాసులో బొమ్మల కొలువులు అని పెడ్తారు. ఈ బొమ్మలకొలువు మద్రాసులో చాలాబాగా వుంటుంది. బొమ్మలను సర్దిదండంలో అలంకరించడంలో బాలలు వారి వారి కళానైపుణిని అక్కడ చూపించడానికి తాపత్రయపడతారు.

ఆ బొమ్మలకొలువులో - యావత్తు దినచర్యలూ, కుటుంబ జీవనవిధానాలూ, ప్రకృతిశోభ, చూపించడానికి వారి తెలివితేటల్ని, కళాపటిమను ప్రదర్శిస్తారు.

అంతటి విలువను యిస్తారు బొమ్మలకు. అటువంటి సమయంలో పిల్లలు ఏన్నో చర్చిస్తుంటారు. ఆ సమయంలో పసిహృదయపు లోతులను అర్థంచేసుకోడమే కష్టం.

ఒక శిల్పి యిద్దరు ద్వారపాలకుల బొమ్మలను చెక్కాడు - వాటికి రంగువేశాడు. వారికి వేసిన దుస్తులు కాకివి. మొలలో కత్తి, కాలికి జోడు-బాగానేవుంది. దీనిని చూసిన పసిపాపలు యిద్దరు యిలా అనుకుంటున్నారు.

“దొంగలూ వాళ్ళూ రాకుండా ఈ బొమ్మలు కాశలా అన్నమాట?”

“అవును. కండలుతిరిగి కత్తిపుచ్చుకుని పోలీసుల్లాగా వున్నారు.

ఇంతలో ఒక బాలుడు “పాపం! ఒక కాపలావాడికి చెయ్యి వంకరగా వుందిరా” అని అన్నాడు.

“ఏదొంగలో కొట్టివుంటారురా”... అని రెండోవాడు అంటున్నాడు.

దీనినిబట్టి ఏం అర్థమవుతుంది? బొమ్మలు తయారు చేయడంలోవుండే వంకర్లు పిల్లల హృదయాలలో రక రకాల వంకరటింకర భావాలను రేకెత్తిస్తాయనేది. ఉలిపుచ్చుకొని చెక్కగానే కర్రబొమ్మ కానేరదు. అందుకు కొంత తెలివి, శిల్పనైపుణ్యం అందుకోవాటూ పిల్లల మనోభావాలను అర్థంచేసుకొనడం కూడా జెలిసివుండాలి ఆ బొమ్మలను తయారుచేసే శిల్పికి.

బొమ్మలు తయారుచేయడం అంటే కర్రను చెక్కి యివ్వడంలో - రెండుచేతులూ సమానంగా వున్నాయా, కళ్ళు సరిగా కుదిరాయా, చెవులు తేడాగా లేవుకదా, ముక్కుకు తగ్గనోయి, నోటికిదిగ్గ గడ్డం, ఏటికి అన్నిటికీ తగిన

పెద్దదీ చిన్నదీ కాకుండా ముఖం, తల - ఈ ఆకారాలకు తగిన ఒడ్డు పొడవు యివన్నీ ఉన్నప్పుడే ఆ బొమ్మలో జీవత్వం తొణికిసలాడుతుంది. వాటికి తగ్గట్లు నస్తువులకు బంగారు రంగు, పెదిమలకు ఎరుపు, జుట్టుకు నలుపు, కాలిజోడుకు జేగురురంగు, దుసులకు రంగువేయడంతోకూడా శిల్పి తన శిల్పనైపుణ్యంతోపాటు ఆరి సిక్ బట్ట కెపాసిటీనికూడా చూపించవలసివుంటుంది.

అంత శ్రద్ధ, పట్టదల, ఓపిక కనబరచి కనుక ఏబొమ్మ అయివాచేస్తే చూసిన ప్రతి బాలహృదయం - ఒక్కసారి ఆ బొమ్మను పలుకరించకుండా వుండలేదు. అప్పుడప్పుడు బొమ్మలకు అన్నంపెట్టి, జోకొట్టడం చేస్తూంటారు - మరి ఆ బొమ్మలు ఒకవేళ పసిబాలలతో వారి భాషలో మాట్లాడతాయేమో - ఎవరికెరుక !

బాలలకు కథలు రాయడం, పాటలు రాయడం ఎంత కష్టమో, బాలల మనోభావాలకు అభిరుచులకు తగిన రూపాలంకారాలలో బొమ్మలు తయారుచేయడంకూడా అంతేకష్టం.

అంతటి కష్టమూ, శ్రమతో కూడినదీ, తెలివిగ్గీ నైపుణ్యానిగ్గీ ముఖ్యమయిందీ అయిన ఈ బొమ్మలతయారీతో అందేవేసినవారుగా కొండపల్లివారిని చెప్పవలసి వుంటుంది.

పాశ్చాత్య శిల్పకారులనే మీ ప్లాస్టిక్ మాయ బొమ్మలకూ మాకూ తేడాచూడండి అని వెక్కిరిస్తున్నాయో

అన్నట్లు, పలుకరించాయా అన్నట్లు జీవకళతో ముగ్ధులను జేశాయి మన కొండపల్లి కొయ్యబొమ్మలు.

కొండపల్లి శిల్పుల చరిత్ర:-

ఆంధ్రలో కొండపల్లి శిల్పులు ఆర్యక్షత్రియులని పిలువబడుతున్నారు. వీరు ఎక్కువగా కొండపల్లిలోనే వున్నారు. ఆ కొండపల్లి. ఆంధ్ర రాజకీయ ప్రధాన నగర మనదగిన విజయవాడకు సుమారు ౧౦, ౧౫ మైళ్ళ దూరంలో వుంది. ఇచట చరిత్రప్రసిద్ధిబడసిన కోట ఒకటి వుందికూడా.

ఈ కొండపల్లి ఆర్యక్షత్రియులే రానురాను ఆచరణ లేకనైతేనేమి, సంపాదన సన్నగిలి జీవనం కష్టమవడం మూలంగానైతేనేమి, ౧౬౦౦ శతాబ్దంలోనే అనేక ప్రదేశాలకు వలస వెళ్ళినట్లుగా తెలుస్తోంది.

ఈ కొండపల్లి శిల్పులలో చిత్రలేఖనం కూడా చాలామందికి బాగా తెలుసు. దానికి తార్కాణమే కొయ్య బొమ్మలకు వేసేరంగు నగిషీ పనితనంలో మనకు కనుపించే ఆర్టిస్టిక్ టాలెంట్స్.

ఈ బొమ్మలు తయారుచేసేవారిని - కొండపల్లి ప్రాంతంలో నక్షాలనీ, ఉభయగోదావరి జిల్లాలలోనూ, విశాఖమండలంలోనూ పేరిని ముచ్చివారనీ లేక జీనిగర్టనీ వ్యవహరిస్తున్నారు. అలాగే రాయలసీమ ప్రాంతాలలో వీరిని చిత్తారీలని పిలవడం వ్యవహారంలో వుంది.

వీరి మూలపురుషుడు ముక్తాముని అని చెబుతారు. ఆయన మహాశిల్పి, చిత్రకారుడు - అందుకుతోడు ప్రజల మనోభావాలను ఆకళించుకున్న జ్ఞాని.

వీరిలో బంగారుపని చేయడంలోనూ, చిత్రలేఖనంలోనూ మంచి పనితీరుగల నేర్పరులు చాలామంది వున్నారని కూడా వినికిడి.

పూర్వకాలంలో వీరు కొండపల్లి బొమ్మలు తయారు చేయడంతోబాటు సహకారవృత్తిగా - జమీందార్లు, ధనవంతులూ, మహారాజులూ, భోజనంలో వుపయోగించే కుండనపు రేకులనుకూడా తయారుచేస్తూండేవారుట. అదే కాదు - ఒకప్పుడు మనదేశంలో ఎక్కువ ప్రచారంలో వున్న దళావతార అనే పేకను తయారుచేయడంలో చాలా నేర్పరులుగా వుండేవారుట.

ఈ కొండపల్లి శిల్పులలో చాలాగొప్ప శిల్పకారులు వుండేవారనీ, వారిచేతనే ఆంధ్రదేశంలో అనేక దేవాలయాలలో నామానాలు అవ్వచెక్కించారనీ, ఇప్పటికీ ఆశిల్పకారులు చెక్కిన వామానాలు వున్నాయని చాలామంది చెబుతారు.

నందివాహనం, గరుడవాహనం, ఎలుకవాహనం మొదలగు వామానాలు చెక్కడంలో జీవకళ ఉట్టిపడేలా పనితీరు చూపేవారుట. నందిని చూస్తూంటే-ఆ కొమ్ములూ గంగడోలూ, కండలుతిరిగిన శరీరములుపులూ, చూపులో భీకరత్వం కనిపించేలా తీర్చిదిద్దేవారుట. నిజమే... ఇప్పటికీ కొన్నికొన్ని దేవస్థానాలలో వామానాలు చూస్తుంటే చాలా సొంపుగా కన్నులకింపుగా వుంటాయి.

అంతటి శ్రద్ధా, పనితనం చూపారు కనుకనే ఈనాటికీ ఆ శిల్పులను గురించి చెప్పకొంటున్నాము - తలచుకుంటున్నాము.

అక్కడక్కడ కొన్ని కొన్ని దేవస్థానాలలో కొంతమంది వాహనాలు చెక్కడం చూశాను. తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో ఒకచోట వినాయకునిగుడిలో వినాయకుని ఊరేగింపుకోసమని ఎలుకవాహనం చేయించారు. చివరకు దానిని ఆలయంలోపెట్టారు. అక్కడచేరిన భక్తులందరూ వింతగా చూస్తున్నారు. పిల్లలు మరీవింతగా చూస్తున్నారు.

పిల్లలు కొందరు - అది ఎలుక కాదురా - పంది - అంటున్నారు. ఈమాట వింటే చాలా ఆశ్చర్యం వేసింది.

కారణం ఏమాత్రం ఆకారంలో తేడా కనిపించినా పిల్లలు యిట్టే పట్టేస్తారు. యిలా ఎన్నోచోట్ల వున్నాయి. వీరందరూ శిల్పమనే అనుకుంటారు.

కాని, వారికీ ఈ కొండవల్లి శిల్పులకూ ఎక్కడ పోలిక చెప్పండి ?

బొమ్మలచేయు విధము :

కొండవల్లి కొయ్యబొమ్మలలో దేవతా సంబంధమైన బొమ్మలనుంచి - సాధారణ ఆటబొమ్మలవరకూ చేస్తారు. .

కొండవల్లి పరిసరాలలో ఎక్కువగా దొరికే పొణిక కర్రను వీరు ఈ కొయ్యబొమ్మల తయారీకి ఉపయోగిస్తారు.

ఈ కర్ర మంచి జిగికలిగి మరీ వుంటుంది. తేలికగా కూడా వుంటుంది.

ఈ పొణికకర్రనే వీరు యీ బొమ్మల తయారీకి ఉపయోగించుకోవడంలోగానీ, ఎన్నుకొనడంలోకానీ ప్రత్యేక ఉద్దేశం - ఆ కర్ర చెక్కడానికి సులువు. కొయ్యడానికి అనువుగా, రంగుపూతకు అనువుగావుండడము - అందుకోబాటు చౌకగా ఎక్కువగా దొరకడం కారణమయి వుంటుంది.

ఈ పొణికకర్రను తీసుకువచ్చి ముందర ఎండలో వేసి పూర్తిగా ఆరపెడ్తారు. తర్వాత ఆ పెద్ద కర్రను కావలసిన పద్ధతిలో చిన్న చిన్న ముక్కలుగా చేసుకుంటారు.

అలా చేసిన ముక్కను తీసుకుని - ఏ ఆకారం కావాలో - అలా జాగ్రత్తగా ఆ ముక్కకు ముక్కు, నోరూ, చెవులూ, కాళ్ళూ, తలా - అలా ఒక్కొక్క అవయవమే చెక్కుకుంటూ రూపకల్పనచేస్తారు. ఆ కర్ర ముక్క చెక్కగా చెక్కగా చివరకు ఒక ఆకారంలో తయారౌతుంది. కాని దుస్తులు తొడగని పావలాగా బోడిగానే వుంటుంది - అలా చెక్కిన కర్రబొమ్మ.

ఆ బొమ్మకు కుంచెతో రంగులు వేయడం ప్రారంభిస్తారు. ఈ రంగులు వీరే స్వంతంగా తయారుచేసుకుంటారు. ఇంగిలీకము, జేగురు, నీలిమందు మొదలగు పదార్థములతో సుద్దనుకలిపి కావలసిన రంగులు - ఎరుపు, పసుపు, నలుపు, ఆకుపచ్చ మొదలగు రంగులను తయారుచేసుకుంటారు.

(స్త్రీ) విగ్రహాలకూ, దేవతా విగ్రహాలకూ, బంగారు నస్తువులూ జరిపించాలంకరణాలుండే చోట - బంగారురంగు రావడానికి బంగారురంగుగలపొడి సున్నితంగా ఆ యా చోట్ల అద్దుతారు.

బొమ్మకు రంగువేయడం - అందులోనూ కన్నూ, తలా, దుస్తులాంటిచోట్ల చాలా సున్నితంగా, ఓపికతో శిల్పచాతురితో వేయవలసివుంటుంది.

కొండపల్లి బొమ్మలలో మనకు అంత అందం, ఆకర్షణ కనిపించడానికి జీవకళ కనిపించే ఆ యా శిల్పుల వనితనమే.

వీరు ఎక్కువగా తయారుచేయు బొమ్మలలో వనుగ, వనుగ అంబారీ, పాలకీ, పళ్ళులు, జంతువులు, ఉయ్యాల, కలువ, అందులో లక్ష్మీనూపం, సరస్వతి, తాడిచెట్టు ఎక్కి కల్లుగీస్తూన్న దృశ్యం, రైతు, కూలీ, పోలీసు, బడిపిల్లవాడు, స్త్రీమూర్తి, ఆవు, బండి, దేవతా విగ్రహాలు, దళావతారపు సెట్టు, రాధామాధవులు, మొదలుగాగల అనేక విధములయిన బొమ్మలు-మనజాతి జీవనానికి సంబంధించినవి-భక్తిపరమైనవి - ఎన్నో తయారుచేస్తారు.

వీటిని ఏ బొమ్మల కొలువులోనో, ఏ ఆఫీసు గూములోనో, ఏ కుర్రవాని చేతిలోనో చూస్తే చాలా ఆనందం కలుగుతుంది. ఈ బొమ్మలముందు-క్రిందపడితే బ్రద్దలయేవీ, నివ్వలో పొరపాటునవడగానే అరసెకనులో బొగ్గు అయేవీ, విరిగిన ముక్కలు కాలిలో గుచ్చుకుంటే సెప్పిక్ అయేవీ అయిన పాశ్చాత్య తయారీలయిన ప్లాస్టిక్ బొమ్మలు

ఎందుకా అనిపిస్తుంది. అంతటి ప్రాచీన చరిత్ర, శారవం, భ్యాతివున్న ఈ కొండపల్లి కొయ్యబొమ్మల శిల్పులలో చదువుకున్నవారు తక్కువ, జీసనానికి సరిపోయే డబ్బున్నవారు తక్కువ. అందుకుతోడు నేడు ఈ చేతి పరిశ్రమకు ఆదరణ, పోషణ లేదు. ఈ పరిస్థితులలో ఈ వృత్తిని నడులుకుని వేరే పొట్టపోసుకోడం కోసం యితర మండలాలకు, చివరకు రాష్ట్రేతర ప్రదేశాలకు వలస వెళ్ళిపోతున్నారు. రానురాను ఈ కళలో పనితనంవున్న వ్యక్తులే కనుమరుగైపోయే పరిస్థితి కనిపిస్తుంది.

అలాటి దుస్థితి రాకుండానే దీపంవుండగానే యిల్లు చక్కపెట్టుకోవడం మంచిది. అందుకు అధికారంలోవున్న నాయకులూ, అసభికాదులైన శిల్పాభిలాషులూ, పత్రికల వారూ ఈ పరిశ్రమ పురోభివృద్ధికి, పునరుద్ధరణకు పూనుకుంటారని సహాయపడతారని ఆశిస్తాను.

జాతీయాభిమానంతో కానీయండి, మన చేతి పరిశ్రమ అన్న అభిమానంతో కానీయండి, లేదా చౌకగా చాలాకాలం మనగలిగిన కర్రబొమ్మలన్న ఆలోచనతోగానీ యండి - ఏదో అభిమానంతో కొండపల్లి బొమ్మలు విరివిగా కొనడం, బహుమతులకు వీటినే ఇవ్వడం, ఇంటిలో అలంకారాలకు వీటినే ఎన్నుకోవడం చేస్తే, అడుగంటుతున్న ఈపరిశ్రమనూ పునరుద్ధరించినట్లు అవుతుంది. ఆదరణ లేక ఆకలితో అలమటించే ఆ శిల్పులకూ నాలుగు డబ్బులు యిచ్చినట్లు ఔతుంది.

బాలల్లో ఈ బొమ్మలు ఎంకో విజ్ఞాన ప్రబోధాన్ని

సంతోషపూరితమనోభావాల్ని కలిగించగల ఆకారాలు రంగుల యింపులూ వున్నాయి.

ఈలాంటి కుటీర చేతిపరిశ్రమలకు స్త్రీ సంతేమ శాఖ, జాతీయవికాసకేంద్రాలు ప్రభుత్వపరంగా కొంతలో కొంత సహాయపడాలనే తలంపుతో, పునరుద్ధరించాలనే తలంపుతో, ప్రోత్సహించాలనే దివ్యాశయంతో పనిచేస్తున్నాయి.

కాని, ఈ సహకారం, సహాయం, ప్రోత్సాహం చాలదు. అన్ని వైపులనుంచీ అన్నివిధాలూ జరగాలి. అప్పుడే ప్రాచీనకళలు దీపం దేదీప్యమానంగా దివ్య జ్యోతు ప్రభుతుంది.

ఈవిధమయిన రకరకాల బొమ్మల కళ ఎలా దేశ ప్రజల్లో ప్రాచుర్యముగా బాలల్లో ఎలా ప్రచారమవుతూ వారి భావాలను ఆకరిస్తూందో చూస్తున్నాం.

రకరకముల ఆకారాలలో, వింత వింత రంగులలో— వున్న బొమ్మలను చిన్నతనంలో ఆడుకొనడం మూలంగా సృజనాత్మక శక్తి జాగరితమైన కళాకారుడెవడైనా నవీన పద్ధతిలో కొండపల్లి బొమ్మలను తయారుచేసిన కళారూపాన్ని చూసి ఏనాడో ఒకనాడు భారతదేశమే..... ఆఖరికి ప్రపంచమే పరవశించెందగలదేమో . ఎవరు చెప్పగలరు !

